

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ PROGRAMLAR ENSTİTÜSÜ
HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SERİ TAHKİM USULÜ VE UYGULAMASI

Zeynep GÜRSOY
115615071

Dr. Öğr. Üyesi Candan YASAN TEPETAŞ

İSTANBUL
2020

Kabul ve Onay

115615071 Zeynep Gürsoy tarafından hazırlanan “Seri Tahkim Usulü ve Uygulaması/Fast-Track Arbitration Procedure and Practice” başlıklı bu çalışma dijital ortamda yapılan tez savunma sonucunda başarılı bulunarak aşağıdaki jüri tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmesine karar verilmiştir.

İlgili onaylar elektronik posta yolu ile alınmıştır.

Tez Danışmanı : **Dr. Öğr. Üyesi Candan YASAN TEPETAŞ**
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt SÜZEL**
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Polat KALAFATOĞLU
Koç Üniversitesi

Tezin Onaylandığı Tarih : 16/04/2020

Toplam Sayfa Sayısı : 144

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Seri Tahkim Yargılaması
- 2) ISTAC Seri Tahkim Kuralları
- 3) Tek Hakem
- 4) Tenfiz
- 5) Tahkim

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Fast-Track Arbitration
- 2) ISTAC Fast Track Arbitration Rules
- 3) Sole Arbitrator
- 4) Enforcement
- 5) Arbitration

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
ABSTRACT	vii
ÖZET.....	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
SERİ TAHKİM YARGILAMASI	3
1.1. Kavram ve Tanım.....	3
1.2. Seri Tahkim Kurallarının Tarihsel Gelişimi	9
1.2.1. Hızlandırılmış bir yargılama için önerilen sistemler	9
1.2.2. Seri tahkim kurallarının oluşturulmasında benimsenen yaklaşımlar	14
1.2.3. Tahkimde uzun yargılama süresi ve fazla maliyetler	17
İKİNCİ BÖLÜM	35
SERİ TAHKİM KURALLARININ ÖZELLİKLERİ	35
2.1. Seri Tahkim Kurallarının Kapsamı	35
2.1.1. Seri Tahkim Kurallarının Uygulanabilmesi İçin Gereken Koşullar	35
2.1.2. Seri Tahkim Yargılaması Özelinde Usul Kuralları	50
2.2. Seri tahkimde yargılama giderleri	84
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	89
TAHKİM YARGILAMASININ TEMEL PRENSİPLERİ ÇERÇEVESİNDE SERİ TAHKİMİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	89
3.1. Genel Olarak.....	89
3.2. Hukuki dinlenilme hakkının korunması	90
3.2.1. Taraflara iddia ve savunmalarını sunmaları için eşit muamelede bulunulması	94
3.2.2. Yargılama prosedüründen usulüne uygun olarak haberdar edilme ve delillerini ikame edebilme hakkı.....	98
3.2.3. Tahkim prosedürünün taraflar arasındaki anlaşma hükümlerine uygun olması.....	105
3.2.4. Kamu düzenine aykırılık.....	109
3.3. Seri Tahkimin Avantaj ve Dezavantajlarının Değerlendirilmesi	122

3.3.1. Seri tahkimin avantajları	122
3.3.2. Seri tahkimin dezavantajları	124
SONUÇ.....	128
KAYNAKÇA	134

KISALTMALAR

AAA	Amerikan Tahkim Kurumu (American Arbitration Association)
ACICA	Avusturalya Milletlerarası Ticari Tahkim Merkezi (The Australian Centre for International Commercial Arbitration)
AIAC	Asya Uluslararası Tahkim Merkezi
Bkz.	Bakınız
CIETAC	Çin Milletlerarası Ekonomik ve Ticari Tahkim Komisyonu (China International Economic and Trade Arbitration Commission)
C.	Cilt
ed.	Editör
DIS	Alman Tahkim Kurumu (German Arbitration Institute)
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HKIAC	Hong Kong Milletlerarası Tahkim Merkezi (Hong Kong International Arbitration Centre)
ICC	Milletlerarası Ticaret Odası (International Chamber of Commerce)
ICDR	Uluslararası Uyuşmazlık Çözüm Merkezi (International Center for Dispute Resolution)
ISTAC	İstanbul Tahkim Merkezi (İstanbul Arbitration Centre)
ITMK	İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu
ITOTAM	İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi
KLRC	Kuala Lumpur Bölgesi Tahkim Merkezi (The Kuala Lumpur Regional Centre for Arbitration)
LCIA	Londra Milletlerarası Tahkim Divanı (London Court of International Arbitration)
m.	Madde

MÖHUK	Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTK	Milletlerarası Tahkim Kanunu
No.	Numara
NYS	1958 tarihli New York Sözleşmesi
para.	Paragraf
s.	Sayfa
SCAI	İsviçre Odaları Tahkim Kurumu (The Swiss Chambers' Arbitration Institution)
SCC	Stockholm Ticaret Odası (Stockholm Chamber of Commerce)
SIAC	Singapur Milletlerarası Tahkim Merkezi (Singapore International Arbitration Center)
WIPO	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization)
UNCITRAL	Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (The United Nations Commission on International Trade Law)

ABSTRACT

Arbitration is first started to be used to settle disputes by traders due to its speed and economy advantage, by comparison with litigation. However, the extensive use of arbitration caused a damage on its time and cost advantage. In result, the number of excessive time taken arbitrations along with attendant expenses has increased. The reasons for slowness and high expenses in arbitration may be indicated as follows: the sophistication and complexity of some arbitration rules, differences in cultural and legal backgrounds between the parties, the inexperienced lawyers and also various types of dilatory tactics used especially by the respondent. Thus, in order to improve the speed and economy of arbitration, an expeditious arbitration procedure with simplified rules, named fast-track arbitration has entered into force.

As a time and cost saving dispute resolution procedure, fast-track arbitration may be deemed to have so much advantages, however, it is important to state that fast-track arbitration is not an arbitral procedure suitable for each kind of disputes. As we are mentioning in the related parts of our thesis, by arbitral institutions, some monetary thresholds may be created for the automatic application of fast-track arbitration rules, in the event that there is no arbitration clause in the agreement regarding expediting of arbitration. However, it is also important to underline that, the multiparty cases and also the cases with high complexity, may not be suitable for a fast-track arbitration even though the amount in dispute is under the designated monetary threshold.

Along with its unsuitability for some kind of disputes, in some cases the simplified procedures and the shortened time limits may be evaluated as a violation of party autonomy, due process and public policy, which are the main principles of arbitration. However, especially for the disputes suitable for fast-track arbitration, its important advantages will provide an extensive scope for fast-track arbitration.

In the first part of our thesis, together with its definition and historical background, the problems of arbitration procedure which caused the entry into force of fast-track arbitration, and also its advantages and disadvantages will be examined. In the

second part of our thesis, the procedural elements of fast-track arbitration, the mechanisms used in order to simplify and expedite the arbitral procedures created by arbitral institutions will be emphasized; and in order to be more comprehensible fast-track arbitration rules of some arbitral institutions will be given. In the last part of our thesis, fast-track arbitration procedure and practice will be evaluated within the scope of general principles of arbitration, including right to due process and award's conformity with international public policy.

ÖZET

Tahkimin ilk ortaya çıkış sebebi aslında yerel mahkeme yargılamasına oranla çok daha hızlı ve az maliyetli olma özelliğidir. Ancak buna rağmen, özellikle uluslararası tahkimin çok yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanması bu hız ve maliyet avantajının zamanla zedelenmesine yol açmış ve bunun sonucunda da bazı durumlarda çok uzun yıllar boyunca devam eden ve yüksek maliyetli tahkim yargılamaları görülmeye başlanmıştır. Bu durumun yoğun bir şekilde hem doktrinde hem de uygulamada eleştirilmesi sonucunda tahkim yargılamasının çok uzun ve maliyetli olmasına bir çözüm olarak, yargılamanın daha basit usul kurallarıyla ve hızlandırılmış bir şekilde yürütüldüğü seri tahkim müessesesi ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızın ilk bölümünde seri tahkim yargılamasının tanımı ve tarihsel gelişimi anlatılacak olup bununla birlikte standart tahkimde yaşanan hangi problemlerin seri tahkim yargılamasının yolunu açtığından bahsedilecektir. İkinci bölümde ise kurumsal tahkim merkezlerinin oluşturdukları seri tahkim kurallarının genel özelliklerinin, usulün basitleştirilmesi ve sürecin hızlandırılması için hangi mekanizmaların kullanıldığının üzerinde durulacak ve dünyanın önde gelen kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin kurallarından örnekler verilerek konu somutlaştırılmaya çalışılacaktır. Son bölümde ise tahkimin temel prensipleri özelinde seri tahkim yargılaması değerlendirilecektir.

GİRİŞ

Tahkim, tarafların doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların kesin ve bağlayıcı şekilde, yerel mahkemeler yerine hakem adı verilen kişiler aracılığıyla çözülmesi konusunda anlaşmaları şeklinde tanımlanabilecektir. Özellikle uluslararası uyuşmazlıkların çözümünde tarafların birbirlerinin hukuk sistemleri doğrultusunda yargılama yapılmasını istememeleri başta olmak üzere birçok sebeple tahkim tercih sebebi olmuştur. Bunun yanında her ne kadar tahkimin yerel mahkeme yargılaması karşısında zaman ve maliyet avantajı olduğu söylenebilecekse de, özellikle uluslararası iş dünyası tarafından tahkimin çok fazla tercih edilmeye başlanması ile birlikte zaman ve maliyet anlamında gitgide yerel mahkeme yargılamasına yaklaşılmaya başlamıştır. Bu durum da tahkimin özellikle 90'lı yıllardan itibaren zaman ve maliyet avantajının azalmasına sebebiyet vermiştir.

Tahkimde daha etkili, hızlı ve az maliyetli bir yargılama elde edilmeye çalışılması amacıyla yürütülen çalışmaların bir sonucu olarak seri tahkim yargılaması uygulamada yerini almaya başlamıştır. Seri tahkimi, yargılamanın kısaltılmış sürelerle ve daha basit usul kurallarına tabi olması adına, uyuşmazlık doğmadan önce ya da doğduktan sonra, tarafların ister kendi kurallarını kendilerinin belirledikleri ister kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin kurallarının uygulanacağını kararlaştırdıkları hızlı bir tahkim usulü şeklinde tanımlamak mümkündür. Uygulamada daha çok kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin hazır kurallarının uygulandığı görülse de tarafların ad-hoc tahkimde de yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yürütülmesi adına seri tahkim yargılamasını kararlaştırdıklarına rastlanmaktadır.

Seri tahkim yargılamasının ele alındığı çalışmamızda konu üç bölümde incelenecektir. “Seri Tahkim Yargılaması” başlıklı ilk bölümde, en başta seri tahkimin tanımı ile ilgili gelişmeler anlatılacak ve günümüzde seri tahkim yargılamasına en uygun tanım yapılmaya çalışılacaktır. Daha sonrasında standart tahkim yargılamasının hız ve maliyet avantajının kaybolması sonucunu doğuran sebepler tartışılacak ve dünyada seri tahkim yargılamasının ne şekilde kullanılmaya

başlandığı, ilk olarak hangi kurumsal tahkim merkezinin seri tahkime özel kurallar oluşturduğu ve diğer tahkim merkezlerinin tutumu çerçevesinde seri tahkimin gelişimi incelenecektir.

Çalışmamızın “Seri Tahkim Kurallarının Özellikleri” başlıklı ikinci bölümünde ise kurumsal tahkimde seri tahkim kurallarının oluşturulma yöntemleri ve bu kuralların genel özellikleri üzerinde durulacaktır. Kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkim yargılamasına özel olarak oluşturdukları kuralların özelliklerinin çok daha iyi anlaşılabilmesi ve birbirleriyle karşılaştırılabilmesi adına çalışmamızda farklı coğrafi bölgelerde yer alan bazı önde gelen kurumsal tahkim merkezlerinin kuralları incelenmiştir. Seri tahkime ilişkin olarak çalışmamızda, Uluslararası Uyuşmazlık Çözüm Merkezi (“ICDR”), Asya Uluslararası Tahkim Merkezi (“AIAC”), Çin Milletlerarası Ekonomik ve Ticari Tahkim Komisyonu (“CIETAC”), Alman Tahkim Kurumu (“DIS”), Hong Kong Milletlerarası Tahkim Merkezi (“HKIAC”), Milletlerarası Ticaret Odası (“ICC”), Kuala Lumpur Bölgesi Tahkim Merkezi (“KLRC”), Londra Milletlerarası Tahkim Divanı (“LCIA”), İsviçre Odaları Tahkim Kurumu (“SCAI”), Stockholm Ticaret Odası (“SCC”), Singapur Milletlerarası Tahkim Merkezi (“SIAC”) ve Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (“WIPO”), İstanbul Tahkim Merkezi (“ISTAC”) ve İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi (“İTOTAM”) seri tahkim kuralları incelenmiştir.

Çalışmamızın son bölümünde ise tahkimin temel prensipleri özelinde seri tahkim kuralları değerlendirilecektir. Seri tahkim yargılamasında asıl amaç kısaltılmış süreler ve basitleştirilmiş bir prosedür sonucunda daha kısa sürede esasa ilişkin bir hakem kararının alınması olduğundan, bu kısaltılmış süreler ve basitleştirilmiş usullerin tarafların adil yargılanma hakkının ihlal edilmesine ve hatta bunun daha da ötesinde seri tahkim özelindeki bazı kuralların usule ilişkin kamu düzenine aykırılık teşkil edecek olması nedeniyle bu şekilde verilecek hakem kararlarının iptaline ya da tenfizinin reddine yol açabileceği söylenebilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SERİ TAHKİM YARGILAMASI

1.1. Kavram ve Tanım

Bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tahkim, yıllardır dünyanın her yerinde ticari uyuşmazlıkların çözümünde kullanılmaktadır. Her ne kadar teorik olarak yerel mahkemeler bağımsız ve tarafsız olarak kabul edilse de pratikte bağlı oldukları devletin siyasi, sosyal, ekonomik politikalarının etkisi altında olduklarından¹, özellikle uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde taraflar birbirlerinin milli hukukuna dayanan mahkeme seçimlerini tercih etmekten kaçınırlar. Diğer yandan tahkimin en önemli özelliklerinden birisi de taraflara tanınan irade serbestisidir². Uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde taraflar aralarında çıkacak uyuşmazlığın çözümü ile ilgili olarak tahkimi seçmeleri halinde, uyuşmazlığın çözümünde görev alacak hakemi veya hakemleri, tahkimin kurumsal tahkim mi yoksa ad-hoc tahkim mi olacağını, tahkim yerini, dolayısıyla aslında uyuşmazlığın çözümüne ilişkin tüm konuları kendileri belirleyeceklerinden, bağımsız ve tarafsız bir hukuki çözüm yolunu tamamen kendi iradeleriyle kararlaştırmış olacaklardır³. Tüm bunlar doğrultusunda da uluslararası ticari alanda milli mahkemelerden bağımsız ve tarafsız bir başka uyuşmazlık çözüm yöntemine ihtiyaç duyulmuş ve bu boşluğu da tahkim müessesesi doldurmuştur⁴.

Uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde tahkimin tercih edilmesinin bir diğer önemli sebebi ise, tahkimin hız ve maliyet anlamında ulusal yargı sistemlerine göre daha avantajlı olmasıdır⁵. Çok eski tarihlere gidildiğinde dahi, tacirler

¹ Cemal Şanlı, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolu, 6. Baskı, Beta, İstanbul 2016, s. 291.

² İlias Bantekas, An Introduction to International Arbitration, Cambridge University Press, 2015, s. 4; Ziya Akıncı, Milletlerarası Tahkim, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 8.

³ Gary Born, International Commercial Arbitration, 2. Baskı, Kluwer Law International, 2014, s. 5.

⁴ Ergin Nomer/Nuray Ekşi/Günseli Öztekin Gelgel, Milletlerarası Tahkim Hukuku, C. I, 5. Baskı, Beta, 2016, s. 15-18; Akıncı, s. 7-9.

⁵ Fatih Serbest, Is There Scope For The Wider Application of Fast-Track Arbitrations In The Resolution of International Commercial Disputes?, Thesis submitted to the Dickson Poon School of Law, King's College London, for the degree of Doctor of Philosophy in Law Research (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), 2013, s. 29.

arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde kısa prosedürlerin uygulandığı ve hakem kararlarının çok kısa süreler içerisinde alındığı görülebilecektir⁶. Tahkimin, yerel mahkemelerden çok daha hızlı ve ucuz bir uyuşmazlık çözümü sağlıyor oluşu⁷ ve uluslararası tahkim sisteminin başarılı bir şekilde kurulmuş olması, bir uyuşmazlık çözüm yolu olarak tahkimin özellikle son 30 yılda etkin bir şekilde kullanımını hızla artırmıştır⁸. Bu uluslararası tahkim sisteminin kurulmasında uluslararası anlaşmalar, tahkim kurumlarının gelişen kuralları ve yerel kanunlarda yapılan değişiklikler oldukça etkili olmuştur. Sonuç olarak, tahkim; taraflara tanınan irade serbestisi, hakem kararlarının mahkeme kararlarına oranla daha etkin bir şekilde tenfiz edilebilirliği⁹, tahkimde uyuşmazlıkların uzman kişiler tarafından gizlilik içerisinde çözülmesi ve tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararlarının kesin ve bağlayıcı oluşu sayesinde uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde tarafların neredeyse tek tercihi haline gelmiştir¹⁰.

Tahkimin uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde ulusal yargı sistemlerine oranla çok daha fazla tercih edilmeye başlanması tahkim endüstrisinin yükselişini beraberinde getirir de bu yükseliş, zaman ve maliyet açısından dezavantajlı olan ulusal yargı sistemlerine bir alternatif olarak getirilen tahkimin, bazı karmaşık kural ve prosedürlere de sahip olması sebebiyle zaman ve maliyet anlamında ulusal yargı sistemlerine yaklaşmasına sebebiyet vermiştir¹¹. Dolayısıyla bir yandan hem uluslararası iş dünyası hem de tahkim çevresi tarafından oldukça olumlu karşılanan uluslararası ticari tahkim, zaman ve maliyet tasarrufu anlamındaki özellikleri

⁶ Nigel Blackaby/ Costantine Partasides QC/Alan Redfern/Martin Hunter, Redfern and Hunter on International Arbitration, 6. Baskı, Oxford University Press, 2015, s. 362.

⁷ Born, s. 30.

⁸ Karl-Heinz Böckstiegel, Past, Present and Future Perspectives of Arbitration, Arbitration: The Journal of the Chartered Institute of Arbitrators Arbitration, Volume 75, Issue 2, Mayıs 2009, ss. 181-187.

⁹ Şanlı, s. 292; Akıncı, s. 7.

¹⁰ Blackaby/Partasides QC/Redfern/Martin Hunter, s.28-30; Toby T. Landau, “Arbitral Lifelines: The Protection of Jurisdiction by Arbitrators”, International Arbitration 2006: Back to Basics?, ICCA Congress Series No. 13, Albert Jan van den Berg (ed.), Kluwer Law International, The Hague 2007, ICCA international arbitration congress; back to basics?, Kluwer Law International, 2007, ss. 282-297.

¹¹ Jane Wessel, “Fast Track Arbitration: A Proposed Solution to the Elephantine Laboriousness of International Commercial Arbitration”, New York Dispute Resolution Lawyer, Volume 6, Issue 1, 2013, s. 13.

sebebiyle aynı övgüyü alamamaya başlamıştır¹². Daha etkili ve hızlandırılmış bir tahkim yargılama sisteminin oluşturulmasına ilişkin baskı, yapılan anketlerde de görülmüştür¹³. Bunun sonucunda da tahkim yargılaması sürecinin neredeyse ulusal yargı sistemleri ile benzer sürelerle ve daha yüksek maliyetlere ulaşması sebebiyle tahkim merkezleri tarafından bu duruma çözümler aranmaya başlanmıştır ve seri tahkim bu çözüm yollarından bir tanesi olarak ortaya çıkmıştır.

Uluslararası ticari tahkimin daha hızlı ve az maliyetli olmasını sağlamak adına yıllar boyunca birçok girişimde bulunulmuş olmasına rağmen, belli bir süre tahkim literatüründe seri tahkime dair mutabık kalınmış bir tanım yapılmamıştır¹⁴. Benjamin G. Davis tarafından 1993 yılında tanımı yapılan kadar, tahkimin daha hızlı olması amacıyla kullanılan hiçbir metot seri tahkim olarak adlandırılmamıştır. Buna göre seri tahkim ilk olarak, tarafların arasında doğabilecek uyuşmazlıkların sonradan uzatılamayan belirli süreler içerisinde çözüme ulaştırılması konusunda anlaşmaları şeklinde tanımlanmıştır (fast-track arbitration)¹⁵. Tarafların yargılamanın sonradan uzatılamayan belirli süreler içerisinde yapılması konusunda anlaşmaları genelde tahkim şartını da içeren sözleşmenin imzalanması ya da bu sözleşmenin değiştirilmesi aşamasında gerçekleşmektedir. Bir başka deyişle seri tahkimin bu tanımı uyarınca tarafların seri tahkim konusunda anlaşması her şekilde uyuşmazlığın çıkmasından önce olmaktadır.

Davis, seri tahkimi, yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yürütüldüğü diğer türlerden ayırmaktadır. Davis'in yaptığı tanımlamalar doğrultusunda tahkim yargılamasının hızlandırıldığı türler üç farklı başlık altında toplanmaktaydı¹⁶.

¹² Günther J. Horvath, "Chapter 13: The Judicialization of International Arbitration: Does the Increasing Introduction of Litigation-Style Practices, Regulations, Norms and Structures into International Arbitration Risk a Denial of Justice in International Business Disputes?", *International Arbitration and International Commercial Law-Synergy, Convergence and Evolution*, S. Kröll, L.A. Mistelis, P. Perales Viscasillas & V. Rogers (ed.), Kluwer Law Arbitration, 2011, ss. 251-271.

¹³ Born, s. 30.

¹⁴ Joachim G. Frick, *Arbitration and Complex International Contracts: With Special Emphasis on the Determination of the Applicable Substantive Law and On the Adaptation of Contracts to Changed Circumstances*, Kluwer Law International, The Hague 2001, s. 243.

¹⁵ Benjamin Davis/Odette Lagace/Michael Volkovitsch, *When Doctrines Meet Fast-Track Arbitration and the ICC Experience*, *Journal of International Arbitration*, Kluwer Law Arbitration, Volume 10, Issue 4, 1993, s. 16.

¹⁶ Davis/Lagace/Volkovitsch, s.16.

Yukarıda aktarılan seri tahkim dışındaki ikinci tür Hızlandırılmış Tahkim (expedited arbitration) olarak adlandırılmış olup, burada tarafların ister uyuşmazlığın doğmasından önce ister uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra, bir kurumsal tahkim merkezinin hızlandırılmış tahkim kurallarının uygulanması konusunda anlaşabilecekleri belirtilmiştir¹⁷. İvmelendirilmiş Tahkim (accelerated arbitration) olarak adlandırılan son türde ise, taraflar önceden anlaşmış oldukları tahkim kurallarının, uyuşmazlık doğduktan sonra acil bir durumun söz konusu olması halinde hızlandırılmış bir şekilde uygulanması konusunda anlaşmaktadırlar¹⁸.

Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki, Davis tarafından bu üç farklı seri tahkim tanımlamasının yapılmasından sonra, uluslararası anlamda dünyanın önde gelen tahkim merkezlerinden WIPO tarafından ilk defa 1994 yılında seri tahkime ilişkin spesifik kurallar düzenlenmiştir¹⁹.

WIPO'nun 1994 yılında seri tahkim yargılamasına özel olarak yayımladığı kurallara ve Avrupa'da seri tahkimin gelişimine ilişkin olarak kaleme alınan bazı makalelerde ise seri tahkim, taraflarca tek bir hakemin atandığı ve yargılamanın başından sonuna kadarki tüm süreçlerinde sürelerin kısaltıldığı bir tahkim yargılama usulü olarak tanımlanmıştır²⁰. Bir başka deyişle seri tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararının, aynı standart tahkim yargılamasındaki hakem kararı gibi kesin, bağlayıcı ve icra edilebilir olması ile birlikte seri tahkimden farklı olarak sadece hızlandırılmış bir yargılamanın mevcut olduğu belirtilmiştir.

¹⁷ Davis/Lagace/Volkovitsch, s.16.

¹⁸ Davis/Lagace/Volkovitsch, s.16.

¹⁹ Bu kurallar incelendiğinde hızlandırılmış bir tahkim yargılamasının sağlanabilmesi adına aslında önde gelen kurumsal tahkim merkezlerinin günümüzde kullandığı yöntemlerin birçoğunun kullanıldığı görülebilecektir. Özellikle tek hakem kuralı, duruşmalarla ilgili sınırlandırıcı düzenlemeler, tahkim talebi ve tahkim talebine cevabın, dava dilekçesi ve savunma dilekçesini de içermesi zorunluluğu ve belli prosedürler için öngörülen sürelerle ilgili olarak sınırlandırmalar bu kurallardan bazılarıdır. Kurallar için bkz: WIPO Expedited Arbitration Rules, <http://www.intracen.org/WIPO-Expedited-Arbitration-Rules-1994/>, erişim tarihi: 15.12.2019.

²⁰ Jan Paulsson, "Fast-Track Arbitration in Europe (With Special Reference to the WIPO Expedited Arbitration Rules)", 18 Hastings Int'l&Comp. L. Rev. 713, 1993, s. 716.

Bu dönemde bazı yazarlar ise²¹, Davis tarafından yapılan “Hızlandırılmış Tahkim” tanımını aynen kabul etmiştir. Ancak Davis tarafından yapılan İvmelendirilmiş Tahkim (*accelerated arbitration*) ve Seri Tahkim (*fast-track arbitration*) tanımları tekrarlanmak yerine bu iki tanımı birleştirilerek, hızlandırılmış tahkimi taraflarca kararlaştırılma anının göz önünde bulundurulmadığı ve kurumsal tahkim merkezlerinin özel kurallarının uygulanacağı konusunda tarafların anlaştığı bir tahkim türü olarak tanımlanmış ve bu tanımını “tadil edilmiş tahkim” (*modified arbitration*) şeklinde adlandırılmıştır²².

Bazı yazarlar ise, tahkim yargılamasında hakem kararının verilmesi için gereken sürenin ya da her bir usuli aşama için öngörülen sürelerin taraflarca kısaltılmasının yaygın hale geldiğini belirtmiş ve bu şekilde sürelerin kısaltıldığı tahkim yargılamalarının seri tahkim (“fast-track arbitration”) olarak nitelendirildiğinden bahsetmişlerdir²³.

2000’li yıllarda ise seri tahkim, tarafların ister uyuşmazlıktan önce ister uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra üzerinde mutabık kaldıkları ve uyuşmazlığın aylar, haftalar hatta günler içinde bir hakem kararı ile çözüme ulaştırılması amacıyla seri ya da hızlandırılmış bir yargılama prosedürü öngördükleri tahkim türü olarak tanımlanmıştır²⁴.

Yukarıda yapılan tanımlar ile dünyanın önde gelen kurumsal tahkim merkezlerinin yargılama usulünün basitleştirilmiş ve hızlandırılmış bir şekilde yürütülebilmesi adına oluşturdukları kurallar göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmamızda seri tahkim-*fast-track arbitration* teriminin benimsenmesi uygun bulunmuştur.

Seri tahkim yargılama usulüne ilişkin ilk olarak 1994 yılında özel kurallar oluşturan WIPO’yu 90’lı ve 2000’li yıllarda dünyanın önde gelen diğer tahkim kurumları da

²¹ Dana, H. Freyer, Getting to “Fast Track Arbitration”: Pre-dispute agreements and post-dispute Techniques, Improving International Arbitration: The Need for Speed and Trust: Liber Amicorum Gaudet, Benjamin G. Davis (ed.), 1998, s. 104.

²² Freyer, s. 104.

²³ Emmanuel Gaillard/John Savage, Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, The Hague 1999, s. 680.

²⁴ Michael McIlwrath/John Savage, “Chapter 5: The Conduct of the Arbitration”, International Arbitration and Mediation: A Practical Guide, Kluwer Law International, s. 277.

takip etmiştir²⁵. Öte yandan bazı kurumsal tahkim merkezlerinin, yargılamanın hızlandırılması adına oluşturdukları özel kurallar olmadığı da görülebilmektedir. Bu duruma ilişkin olarak verilebilecek en önemli örnek Londra Milletlerarası Tahkim Divanı (“LCIA”) Tahkim Kuralları’dır. 1 Mart 2017’de yapılan değişikliğe kadar dünyanın en çok tercih edilen tahkim merkezlerinden biri olan Milletlerarası Ticaret Odası (“ICC”) Tahkim Kuralları’nda da seri tahkime yargılama usulünü özel olarak düzenleye kurallar kaleme alınmamıştı.

Kurumsal tahkim merkezlerinin oluşturduğu seri tahkim yargılama usulüne ilişkin kuralların yanında, tarafların ad-hoc tahkimi tercih etmeleri halinde de seri tahkim yargılaması konusunda anlaşabilmeleri ve bunu sağlayabilmek adına kendi kurallarını belirleyebilmeleri mümkündür. Dolayısıyla aslında seri tahkimi tanımlarken mutlaka kurumsal tahkim merkezlerinin buna ilişkin olarak düzenlediği özel kuralların kullanılması gerekmediği ve Hızlandırılmış tahkim-*expedited arbitration* olarak benimsenen tanımın seri tahkimi tanımlamak için tam anlamıyla yeterli olmadığı söylenebilecektir. İvmelendirilmiş Tahkim-*accelerated arbitration* tanımının ise seri tahkime ilişkin olarak düzenlenmiş özel kuralların olmadığı ancak standart tahkime ilişkin kuralların acil durumlarda hızlandırılmış şekilde kullanılması yöntemini kapsadığı düşünüldüğünde, günümüzde LCIA Tahkim Kuralları haricinde genel olarak uluslararası uyuşmazlıklarda kullanılan seri tahkim kurallarının bu şekilde bir sistem içerisinde uygulanmaması sebebiyle çalışmamızda bu terim de benimsenememiştir. Aslında 1990’lı yıllarda yapılan tanımlamalara bakıldığında en önemli hususun taraf iradesi olduğu ve taraflar arasındaki uyuşmazlığın seri tahkim kuralları uyarınca çözülmesi isteniyorsa tarafların bu konuda uyuşmazlık öncesinde ya da sonrasında anlaşmaları gerektiği dikkat çekmektedir. Oysa günümüzde seri tahkim özelinde oluşturulan kuralların bazılarının, taraflar arasında seri tahkim uygulanacağı konusunda bir anlaşma

²⁵ 1995 yılında SCC, 2010 yılında AIAC ve 2011 yılında ACICA tarafından seri tahkim yargılamasına özel kurallar ilk defa düzenlenmiştir.

yapılmamış olsa bile, uyuşmazlık miktarının belli bir eşiğin altında kalması durumunda kendiliğinden uygulanacak şekilde düzenlendiği görülmektedir²⁶.

Buradan hareketle seri tahkimi; tahkim yargılama usulündeki sürelerin kısaltıldığı ve usul kurallarının daha basite indirildiği hızlı bir tahkim usulü olarak tanımlamak mümkündür²⁷. Daha detaylı bir tanım yapıldığında ise seri tahkim; tarafların uyuşmazlık doğmadan önce ya da doğduktan sonra, ister bir kurumsal tahkim merkezinin hazır kurallarını benimseyerek, ister kendi özel kurallarını yaratarak uyuşmazlığın standart tahkime göre çok daha kısa sürede sonuçlandırılması amacını gerçekleştirmek üzere anlaştıkları; veya tarafların bazı kurumsal tahkim merkezlerinin yargılamanın bazı koşullar çerçevesinde kendiliğinden hızlandırılmış bir şekilde çözümlenmesine yönelik kuralları ile ilgili olarak aksi yönde anlaşmadıkları durumlarda yargılamanın bu kurallar doğrultusunda yürütüldüğü bir yargılama türü olarak tanımlanabilecektir.

1.2. Seri Tahkim Kurallarının Tarihsel Gelişimi

Tahkim alanındaki uzmanlar tarafından standart tahkimin süre ve maliyetinin daha avantajlı hale getirilmesi konusunda çeşitli öneriler sunulmuş olsa da bu öneriler 90'lı yıllara kadar seri tahkim olarak adlandırılmamıştır.

1.2.1. Hızlandırılmış bir yargılama için önerilen sistemler

Tahkim yargılamasının çok uzun yıllar boyunca sürmesinin ve maliyetli olmasının önüne geçebilmek adına ne şekilde önlemler alınabileceğine ve hızlandırılmış, etkili ve az maliyetli bir yargılamanın nasıl olabileceğine ilişkin olarak tahkim alanında duayen yazarlar tarafından bazı sistemler öngörülmüştür.

Henüz 1990'lı yıllara gelmeden önce bazı yazarlar tarafından üç kişilik hakem heyeti yerine tek bir hakemin yargılamayı yürüttüğü, sınırlı da olsa hakem kararlarına karşı temyiz yolunun açık olduğu ve kararın temyiz süreci dahil maksimum iki yıl içerisinde verilmesi gerektiği yönünde kuralların yer aldığı bir

²⁶ Çalışmamızın ikinci bölümünde bu kurallardan detaylı bir şekilde bahsedilecektir.

²⁷ Irene Welser/Christian Klausegger, "Chapter II: The Arbitration and The Arbitration Procedure – Fast track arbitration: Just fast or something different?", Austrian Arbitration Yearbook on International Arbitration, Klausegger, Klein, Kremslehner, et al. (ed), 2009, s. 259.

sistem öngörölmüştür²⁸. Bu sisteme göre, istisnai durumlar hariç olmak üzere, uyuşmazlığın zorunlu olarak tek bir hakem tarafından bir yıl içerisinde karara bağlanması, genelde tahkim yargılamasında yer almayan temyiz yoluna başvurulması imkânı ve bu temyiz sürecinin de maksimum bir yıl içerisinde sonuçlandırılması, tahkimin çok uzun yıllar sürmesinin önüne geçebilecekti. Hatta bunlara ek olarak, tek hakem tarafından verilen kararın temyiz edilebilmesi için belli bir teminatın temyiz eden tarafça yatırılması şartı da getirilerek tarafların süreci gereksiz yere uzatmasının önüne geçilebileceği öngörölmüştü²⁹.

Ancak özellikle hakem kararının temyiz edilebilmesi için temyiz eden tarafından bir teminatın yatırılması şartı, uyuşmazlığın taraflarının ilgili hakem kararını temyiz etmeleri yönünde büyük bir engel olacaktı. Özellikle tahkimdeki yüksek maliyetler düşünöldüğünde uyuşmazlığın miktarı ile bağlantılı olacak bir teminatın yatırılması konusunda taraflar çoğunlukla isteksiz olacak ve eğer şartları varsa hakem kararının iptali ile ilgili diğer yöntemler kullanılmaya devam edilecekti. Tüm bunlar da aslında önerilen bu tür bir sistemin zaman ve maliyet konusundaki faydasının tartışmalı olduğunu göstermektedir.

Yine aynı dönemde önerilen bir başka sistemde, tarafların hızlandırılmış bir yargılama talep etmesini beklemeksizin daha hızlı ve az maliyetli bir yargılamanın sağlanmasında hakemlerin aktif rol alması öngörölmüştür³⁰. Tahkim yargılamasında uygulanacak prosedürlerin yargılamanın başlamasından sonra belirlenmesinden ziyade en başta belirlenmesi de bu sistemin daha da iyi çalışmasını sağlayacak bir husus olarak gösterilmiştir³¹.

1991 yılında Redfern ve Hunter tarafından, yargılamanın hızının artırılması için tahkim kurumları tarafından düzenlenen usul kurallarının olduğu sistemler

²⁸ Mauro Rubino-Sammartano, Third Generation Arbitration: Appeals to a New Panel Within Arbitration Proceedings, Journal International Arbitration, Volume 4, Issue 1, Kluwer Law International, 1987, s. 76.

²⁹ Rubino-Sammartano, (Third Generation Arbitration), s. 77.

³⁰ Michael E. Schneider, "Lean Arbitration: Cost Control and Efficiency Through Progressive Identification of Issues and Separate Pricing of Arbitration Services", Arbitration International, Volume 10, Issue 2, ss. 119-140.

³¹ Schneider, s. 121.

(streamlined proceedings) öngörülmüştür³². Redfern ve Hunter'e göre, hakemler henüz daha uyuşmazlığın başında, uygulanacak usul kuralları açısından taraflarla ilgili çok az bilgiye sahip olmaktadır. Oysa tahkim kurumları yargılamanın hızlandırılması amacını taşıyan birbirinden farklı, bağımsız ya da yarı bağımlı usul kuralını farklı sistemler içerisinde sunarak, standart tahkim kuralları yerine tarafların uyuşmazlık konusuna en uygun olan kuralları seçmelerini sağlayabilecektir. Öngörülen bu sistem, söz konusu kurallara taraflarca önceden karar verilmiş olmasını gerektirmektedir. Buna alternatif olarak ise, taraflar yerine hakemlerin uyuşmazlığın başında hangi tahkim kurumunun kurallarının uygulanacağına karar verebilme yetkilerinin olduğu bir sistem de yine Redfern ve Hunter tarafından öngörülmüştür³³.

Yukarıda kısaca özetlenen yaklaşımlarının ışığında Redfern ve Hunter, tahkim prosedürlerini belli bir düzene sokabilecek nitelikte bazı kurumsal tahkim kuralları önermişlerdir. Günümüzde pek çok kurumsal tahkim kurumunun seri tahkim kuralları arasında yer alan ve Redfern ile Hunter tarafından zamanında önerilen kurumsal tahkim kuralları arasında, tek hakem seçilme zorunluluğu, yargılama usulünde kesin ve net sürelerin belirlenmesi, hakemin daha yargılamanın başından uyuşmazlığın esaslarını belirlemesi, bu doğrultuda ihtiyaç duyulacak delilleri ve tarafların ihtiyaçları doğrultusunda net süreleri ortaya koyması, hakem kararının detaylı bir gerekçe içermeyecek şekilde kaleme alınması gösterilebilir³⁴.

Tahkim duayenleri tarafından hızlandırılmış bir tahkim yargılaması elde edebilmek adına kullanılabilecek sistemlerle ilgili önerilerin ortaya atıldığı yıllarda ilk olarak 1992 yılında henüz standart tahkim kurallarından farklı ve ayrı şekilde seri tahkime özel kurallar yayımlanmadan önce³⁵, ICC tahkiminde yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yürütüldüğü örnekler görülmüştür. Ortada henüz seri tahkim özelinde

³² Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s.117.

³³ Alan Redfern/Martin Hunter, Law and Practice of International Commercial Arbitration, 2. Baskı, Sweet&Maxwell, 1991, s. 342.

³⁴ Redfern/ Hunter, para. 6-47.

³⁵ Bu dönemde standart kurallardan tamamen ayrı olmayan ancak standart kuralların içerisinde düzenlenen seri tahkim kurallarına rastlanmaktaydı. Örnek olarak Cenevre Ticaret Odasının 1992 yılı Tahkim Kuralları gösterilebilecektir (madde 31).

oluşturulmuş kurallar olmadan yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yürütüldüğü ve çok kısa sürede hakem kararının verildiği davalara tüm yazarlar tarafından verilen en önemli örnekler *Panhandle* davası ve *Formula One* davasıdır.

Panhandle davasında³⁶, Kanada ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki uzun süreli bir gaz tedarik sözleşmesi kapsamında, taraflar fiyat belirlemesi konusunda herhangi bir uyuşmazlık doğması halinde uyuşmazlığın ICC tahkiminde 2 ay içerisinde çözüleceği konusunda anlaşmışlardır. Taraflar arasında doğan uyuşmazlıklar neticesinde ICC’de iki ayrı dava açılmış olmasına rağmen öncelikle bu davaların birleştirilmesine karar verilmiştir³⁷. Sonuçta taraflar arasında belirlenen 2 aylık süre önce taraflarca 1 hafta uzatılmış ve en nihayetinde tahkim talebinin sunulmasından itibaren 9 hafta gibi bir süre içerisinde hakem kararı verilmiştir³⁸.

Silverman, ICC tarafından ilk defa yürütülen bu hızlandırılmış tahkim yargılaması konusunda kaleme almış olduğu makalesinde, ilgili tahkim şartını hazırlayan avukatların aslında bu süreyi belirlerken yargılamanın 2 ay içerisinde biteceğine kesinlikle inanmadıklarını, 2 ay içerisinde uluslararası ticari tahkimin sonuca ulaştırılmasının mümkün olmadığını bildiklerini, ancak böyle bir süre belirlenmediği takdirde de yargılamanın sonsuza kadar süreceğini bu nedenle bu sürenin tarafları anlaşmaya varmaları konusunda teşvik edici olduğunu düşündüklerini belirtmiştir³⁹.

Ertesi sene yine ICC tahkiminde yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yürütüldüğü ve hakem kararının çok kısa bir sürede alındığı bir dava görülmüştür. Literatürde *Formula 1*⁴⁰ davası olarak bilinen bu davada, davacı tarafından tahkim talebi Noel gecesi ile Yılbaşı gecesi arasında bir tarihte oluşturulmuş olup, Yılbaşı

³⁶ ICC Karar No: 7385 ve No: 7402, 07.01.1992, Yearbook Commercial Arbitration 1993 – 18. Baskı, Van den Berg Yayınları, 1993.

³⁷ Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s. 119.

³⁸ Gaillard/Savage, s. 681.

³⁹ Moses Silverman, “The Fast-Track Arbitration of the International Chamber of Commerce - The User's Point of View”, Journal of International Arbitration, Volume 10, Issue 4, Kluwer Law International, 1993, s. 116.

⁴⁰ ICC Karar No: 10211, 1992.

gecesinde üç kişilik bir hakem heyeti atanmıştır. Taraflar yedi günlük bir zaman dilimi içerisinde dilekçelerini teati etmişler ve hakem heyeti de taslak kararını ICC Divanı'na detaylı inceleme için, duruşmanın görülmesinden sonra 48 saat içerisinde göndermiştir. Sonuç olarak hakem kararı Ocak ayının son günü taraflara tebliğ edilmiştir⁴¹.

Aslında, somut olayın özellikleri ve uyuşmazlığın boyutu, tarafların ve yargılamada yer alan diğer tüm aktörlerin tutumları ile birlikte değerlendirildiğinde, gerçekten istenirse hızlıca bir karara ulaşılabileceğini ya da tam tersine geciktirici taktikler kullanılarak yargılamanın çok daha yavaş ilerlemesine neden olunabileceğini göstermektedir⁴².

1990'lı yılların başında bazı yazarlar tarafından, tahkimin ekonomik açıdan nasıl uygulanabilir olduğu sorusu gündeme getirilmiştir⁴³. Bu görüşe göre usul anlamında radikal değişiklikler yapılması isteniyorsa ilk olarak hakemlerin inisiyatif alabilecekleri ve geniş takdir yetkisine sahip olabilecekleri düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu yazarların önerdiği ve hakemlerin takdir yetkisini kullanarak yargılamanın hızı ile ilgili daha avantajlı bir durum yaratabilecekleri bu sisteme göre, hakemler daha uyuşmazlığın başında uyuşmazlık konusu ve taraflar ile ilgili yeteri kadar bilgi sahibi olmalı, yerel hukuk kuralları ile kendilerini hiçbir şekilde bağlı hissetmemeli, uyuşmazlığın esaslı unsurları ile ilgili olarak her iki taraftan da hem yazılı hem de sözlü şekilde kendilerine bilgi verilmesi gerektiğini ve daha yargılamanın en başında tüm yargılama sürecini nasıl yürüteceğini göz önünde bulundurmalı, duruşmaların sözlü yapılmasına gerçekten gerek olup olmadığı konusunu irdelemeli, uyuşmazlık miktarı ve uyuşmazlığın karmaşıklığını göz önünde bulundurarak yargılamanın yürütülmesi ile ilgili uygun bir hız belirlemelidir⁴⁴.

⁴¹ Blackaby/Partasides QC/Redfern/Martin Hunter, s. 364.

⁴² Nigel Rawding/Gregory Roy Fullelov/Penny Martin, "Chapter 18: International Arbitration in England: A procedural overview", Greenaway, Lew, Bor, Fullelove, et al. (eds.), Arbitration in England, Kluwer Law International, 2013, s. 361.

⁴³ Redfern/ Hunter, 1991, para. 6-47.

⁴⁴ Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), ss. 118-119.

1.2.2. Seri tahkim kurallarının oluşturulmasında benimsenen yaklaşımlar

Hızlandırılmış bir tahkim yargılaması elde edebilmek adına özellikle Redfern ve Hunter tarafından önerilen sistemde kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin olarak kural oluşturması bakımından ise yine doktrinde üç farklı yaklaşım benimsendiği söylenebilecektir.

Bu yaklaşımlardan ilki, standart kurallardan ayrı seri tahkim kuralları oluşturularak yargılamanın hızlı şekilde tamamlanmasının sağlanmasıdır⁴⁵. Bu yaklaşıma göre, seri tahkim kurallarının standart kurallardan tamamen ayrı kurallar olması gerekmektedir. Bu yaklaşım ilk olarak 1994 yılında WIPO tarafından benimsenmiş ve yukarıdaki bölümde de bahsedildiği üzere seri tahkim yargılamasına özel ilk yazılı kurallar WIPO tarafından WIPO Seri Tahkim Kuralları adı altında yayımlanmıştır⁴⁶.

Yine aynı yaklaşımla 1995 yılında ise, SCC tarafından seri tahkime ilişkin olarak standart tahkim kurallarından farklı kurallar kabul edilmiştir⁴⁷. WIPO ve SCC'nin bu yaklaşımla seri tahkim kuralları oluşturmalarından sonra ise, aynı yaklaşımla önce 2010 yılında AIAC (eski adıyla KLRCA)⁴⁸ daha sonra 2011 yılında Avustralya Uluslararası Ticaret Merkezi ("ACICA")⁴⁹ tarafından standart kurallardan ayrı seri tahkim özelinde kurallar yayımlanmıştır. Bu yaklaşımla oluşturulan seri tahkim kuralları diğerlerine göre oldukça detaylı bir içeriğe sahiptir. Hatta seri tahkim kurallarını bu yaklaşımla oluşturan tahkim kurumlarının standart tahkim kuralları içerisinde seri tahkime ilişkin hiçbir düzenleme yer almamaktadır. Bu hususun özellikle standart tahkim kurallarının mı yoksa seri tahkim kurallarının

⁴⁵ Arthur W. Rovine, Fast-Track Arbitration: A Step Away From Judicialization of International Arbitration, International Arbitration in the 21st Century: Towards Judicialization and Uniformity, R.B. Lillich & C.N. Brower Eds., ss. 45-57.

⁴⁶ WIPO Tahkim Kuralları 1994, <http://www.intracen.org/WIPO-Expedited-Arbitration-Rules-1994/>, erişim tarihi: 27.10.2019.

⁴⁷ Hans G. Bagner, Expedited Arbitration Rules: Stockholm and WIPO, Volume 13, Issue 2, Arbitration International: The Journal of LCIA Worldwide Arbitration, 13(2), 1997, ss. 193–228.

⁴⁸ AIAC (eski adıyla KLRCA) Seri Tahkim Kuralları 2010, https://www.aiac.world/wp-content/ftrack-arbitration/rules_arb_en/PDF-Flip/PDF.pdf, erişim tarihi: 27.10.2019

⁴⁹ ACICA Seri Tahkim Kuralları 2011, <https://acica.org.au/acica-rules-2011/>, erişim tarihi: 27.10.2019.

mı uygulanması gerektiğinin önceden net bir şekilde ayırt edilemeyeceği durumlar bakımından sakıncalı olduğu söylenebilecektir⁵⁰.

Bir diğer yaklaşıma göre ise, seri tahkime ilişkin özel kurallar oluşturulmuş olsa bile bu kurallar standart tahkim kurallarından tamamen bağımsız değildir ve yalnızca seri tahkim özelindeki usuller ayrı olarak düzenlenmektedir. Bu yaklaşım ile oluşturulan yarı bağımlı seri tahkim kurallarına örnek olarak ise ICC, ISTAC, CIETAC, HKIAC ve SCAI seri tahkim kuralları gösterilebilir.

Seri tahkim kurallarının oluşturulması konusunda benimsenen diğer bir yaklaşıma göre ise, seri tahkim özelinde düzenlenmiş ayrı kurallar olmaksızın, standart tahkim kurallarının uyarlanması yoluyla seri tahkim yargılamasının yürütüleceği bir sistem öngörülmektedir. 1998 ICC Tahkim Kuralları'nın 32. maddesinde ve 2012 ICC Tahkim Kuralları'nın 38. maddesinde de görülebileceği üzere, 1 Mart 2017 tarihinde yapılan değişikliğe kadar, ayrı seri tahkim kuralları oluşturmak yerine standart tahkim kuralları çerçevesinde hızlandırılmış bir yargılamanın yürütülebilmesine imkân sağlayan bir prosedür düzenlenmiştir⁵¹. Bahsi geçen maddeler uyarınca taraflara standart kurallarda yer alan süreleri kısaltabilme yetkisi verilmişti⁵². Ancak taraflarca kısaltılan bu yeni sürelerin hem oluşturulan hakem heyeti tarafından onaylanması gerekmektedir hem de Divan tarafından kısaltılmış

⁵⁰ Freyer, s. 104.

⁵¹ Mireze Philippe, Are Specific Fast-Track Arbitration Rules Necessary?, Arbitration in Air, Space and Telecommunications Law: Enforcing Regulatory Measures, Volume 3, The Permanent Court of Arbitration/Peace Palace Papers series, International Bureau of The Permanent Court of Arbitration (ed.), Kluwer Law Arbitration, s. 272.

⁵² ICC Arbitration Rules 1998, Article 32 "1) The parties may agree to shorten the various time limits set out in these Rules. Any such agreement entered into subsequent to the constitution of an Arbitral Tribunal shall become effective only upon the approval of the Arbitral Tribunal. 2) The Court, on its own initiative, may extend any time limit which has been modified pursuant to Article 32(1) if it decides that it is necessary to do so in order that the Arbitral Tribunal or the Court may fulfil their responsibilities in accordance with these Rules."

ICC Arbitration Rules 2012, Article 38 "1) The parties may agree to shorten the various time limits set out in the Rules. Any such agreement entered into subsequent to the constitution of an arbitral tribunal shall become effective only upon the approval of the arbitral tribunal. 2) The Court, on its own initiative, may extend any time limit which has been modified pursuant to Article 38(1) if it decides that it is necessary to do so in order that the arbitral tribunal and the Court may fulfil their responsibilities in accordance with the Rules."

sürelerin uzatılmasının, ICC Kuralları uyarınca yerine getirilmesi gereken işlemler için gerekli olduğu hallerde Divan tarafından uzatılabilmesine imkân verilmişti.

ICC gibi LCIA de aynı yaklaşımla oluşturduğu 1998 tarihli Kurallarında⁵³ ilk defa taraflara acil bir durumun söz konusu olması halinde hakem heyeti seçiminin hızlandırılmış bir prosedür ile yürütülmesini talep edebilme imkanı tanımıştır. LCIA'nın aynı tutumu 2014 yılında revize edilen tahkim kurallarında da devam etmiştir⁵⁴.

Duayen akademisyenler tarafından öngörülen sistemler göz önünde bulundurulduğunda özellikle kurumsal tahkim merkezlerince seri tahkim yargılamasına özel olarak oluşturulan kuralların yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yürütülmesi konusunda en etkin çözüm yolu olduğu söylenebilecektir. Günümüzde önde gelen tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin oluşturdukları kurallarda, aslında özellikle Redfern-Hunter tarafından öngörülen sistemler benimsenmiş ve buna ek olarak, hızlandırılmış bir yargılama elde edebilmek adına hakemlere bazı konularda takdir yetkisi verilmiştir⁵⁵. Hatta taraflara da bazı konularda birlikte ya da tek başlarına kuralların düzenlenenlerden farklı şekilde

⁵³ LCIA Arbitration Rules 1998, art. 9: Article 9: “1) In exceptional urgency, on or after the commencement of the arbitration, any party may apply to the LCIA Court for the expedited formation of the Arbitral Tribunal, including the appointment of any replacement arbitrator under Articles 10 and 11 of these Rules. 2) Such an application shall be made in writing to the LCIA Court, copied to all other parties to the arbitration; and it shall set out the specific grounds for exceptional urgency in the formation of the Arbitral Tribunal. 3) The LCIA Court may, in its complete discretion, abridge or curtail any time-limit under these Rules for the formation of the Arbitral Tribunal, including service of the Response and of any matters or documents adjudged to be missing from the Request. The LCIA Court shall not be entitled to abridge or curtail any other time-limit.”

⁵⁴ LCIA Arbitration Rules 2014, art. 9A: “1) In the case of exceptional urgency, any party may apply to the LCIA Court for the expedited formation of the Arbitral Tribunal under Article 5. 2) Such an application shall be made to the Registrar in writing (preferably by electronic means), together with a copy of the Request (if made by a Claimant) or a copy of the Response (if made by a Respondent), delivered or notified to all other parties to the arbitration. The application shall set out the specific grounds for exceptional urgency requiring the expedited formation of the Arbitral Tribunal. 3) The LCIA Court shall determine the application as expeditiously as possible in the circumstances. If the application is granted, for the purpose of forming the Arbitral Tribunal the LCIA Court may abridge any period of time under the Arbitration Agreement or other agreement of the parties (pursuant to Article 22.5).”

⁵⁵ Hangi kurumsal tahkim merkezlerinin hangi konularda hakemlere geniş takdir yetkisi verdikleri konusunda çalışmamızın ikinci bölümünde daha detaylı açıklamalar yer almaktadır.

uygulanmasını talep etme konusunda imkân tanındığı görülebilmektedir⁵⁶. Bu da, özellikle her iki tarafın da seri tahkim yargılaması konusunda istekli olduğu hallerde yargılamanın çok hızlı bir şekilde yürütülmesi ve kısa sürede hakem kararının alınması anlamında önemlidir.

Buradan hareketle, özellikle LCIA'nın mevcut kuralları ve ICC'nin 2017 yılında yapılan revizyon öncesindeki kuralları göz önünde bulundurulduğunda, yargılamanın aşamalarına ilişkin olarak düzenlenmiş, seri tahkim yargılamasına özel kuralların olmaması sebebiyle, taraflardan birinin seri tahkim yargılaması konusunda isteksiz olduğu durumlarda çok da etkili bir prosedür izlenememesi sonucuyla karşılaşılabilecektir.

Yine benzer şekilde ad-hoc tahkimde de seri tahkim yargılaması mümkün olsa bile, idari bir birimin eksik olması seri tahkime ilişkin olarak taraflarca kararlaştırılan kuralların uygulanması aşamasında ve özellikle tarafların ortak iradesinin seri tahkim yargılaması üzerinde sağlanamaması durumunda bazı zorlukların yaşanmasına sebebiyet verebilecektir. Bunun sonucunda da aslında günümüzde seri tahkim yargılamasında kurumsal tahkim merkezlerinin oluşturduğu kurallardan daha yoğun bir şekilde faydalanıldığını söylemek doğru olacaktır.

1.2.3. Tahkimde uzun yargılama süresi ve fazla maliyetler

1.2.3.1. Tahkimde yargılama süresinin uzunluğu

Yukarıda da değinildiği üzere tahkim hem esnekliği hem bağlayıcılığı hem de global anlamda icra edilebilirliği sayesinde özellikle uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde öncelikli olarak kullanılan bir sistemdir. Bir başka deyişle tahkim, taraflarının farklı ülkelerden olduğu sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıkların çözümünde “doğal olarak” seçilen bir uyuşmazlık çözüm

⁵⁶ SCC Seri Tahkim Kuralları md. 42 uyarınca, taraflardan biri kapanış aşamasından önce kararın gerekçeli verilmesini talep edebilecektir. Böylece SCC Seri Tahkim Kuralları uyarınca kuralın gerekçesiz hakem kararı verilmesi olduğu, ancak taraflardan birinin gerekçeli bir karar talep etmesi halinde kararın gerekçeli bir şekilde verileceği söylenebilecektir. HKIAC Tahkim Kuralları md. 42/2-a'da ise seri tahkim yargılamasının kural olarak tek hakem ile yürütüleceği ancak tarafların tahkim anlaşmasında 3 hakem ile yürütülmesi konusunda anlaşmaları halinde bu şekilde yürütüleceği düzenlenmiştir.

yoludur⁵⁷. Her ne kadar tahkimin kesinlik ve icra edilebilirlik özelliği hız ve maliyet unsurlarının önüne geçse de 1980’li yılların sonrasında iş dünyasında baş gösteren ekonomik gerileme ve nakit sıkıntısı, tahkimde yaşanan zaman ve maliyet konusundaki uygunsuzlukların yeryüzüne çıkmasına sebep olmuştur⁵⁸.

Tahkimin zaman ve maliyet konusunda yaşadığı bu değişim hem uluslararası iş dünyası hem de tahkim otoriteleri tarafından eleştirilmeye başlanmıştı. Seri tahkimin ortaya çıkmasının en önemli sebeplerinden biri olan zaman ve maliyet avantajının kaybedilmesi, tahkimin sorgulanmasına ve bu engelin aşılması için önlemler aranmasına yol açmıştır.

1980’li yıllarda, geniş çaplı uluslararası tahkimlerin neredeyse 3 yıl sürdüğünü ancak bunun hiçbir şekilde kabul edilebilir bir yanının olmadığı belirtilmiştir⁵⁹. Bundan 25 yıl sonra dahi, 2010 yılında halen aynı sorun yaşanmaya devam etmekteydi. Her ne kadar, yakın dönemlerde yapılan uluslararası anketlerde, zaman ve maliyet dezavantajının büyük bir sorun olduğundan bahsedilmekle birlikte uluslararası tahkimden yüksek oranda memnun olduğu yönünde sonuçlar çıksa da⁶⁰, Corporate Counsel International Arbitration Group Hukuk Danışmanı Schroeder, uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde tahkimi kullananların sürecin hızından mutlu olmadığını ileri sürmüştür⁶¹. Yine aynı sene, McIlwrath tarafından, uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümü için tahkim yoluna gidildiğinde kararın iki ila üç yıl zarfında alınabildiği belirtilmiştir⁶².

Tüm bunlardan da anlaşıldığı üzere, geçen senelere ve durumun farkında olunmasına rağmen herhangi bir gelişme yaşanmamış ve hız-maliyet konusu 90’lı

⁵⁷ Sigvard Jarvin/Corinne Nguyen, Comparative Arbitration Law Reflected through Examples of Document Drafting, Kluwer Arbitration Blog, 2017.

⁵⁸ Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s. 60.

⁵⁹ Rubino-Sammartano, (Third Generation Arbitration), s. 75.

⁶⁰ International Arbitration: Corporate Attitudes and Practices 2008, School of International Arbitration, Queen Mary/PWC (SIA/PWC Survey 2008), <https://www.pwc.co.uk/assets/pdf/pwc-international-arbitration-2008.pdf>, erişim tarihi: 12.10.2019.

⁶¹ <https://www.adrtimes.com/library/the-corporate-counsel-international-arbitration-group-works-to-reform-international-arbitration-process>, erişim tarihi: 12.10.2019.

⁶² Michael McIlwrath, Faster, Cheaper: Global Initiatives to Promote Efficiency in International Arbitration, Chartered Institute of Arbitrators, Sweet&Maxwell, Londra 2010, ss. 532-537.

yılların ortalarına kadar uluslararası tahkimde büyük bir sorun olarak var olmaya devam etmiştir.

Uluslararası tahkim tarihi boyunca tahkim yargılaması hız ve maliyet avantajı açısından övgüler alan bir sistemken, tahkim kullanıcıları her iki önemli unsurun da sürekli azalmasından büyük tedirginlik duymaya başlamışlardı⁶³. 2006 yılında, PWC ile Londra, Queen Mary Üniversitesi Uluslararası Tahkim Bölümü'nün ortaklaşa yaptıkları ve uluslararası tahkim alanında görev yapan 143 hukuk müşavirinin katıldığı anket sonucunda⁶⁴, uyuşmazlık çözümündeki uzun süreler ve yüksek maliyetler, uluslararası tahkimin en önemli iki dezavantajı olarak gösterilmiştir.

White&Case ve Londra, Queen Mary Üniversitesi, Uluslararası Hukuk Çalışmaları Merkezi tarafından 2015 yılında yapılan “Uluslararası Tahkimde Gelişmeler ve Yenilikler” başlıklı Uluslararası Tahkim Anketi’nden çıkan sonuca göre ise, ankete katılanların önemli bir bölümünün tahkim yargılamasının usule ilişkin kurallarında basitleştirmeye gidilmesi gerekliliği üzerinde durduğu görülebilecektir⁶⁵. Bu ankete katılanların %92’si belli bir meblağın altındaki uyuşmazlıkların çözümü için standart kurallardan ayrı olarak daha basit ve sade kuralların öngörülmesi gerekliliğini öne sürmüştür ve bu fikirde olanların %59’u bu kuralların ihtiyari olması gerektiğini, %33’ü ise zorunlu olarak uygulanması gerektiğini savunmuştur. Ankete katılanların %94’ü bu şekilde oluşturulacak basitleştirilmiş kuralların ancak 1 milyon doların altındaki uyuşmazlıklar için uygun olacağını söylerken, ankete katılanların %61’i ise uyuşmazlıkların sadece %10’dan az bir bölümünün miktar olarak bu sınırın altında kaldığını belirtmiştir.

⁶³ Mark W. Friedman, Expedited Procedure (BCDR Rules 2017, Art. 6), BCDR International Arbitration Review, Nassib G. Ziade (ed.), Bahrain 2017, Volume 4, Issue 2, Kluwer Law International 2017, s. 2.

⁶⁴ International Arbitration: Corporate Attitudes and Practices 2006, School of International Arbitration, Queen Mary/PWC (SIA/PWC Survey 2006), ss. 2-7. http://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/IAstudy_2006.pdf

⁶⁵ 2015 International Arbitration Survey: Improvements and Innovations in International Arbitration, http://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2015_International_Arbitration_Survey.pdf

Maliyet konusundaki negatif durumun günümüzde dahi devam ettiği ise White&Case ve Londra, Queen Mary Üniversitesi tarafından 2018 yılında yapılan Uluslararası Tahkim Anketi: Uluslararası Tahkimin Gelişimi adlı ankette de açık bir şekilde görülebilmektedir⁶⁶. Zira anket sonuçları incelendiğinde ankete katılanların %67'sinin tahkim maliyetinin uluslararası tahkimin en kötü özelliği olduğunu ileri sürdüğü görülmektedir.

1.2.3.2.Tahkimde yüksek maliyetler

Yukarıda bahsedildiği üzere tahkimin uzun sürmesinin yargılama giderleri üzerinde kayda değer derecede bir etkisi olmasa da tahkimin doğasından kaynaklanan sebeplerle ulusal yargı sistemlerine göre taraflar açısından çok daha masraflı olduğu bir gerçektir. Ulusal yargı sistemlerinde yargılamaya ilişkin giderlerin hepsi taraflar üzerine yansıtılmayıp devletler bu giderlerle ilgili destek sağlamaktadır. Ancak tahkimde durum bu şekilde olmayıp prosedürle ilgili tüm masraflar uyuşmazlığın taraflarına yüklenmektedir⁶⁷. Tahkim yargılamasında taraflara yüklenen bu masrafların; idari masraflar, hakem masrafları ve tarafların vekil masraflarından oluştuğu söylenebilecektir⁶⁸.

Her ne kadar farklı kurumsal tahkim merkezlerinin tahkim maliyetlerini belirleme yöntemleri ve oranları farklı olsa da genel anlamda bu bedeller uyuşmazlığın bedeli ile orantılı olarak hesaplanmaktadır. Dolayısıyla uyuşmazlık bedelinin artması bu masrafların da artmasına sebebiyet vermektedir. Taraflar genelde uyuşmazlık doğmadan önce esas sözleşmenin imzalanması aşamasında tahkim şartlarını belirlediklerinden, bu aşamadayken doğabilecek masraflara ilişkin net bir bedel öngörmeleri mümkün değildir. Ancak en azından seçilecek olan kurumsal tahkim

⁶⁶ 2018 International Arbitration Survey: The Evolution of International Arbitration, White&Case/Queen Mary University of London, 2018, ss. 7-8.

⁶⁷ Christopher R. Drahozal, Arbitration Costs and Forum Accessibility: Empirical Evidence, Volume 41, Issue 4, University of Michigan Journal of Law Reform, 2008, s. 816.

⁶⁸ Drahozal, s.816.

kurallarının düşük bedelde bir uyuşmazlık için uygun olup olmadığını öngörmelerinin mümkün olduğunu söylemek doğru olacaktır⁶⁹.

2011 yılında yapılan Uluslararası Tahkim Maliyetleri Hakkında CIArb Anketi'nde ("CIArb Anketi 2011") katılımcılara, tahkim sürecinin uzun sürmesi ile tahkimin maliyeti arasında bir bağlantı olup olmadığını anlamak adına birtakım sorular sorulmuştur⁷⁰. Bu anketin sonucunda ise, her ne kadar tahkimin süresi ile tahkim maliyeti arasında direkt bir bağlantı olmadığı anlaşılrsa da tahkimin uzun sürmesinin taraflarca yapılan bazı masrafların artmasına sebebiyet verdiği ortaya çıkmıştır. Bu tür maliyetlerin ortaya çıkmasına ise aslında ek süre gerektirecek sebepler olmamasına rağmen bu yönde taleplerde bulunulması, uyuşmazlık konusu ile ilgisi olmayan belgelerin incelenmesinin talep edilmesi ve taraflarca yine uyuşmazlık konusu ile ilgisi olmayan tanık beyanlarının ve bilirkişi delillerinin dosyaya sunulması sebep olarak gösterilebilecektir⁷¹.

CIArb Anketi 2011 açık bir şekilde göstermektedir ki, uyuşmazlığın konusundan bağımsız olarak, tarafların %52'si uyuşmazlık miktarı 1 milyon Sterlin ya da daha az olan tahkim yargılamalarında 250 bin İngiliz Sterlininden daha fazla; %56'sı uyuşmazlık miktarının 1 milyon Sterlin ile 10 milyon Sterlin arasında değiştiği tahkim yargılamalarında 1 milyon Sterlinden fazla; %50'si ise uyuşmazlık miktarının 10 milyon Sterlin ile 50 milyon Sterlin arasında değiştiği tahkim yargılamalarında 1,5 milyon Sterlinden fazla harcama yapmaktadırlar⁷².

Yine CIArb Anketi 2011'in ortaya koyduğu verilere bakıldığında, uyuşmazlık konusu bedelin 1 milyon Sterlin'in altında olduğu uyuşmazlıkların %21'inde tahkim masraflarının uyuşmazlık bedeline çok yakın ya da uyuşmazlık bedelinden

⁶⁹ Grant Hanessian/Donald. J. Hayden/Joaquim Muniz, The New ICC and UNCITRAL Rules: Focus on Cost Effectiveness and Multiparty Disputes, The Arbitration Review of the Americas, 2012, s. 10.

⁷⁰ CIArb Costs of International Arbitration Survey, 2011. https://www.josemigueljudice-arbitration.com/xms/files/02_TEXTOS_ARBITRAGEM/02_Regras_Arbitrais/CIArb_costs_of_International_Arbitration_Survey_Sept_2011.pdf

⁷¹ Klaus Sachs, Chapter 5: Time and Money: Cost Control and Effective Case Management, Pervasive Problems in International Arbitration, International Arbitration Law Library, Volume 15, Mistelis and Lew (ed.), 2006, ss. 103-115.

⁷² CIArb Costs of International Arbitration Survey, 2011, s. 10.

fazla olduğu görülebilecektir⁷³. Bu durum da, uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde, tarafların tahkimi bir uyuşmazlık çözüm yolu olarak kullanma konusunda çekingen davrandıkları sonucunu ortaya koymaktadır. Anket ile ulaşılan sonuç göz önünde bulundurulduğunda, yüksek bedelli uyuşmazlıklarda ödenen yüksek yargılama masraflarının taraflar açısından çok büyük bir problem olmadığı söylenebilecek olsa da orta ya da düşük bedelli uyuşmazlıklar için neredeyse uyuşmazlık bedeli kadar masraf ödenmesi tarafların tahkimden uzaklaşmasına sebebiyet verebilecektir⁷⁴.

Yapılan araştırmalardan da anlaşılacağı üzere aslında standart tahkimin, 1 milyon doların altındaki uyuşmazlıklar için çok da verimli bir uyuşmazlık çözüm yolu olduğu söylenemeyecektir. 1992’den 2011 yılına kadar geçen sürede ICC tarafından görülen uyuşmazlıkların sayısı iki katının üzerine çıksa bile, bu uyuşmazlıklardan bedeli 1 milyonun altında olanların toplam uyuşmazlık sayısına olan oranı %23’ün altına düşmemiştir⁷⁵. Bu da seri tahkime ilişkin düzenlemelerin yapılmasından önce düşük meblağdaki uyuşmazlıkların çözümü için tahkimin tercih edilme oranının oldukça düşük olduğunu gözler önüne sermektedir.

1.2.3.3.Tahkimde uzun yargılama süreleri ve yüksek maliyetlerin nedenleri

2010 yılında White&Case ve Londra, Queen Mary Üniversitesi tarafından yapılan “2010 Uluslararası Tahkim Anketi: Uluslararası Tahkimde Seçenekler” adlı ankette dünyanın önde gelen şirketlerinin müşavirlerine uluslararası ticari tahkimdeki artan maliyet ve zamanın nedenleri sorulmuştur ve anketi cevaplayanlara, tahkimin uzun sürmesinin ve maliyetli olmasına sebebiyet verebilecek haller seçenekler halinde sunularak bunlardan en etkili olanlarını seçmeleri istenmiştir⁷⁶. Anketi yanıtlayanlar tarafından, yargılama sürecinde belgelerin ifşa edilme aşaması en uzun süren aşama olarak belirtilmiştir (%24). Bunu %18’lik bir oranla dilekçelerin ibraz aşaması, %17’lik bir oranla hakemlerin seçimi aşaması ve %15’lik bir oranla

⁷³ CIArb Costs of International Arbitration Survey, 2011, s. 10.

⁷⁴ W. Laurence Craig/William W. Park/Jan Paulsson, International Chamber of Commerce Arbitration, Oxford University Press, 2001, s. 395.

⁷⁵ Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s. 69.

⁷⁶ 2010 International Arbitration Survey: Choices in International Arbitration, White&Case/London, Queen Mary University,2010.

ise duruşmanın görülme aşaması takip etmiştir⁷⁷. Yapılan anketin sonucu incelendiğinde, tahkim yargılamasının uzun sürmesine en çok yargılamanın taraflarının sebebiyet verdiği (%31), bunu hakem heyetinin (%23) ve tarafların danışmanlarının (%21) takip ettiği görülebilecektir⁷⁸.

Yukarıda da belirtildiği üzere, anket sonucuna göre uyuşmazlığın uzun sürmesine sebep olan en önemli faktörün taraflar olduğu ortaya çıkmıştır⁷⁹. Uyuşmazlığın tarafları ve onların danışmanlarının yargılama sürecinin uzun sürmesinde oldukça etkili olduklarının farkına varılmasıyla birlikte şirketlerin hukuk danışmanlarının kendi uyuşmazlıklarıyla ilgili olarak en uygun hakem ve tahkim kurumunun seçilmesi konusunda özenli davranması gerektiği ve seçime karar vermeden önce hakemlerin uygunluğu ve performanslarıyla ilgili tahkim kurumlarından bilgi toplamalarının önemi de anlaşılmıştır⁸⁰.

Yukarıda da belirtildiği üzere tahkim yargılamasının uzun sürmesine taraflar, onların danışmanları, hakem heyeti ve pek çok farklı etken sebebiyet verebilmektedir. Tahkim yargılamasının uzun sürmesindeki etkenlerden bazıları tarafların yargılamanın uzun sürmesinden sağlayacakları menfaat sebebiyle bu doğrultuda bazı taktikler uygulamalarıdır. Diğer etkenlerin ise özellikle kurumsal tahkim merkezlerinin tahkim yargılamasına ilişkin olarak düzenledikleri oldukça karmaşık ve şekilci kurallar olduğu söylenebilecektir. Örneğin, ICC tahkimine özgü olan ve çok fazla bilinirliğe sahip olmayan birkaç tahkim kurumu tarafından daha kabul edilen görev belgesi, Fransız hukukunda 1920'li yıllarda ileride doğacak uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülmesine izin verilmemesi sebebiyle ortaya çıkmıştı. Görev Belgesi o tarihte doğmuş uyuşmazlıklar için yeni bir tahkim sözleşmesi niteliği taşımıştır. Ancak daha sonraları, uyuşmazlık doğmadan tahkim anlaşması yapılmasına ilişkin yasak kalksa bile görev belgesi, ICC tahkimine özgü

⁷⁷ 2010 International Arbitration Survey, s. 32.

⁷⁸ 2010 International Arbitration Survey, s. 32.

⁷⁹ 2010 International Arbitration Survey, s. 32.

⁸⁰ Paul D. Friedland/Michael Ottolenghi, Comments on the 2008 Survey on International Arbitration: Corporate Attitudes and Practices on Recognition and Enforcement of Arbitral Awards, The American Review of International Arbitration, 2008, s. 447.

bir özellik olarak varlığını zaman içinde korumuştur⁸¹. Her ne kadar günümüzde görev belgesinin farklı fonksiyonları olduğu söylenebilecekse de genel olarak görev belgesi hazırlanması zaman kaybına sebep olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir⁸². Görev belgesine ilişkin düzenleme ISTAC Tahkim Kuralları'nda da yer almakta olup, ICC'deki düzenleme ile içerik olarak benzer olduğundan burada da yargılama süresinin uzamasına sebebiyet veren bir unsur olarak görüldüğü söylenebilecektir. Yargılama sürecinin uzaması her bir uyuşmazlık özelinde başka sebeplerle açıklansa da yargılamanın uzun sürmesi her şekilde yargılama maliyetinin de artmasına sebep olacaktır. Bu nedenle yargılamanın süresinin uzamasında önemli sayılabilecek nitelikteki bazı etkenleri incelemekte fayda bulunmaktadır.

1.2.3.3.1. Tarafların mevcut uyuşmazlığa uygun olmayan tahkim kuralları seçmiş olmaları

Pratikte tahkim konusunda uzman kişilerce tarafların nasıl en uygun tahkim şartlarını oluşturabilecekleri konusunda önerilerde bulunulsa da⁸³, uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde tahkimin uzun ve maliyetli olmasının en önemli sebeplerinden birisi tarafların uyuşmazlığın niteliklerine uygun olmayan tahkim kurallarını belirlemiş olmalarıdır.

Tarafların daha sözleşme imzalanmadan önce, sözleşmenin diğer unsurları ile ilgili müzakerelerde bulunurken ileride doğabilecek potansiyel uyuşmazlıkları değerlendirmesini beklemek hayatın olağan akışına aykırıdır. Bu nedenle de taraflarca sözleşme müzakereleri sırasında oluşturulan tahkim şartlarının çoğu “her türlü sorun için tek çözüm” mantığında kaleme alınmaktadır⁸⁴.

⁸¹ Ali Yeşilirmak, ICC Tahkim Kuralları ve Uygulaması, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 80.

⁸² Leyla Keser Berber, Uluslararası Ticaret Odası (ICC) Tahkim Tüzüğü ve Uygulaması, Seçkin Yayınevi, Ankara 1999, s. 104-105; Ali Yeşilirmak, Türkiye’de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, HakemBilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 102

⁸³ Phillip Capper, Drafting International Arbitration Clauses-IBA Draft Guidelines Published, Kluwer Arbitration Blog, Mart 2010.

⁸⁴ Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s. 72.

Ancak tüm bu olumsuzluklarının yanında, henüz uyuşmazlık doğmadan tarafların tahkim şartlarını belirlemesi, ileride bir uyuşmazlık ortaya çıktığında ve tarafların dostane bir ilişki içerisinde olmadığı sırada bu şartları belirlemesinden çok daha kolaydır ve tahkim yargılamasının daha kısa ve az maliyetli olması açısından da daha etkilidir⁸⁵.

1.2.3.3.2. Tarafların süreci uzatmak için kullandığı bazı yöntemler

Taraflar arasında müzakere edilen sözleşmede pek çok kez ileride doğacak uyuşmazlığın hangi konuya ilişkin olacağı bilinemeyeceği gibi, hangi tarafın davacı hangi tarafın davalı olacağı da tahmin edilemeyebilir. Dolayısıyla uyuşmazlık ortaya çıktığında tarafların tahkim yargılamasının kısa ve az maliyetli olması konusundaki çıkarları bir anda değişebilecektir ve tarafların aralarındaki uyuşmazlığı çözmeleri, yargı sürecinin daha kısa ve az maliyetli olmasının sağlanmasından daha önemli hale gelecektir⁸⁶.

Yukarıda da bahsedildiği üzere aslında yargılamanın hangi tarafında olduğuna göre tarafların sürecin daha kısa ve az maliyetli olmasından elde edecekleri menfaat de değişecektir. Davacı taraf için uyuşmazlığın bir an önce ve az maliyetli bir şekilde çözüme ulaştırılması önemli iken, davalı taraflar açısından yargılamanın kısa sürmesinin ve az maliyetli olmasının her zaman pek bir önemi yoktur⁸⁷. Bu nedenle davalı tarafın davacının yargılamadan çekilmesini sağlamak amacıyla yargılamanın sonuca ulaşılmasını uzatabildiği kadar uzatarak masrafları artıracak hareketlerde bulunması söz konusu olabilecektir⁸⁸.

⁸⁵ IBA Guidelines for Drafting International Arbitration Clauses, 7 Mart 2010, s. 6, “*Poorly drafted arbitration clauses may be unenforceable and often cause unnecessary cost and delay. By considering these Guidelines, contract drafters should be able to ensure that their arbitration clauses are effective and adapted to their needs*”.

⁸⁶ Serge Lazareff, “Mandatory Extraterritorial Application of National Law Rules”, Planning Efficient Arbitration Proceedings: The Law Applicable in International Arbitration, Albert Jan Van den Berg (ed), ICCA Congress Series, Volume 7, Kluwer Law International, 1996, ss. 137-150.

⁸⁷ Andrew I. Okekeifere, “Commercial Arbitration as the Most Effective Dispute Resolution Method: Still a Fact or Now a Myth?”, Journal of International Arbitration, Volume 15, Issue 4, Kluwer Law International, 1998, ss. 81-106.

⁸⁸ Andrew I. Okekeifere, “The Uncitral Model Law and the Problem of Delay in International Commercial Arbitration”, Journal of International Arbitration, Volume 16, Issue 2, Kluwer Law International, 1999, ss. 125-140.

Davalı olan taraf hakem heyetinin oluşturulması aşamasından önce de sonra da yargılama sürecini geciktirici bazı yöntemler kullanabilir. Hakem heyetinin kurulmasından önce davalı taraf; kendisine ne tahkim talebinin ne de tahkim bildirimin ulaştığını ileri sürebilir, tahkim şartının uygulanamaz olduğunu ileri sürerek tahkim yoluna gidilmesine itiraz edebilir, karşı tarafça tahkim yargılamasına konu edilen uyuşmazlık konusunun sözleşme kapsamında olmadığını iddia edebilir, tahkim sürecinin başlamasını engellemek için ulusal yargıya başvurabilir, hakem seçimi ile ilgili üzerine düşeni yapmayabilir ve hakem sayısı ile ilgili itirazlarda bulunabilir. Öte yandan hakem heyetinin oluşturulmasından sonra da bu tür yöntemler kullanılması ve yargılamanın gereksiz yere uzatılması mümkündür. Maalesef hakem heyetleri de genelde taraflarca sunulan çok ayrıntılı ve uzun doküman ve belgelerle ilgili bir kısıtlama getirmeyip, alışlageldiği şekilde bu tür yöntemlerin süreci uzatmasını engelleyici önlemler almamaktadırlar⁸⁹. Bu durumun da, yargılamanın uzun sürmesinde menfaati olan tarafın, bu tür yöntemleri kolayca kullanabilmesine yol açacağı söylenebilecektir⁹⁰.

Yargılama sürecinin olağan dışı bir şekilde uzun sürdüğü bir uyuşmazlığa en uç örnek olarak *Black Clawson International Ltd. v. Papierwerke Waldhof-Aschaffenburg AG*⁹¹ arasında görülen ve 15 yıl süren tahkim yargılaması gösterilebilir. Bu 15 yıllık süreç içerisinde heyete en başta seçilen hakemlerin hepsi, karar alınana kadar geçen süreçte değişmiş ve yerlerine yenileri atanmıştır.

Sonuç olarak tahkim yargılamasında her iki tarafın da aynı anda yargılamanın daha hızlı ve az maliyetli yürütülmesi konusunda istekli olmaması ve hatta taraflardan birinin bilerek yargılamanın uzun sürmesine sebebiyet verecek taktikler kullanması tahkim yargılamasının uzun ve maliyetli olmasındaki en önemli sebeplerden birisi olarak gösterilebilecektir.

⁸⁹, Julie Bedard, Recession-Proof Arbitration of the Power of Constraint to Control Time and Costs, Volume 64, Issue 3, Dispute Resolution Journal (AAA), p. 74.

⁹⁰ Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s. 73.

⁹¹ *Black Clawson International Ltd. v. Papierwerke Waldhof-Aschaffenburg AG*, [1975] UKHL J0305-1.

1.2.3.3.3. Tarafların tahkim konusunda tecrübesiz vekiller tarafından temsil edilmesi

Uluslararası ticari tahkimin tercih edilmesindeki büyük artış ve uyuşmazlık konularının genel olarak basit konulardan oluşmaması, bu konularla ilgili uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümünde tarafları temsil edecek avukatların da ilgili konularda uzman ve tecrübeli olmasını gerektirmektedir⁹². Uluslararası ticari tahkimin bu gerekliliği sebebiyle tahkim yargılamasında spesifik alanlarda tecrübeli avukatların sayısında artış yaşanmaktadır⁹³.

Tahkim yargılamasında sürece yön veren en önemli etkenlerden biri de tarafları temsil eden avukatlarıdır. Avukatların müvekkillerini en iyi şekilde temsil edebilmeleri, bilgi birikimleri ve tecrübeleriyle çok alakalıdır⁹⁴. Avukatların uyuşmazlık konusunu ve müvekkillerinin taleplerini en iyi şekilde anlayabilmeleri ve bu talepleri hakem heyetine yine en iyi şekilde aktarabilmeleri, yargılamaya ilişkin iddia ve savunmaları, belge ve dokümanları en etkili ve en açık şekilde dosyaya sunabilmeleri yargılama açısından hayati önem taşımakta olup, sahip oldukları bilgi ve tecrübelerin de bunu en iyi şekilde yerine getirebilmelerini sağlaması gerekmektedir.

Ancak çoğu durumda, taraf vekillerinin müvekkillerini temsil ettikleri alanda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmaması uluslararası ticari tahkimde taraf vekillerinin bu önemli etkilerinden fayda sağlanamamasına sebebiyet vermektedir⁹⁵. Taraf vekillerinin yargılamadaki etkilerinin gücü düşünüldüğünde de, bu bilgi ve tecrübe eksikliğinin yargılamanın uzun ve maliyetli olması sonucunu doğurması kaçınılmaz olmaktadır.

⁹² Gary B. Born/Rachael Kent, Streamlining International Arbitration, Guide to the World's Leading Litigation Lawyers, 2006.

⁹³ Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s. 83.

⁹⁴ N.F. Jones, Re-thinking the Role of the Lawyer in the Arbitration Process. Arbitration: The Journal of the Chartered Institute of Arbitrators Arbitration, 53(3), s.229.

⁹⁵ Fali S. Nariman, The Influence of Civil Lawyers on International Commercial Arbitration, Global Reflections on International Law, Commerce and Dispute Resolution: Liber Amicorum in Honour of Robert Briner, ss. 549-556.

Seri tahkim yargılamasında da taraf vekillerinin uyuşmazlık konusuyla ilgili olarak bilgi ve tecrübeli olması gerekliliğinin yanında, standart tahkimdekine oranla çok daha kısa süreler içerisinde yargılamanın yürütülmesi gerekeceğinden, taraf vekillerinin de bu kısa süreler içerisinde yargılamanın sonuçlandırılması konusunda istekli olması ve sınırlı süreler içerisinde çalışabilme imkanlarının da mevcut olması gerekmektedir. Bu husus henüz ICC tarafından seri tahkime özel kuralların oluşturulmasından önce, 2002 yılına ait bir Bülten’de yayımlanan, hızlandırılmış tahkim yargılamasına ilişkin Komisyon notlarında da kaleme alınmıştır⁹⁶.

1.2.3.3.4. Tarafların farklı hukuk sitemlerinden ve kültürlerden gelmeleri

En verimli tahkim yargılaması, daha çok tahkim dostu ülkelerde söz konusu olmaktadır. Bunun en önemli sebebi, bu tür ülkelerdeki ilgili tahkim mevzuatının içeriğinin tahkimin hem uygun maliyetli hem de kısa süreli olmasını sağlayacak içerikte olmasıdır⁹⁷. Son 15-20 yılda uluslararası ticaretteki büyük artış, uluslararası tahkime de önemli ve yeni katılımcıların eklenmesi sonucunu doğurmuştur. Bunun sonucunda da Sovyetler Birliği, Asya, Orta Doğu ve Latin Amerika’daki ülkeler, eskiden gelen tahkime düşmanlıklarını bir kenara bırakarak uluslararası tahkimi destekleyici türden mevzuat yaratmışlardır⁹⁸.

2018 yılında, dünya çapında 135 farklı ülkeden 2.282 tarafın uyuşmazlık çözümünde ICC Tahkim Kurallarını kullandıkları görülmektedir⁹⁹. Hatta ICC Tahkimini en çok kullanan 10 ülke sıralamasına 2018 yılında ilk defa Türkiye ve Birleşik Arap Emirlikleri de dahil olmuştur. Birleşik Arap Emirlikleri 69 katılımcıyla ICC tahkimini en çok kullanan sekizinci ülke olarak sıralamaya girerken, Türkiye de ilk defa 62 katılımcı sayısı ile ilk ona girmiştir¹⁰⁰.

⁹⁶ “Equal care is required when choosing counsel for fast-track arbitrations. They should be not only experienced but also willing to focus on the dispute and capable of working within strict time limits.”, ICC International Court of Arbitration Bulletin Vol. 13, No.1, https://library.iccwbo.org/content/dr/COMMISSION_REPORTS/CR_0019.htm?l1=bulletins&l2=&l1=bulletins&l2=#TOC_BKL1_2_2, erişim tarihi: 16.12.2019.

⁹⁷ Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s. 75.

⁹⁸ Leon Trakman, Legal Traditions' and International Commercial Arbitration, University of New South Wales Faculty of Law Research Series, 2007.

⁹⁹ ICC Dispute Resolution 2018 statistics, <https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-arbitration-figures-reveal-new-record-cases-awards-2018/>, erişim tarihi: 25.10.2019.

¹⁰⁰ ICC Dispute Resolution 2018 statistics.

2018 yılı raporuna göre LCIA tahkiminde ise Hindistan (%8), İrlanda (%2), Kıbrıs (%2) ve Meksika (%3)'dan katılım oranında artış yaşanmış olup yine katılımcılarda menşe çeşitliliği durumu devam etmiştir. Yine aynı rapora göre, Batı Avrupa, Asya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinin LCIA tahkimine yüksek katılımı bu yıl da devam etmiştir¹⁰¹. Geçmişte tahkim dostu olmayan ülke statüsünde değerlendirilebilecek ancak uluslararası ticarete de aktif rol oynayan ülkelerin son zamanlarda ulusal hukuk sistemlerine uluslararası tahkimi destekleyici yönde düzenlemeler katmaları, görüldüğü üzere bu tür ülkelerin uluslararası kurumsal tahkim kullanımlarının da hızlı bir ivme ile artması sonucunu doğurmuştur.

20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren, evrensel anlamda uyumlu bir ticaret hukuku sistemi oluşturulması yönündeki trend, ekonominin küreselleşmesi ve bununla bağlantılı olarak uluslararası ticaretin de artmasıyla istikrarlı bir şekilde büyüme eğilimi göstermiştir. Bu süreçte de uluslararası ticaretin desteklenmesi amacıyla uluslararası ticaret hukukunun da tüm dünyada tek ve uyumlu bir sistem haline getirilmeye çalışıldığı görülmektedir¹⁰². Hem yerel hukukta yer alan tahkime ilişkin mevzuat hem de farklı kurumsal tahkim merkezlerinin tahkim kuralları ile ilgili bu anlamda çalışmalar yürütülmektedir. Çeşitli kültürel ve hukuki sistemlerden gelen tahkimcilerin sürekli farklı ve yeni sistemler öngördüğü bir ortamda tahkim, bu uyumlaştırma eğilimi sebebiyle birçok kişi tarafından farklı kültürlerin buluşma noktası olarak görülmektedir¹⁰³. Her ne kadar birçok yerel hukuk sisteminin oluşturulmasında Teamül Hukuku (*Common Law*) ve Kara Avrupası Hukuku'nun (*Civil Law*) baskın bir şekilde etkili olduğu görülse de bu durum uluslararası tahkimin sadece bu iki hukuk sisteminin birleşiminden oluştuğunu doğrulamamaktadır¹⁰⁴. Ama yine de uluslararası tahkimin temel kuralları, bu iki

¹⁰¹ ICC Dispute Resolution 2018 statistics.

¹⁰² Elizabeth Shackelford, Party Autonomy and Regional Harmonization Of Rules In International Commercial Arbitration, University of Pittsburgh Law Review, s. 897.

¹⁰³ Tom Ginsburg, The Culture of Arbitration, Vanderbilt Journal of Transnational Law, University of Chicago Law School, Journal Articles, 2003, s. 36.

¹⁰⁴ Nikola S. Georgiev, "Cultural Differences or Cultural Clash?, The Future of International Commercial Arbitration", Selected Works of Nikola S. Georgiev, 2012, s. 10.

hukuk sistemi göz önünde bulundurularak oluşturulmakta olup, yine tahkim yargılamasında yer alan vekillerin ve hakemlerin de pratik anlamında alt yapısı ağırlıklı olarak bu iki hukuk sistemine dayanmaktadır. Bu iki hukuk sistemine mensup avukatların yargılama sürecine bakış açıları arasında farklılıklar olabilmektedir. Bu durum da ister istemez tahkim yargılamasının süresine ve maliyetine olumsuz etkiler yaratabilmektedir.

Örneğin, Teamül Hukuku'na mensup bir avukatın görülen bir tahkim yargılamasında daha muhalif bir bakış açısına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu durum, delillerin sunulmasından, tanık ifadelerinin alınmasına kadar yargılamanın pek çok aşamasında zamanlama ve kolaylık anlamında fark oluşmasına sebebiyet vermektedir¹⁰⁵.

Bu anlamda 1983 yılında Delil İkamesi Hakkında IBA Kuralları¹⁰⁶'nın yayınlanmasıyla bu iki farklı sistemin birleştirilmesi amacıyla gelişmeler yaşanmıştır. Yayınlanan IBA kuralları kültürel bazlı engelleri ortadan kaldırmak ve birbirinden farklı olan hukuki sistemlerin bir ortak noktası olması amacıyla kaleme alınmış olsa da bu kurallar sadece yol gösterici nitelikte olup bağlayıcı olmayan kurallar olarak yaratılmışlardır. Uluslararası anlamda benzer özelliklere sahip kuralların oluşturulmasının, tahkim yargılamasının aktörleri arasındaki kültürel farkın sebep olacağı uzun yargılamaları olumlu yönde etkileyeceği söylenebilecektir. Ancak tam anlamıyla ortak kurallardan bahsetmek halen mümkün gözükmemektedir. Bir başka deyişle, eskiye oranla uluslararası tahkim kurallarında ortak düzenlemelerin oranı artmış olsa dahi, bazı konulardaki farklılıkların yargılamanın süresi üzerinde olumsuz etkileri olduğu aşikardır. Örneğin İslam Şeriat Hukuku'na göre sadece erkeklerin tanık olabileceği yönündeki kuralın emredici bir kural olması, yerleşmiş tahkim kuralları

¹⁰⁵ Bernardo M. Cremades, "Overcoming the Clash of Legal Cultures: The role of interactive arbitration", *Conflicting Legal Cultures in Commercial Arbitration*, Frommel, S. And Rider, B. Eds., 1999.

¹⁰⁶ IBA Supplementary Rules Governing the Presentation and Reception of Evidence in International Commercial Arbitration, Mayıs 1983, http://geoffrey.beresfordhartwell.com/IBA_Evidence.htm, erişim tarihi: 25.10.2019.

düşünüldüğünde, tahkimin genel prensipleri ile çelişecek nitelikte olduğundan¹⁰⁷, bu durum tahkim yargılamasının süresini elbette etkileyecektir.

Sonuç olarak uluslararası tahkimde tarafların farklı hukuki sistemden ve kültürden olmaları hususunun ciddiye alınarak buna ilişkin önlemlerin alınması gerektiği konusunda pek çok argüman bulunmaktadır. Bu konuda bir önlem alınmaması halinde ise uluslararası tahkim kullanıcıları tarafından tahkimin “adil ve adaletli” olmadığı yönündeki yaklaşımı güçlenmiş olacaktır¹⁰⁸.

1.2.3.4.Tahkimde hızın artırılmasını sağlamak amacıyla önerilen yöntemler ve seri tahkimin gelişimi

1.2.3.4.1. Tahkimde hızın artırılmasını sağlamak amacıyla önerilen yöntemler

Yukarıda da detaylı bir şekilde bahsedildiği üzere, tahkim yargılamasında görülen uzun süreler ve yüksek maliyetlerin önüne geçilebilmesi adına 1990’lardan önce pek çok yöntem öngörülmüş olup, bu yöntemlerin hiçbirisi seri tahkim olarak tanımlanmamıştır. Pek çok duayenin tahkim yargılamasında hızın artırılması ve maliyetin azaltılması amacıyla önerdikleri yöntemlerin izleri, bugün kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin olarak kaleme aldıkları kurallarda açık bir şekilde görülmektedir.

Günümüzde özellikle uluslararası tahkim merkezleri tarafından benimsenen seri tahkim kurallarına aşağıda değinilecek olsa da tahkim sürecinin hızlandırılmasında kullanılan yöntemlerle ilgili olarak kısa bir değerlendirme yapmak mümkündür.

1.2.3.4.1.1.Hakemlerin atanmasından önce kullanılabilecek yöntemler

1.2.3.4.1.1.1. Acil durum hakemi ile yargılama prosedürü

Acil Durum Hakemi Kuralları¹⁰⁹, uyuşmazlıkla ilgili olarak henüz hakem heyetinin kurulmasından önce taraflar açısından ulusal yargı yollarına gidilmeksizin ihtiyati

¹⁰⁷ Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s. 77.

¹⁰⁸ Georgiev, s. 24.

¹⁰⁹ ICC Arbitration Rules 2017, art. 29: “A party that needs urgent interim or conservatory measures that cannot await the constitution of an arbitral tribunal (“Emergency Measures”) may make an application for such measures pursuant to the Emergency Arbitrator Rules in Appendix V. Any such application shall be accepted only if it is received by the Secretariat prior to the transmission of the

tedbir alınmasını gerektiren bir durum olması halinde, bu ihtiyati tedbirleri alacak olan acil durum hakemine ve bu hakemin alacağı tedbirlere ilişkin usuli kuralları düzenlemektedir.¹¹⁰. ICC Tahkim Kuralları 2017 madde 29’da “Hakem kurulunun oluşmasının beklenemeyeceği kadar acil olan koruyucu veya geçici tedbir kararlarına (Acil Önlemler) ihtiyaç duyan bir taraf, EK-V’te belirtilen Acil Durum Hakemi Kuralları uyarınca bu tür önlemler için başvuruda bulunabilir” denilmektedir. LCIA Kuralları 9B’ye göre ise, tarafların arasındaki sözleşmenin 1 Ekim 2014 tarihinden önce imzalanmamış olması ya da tahkim şartında LCIA 9B’nin uygulanmayacağına ilişkin bir çekince konmamış olması şartıyla, taraflardan biri acil bir durum olması halinde, henüz hakem heyetinin standart kurallara ya da hızlandırılmış kurallara göre atanmasından önce, LCIA Divanı’na başvurarak geçici bir tek hakem seçilmesini talep edebilecektir¹¹¹.

1.2.3.4.1.1.2. Hakem heyetinin hızlandırılmış yöntemle oluşturulması

Birçok kurumsal tahkim kuralında seri tahkime ilişkin özel hükümler olduğu ve belli şartlar altında bu hükümlere göre yargılamanın standart tahkime oranla daha hızlı bir şekilde çözülebildiği görülmektedir. Bu özel hükümler arasında standart tahkime göre hakem heyeti ve hakem heyetinin atanması ile ilgili farklı düzenlemeler olması da hakem heyetinin oluşturulması sürecinin tahkim

file to the arbitral tribunal pursuant to Article 16 and irrespective of whether the party making the application has already submitted its Request for Arbitration.”.....; ICDR International Dispute Resolution Procedures art. 6: “A party may apply for emergency relief before the constitution of the arbitral tribunal by submitting a written notice to the Administrator and to all other parties setting forth the nature of the relief sought, the reasons why such relief is required on an emergency basis, and the reasons why the party is entitled to such relief. The notice shall be submitted concurrent with or following the submission of a Notice of Arbitration. Such notice may be given by email, or as otherwise permitted by Article 10, and must include a statement certifying that all parties have been notified or an explanation of the steps taken in good faith to notify all parties.”.....; HKIAC Arbitration Rules 2018 art. 23: “A party may apply for urgent interim or conservatory relief (“Emergency Relief”) prior to the constitution of the arbitral tribunal pursuant to Schedule 4.” SCC Arbitration Rules 2017, art. 38: “The Arbitrator may, at the request of a party, grant any interim measures the Arbitrator deems appropriate.”, Appendix-II, art.1: “A party may apply for the appointment of an Emergency Arbitrator until the case has been referred to the Arbitrator pursuant to Article 23 of the Rules for Expedited Arbitrations.”

¹¹⁰ Blackaby/Partasides QC/Redfern/Hunter, s. 287.

¹¹¹ LCIA Arbitration Rules art. 9B: “Subject always to Article 9.14 below, in the case of emergency at any time prior to the formation or expedited formation of the Arbitral Tribunal (under Articles 5 or 9A), any party may apply to the LCIA Court for the immediate appointment of a temporary sole arbitrator to conduct emergency proceedings pending the formation or expedited formation of the Arbitral Tribunal (the “Emergency Arbitrator”).....”

yargılamasının vakit alan aşamalarından biri olduğunu doğrular niteliktedir. Ayrıca hakem sayısının da genellikle tek hakem olarak öngörülmesinin bir amacının da hızın artırılması olduğu söylenebilecektir.

Öte yandan ileride de inceleneceği üzere LCIA seri tahkimine ilişkin olarak farklı bir kural seti oluşturmamıştır ve LCIA Kuralları içerisinde yalnızca hakem atamalarına ilişkin olarak olağanüstü durumlarda hızlandırılmış bir hakem seçim yöntemin uygulanacağına dair özel bir düzenleme bulunmaktadır. LCIA Kuralları'na göre, bazı istisnai acil durumlarda, taraflardan biri LCIA Divanı'na hakem heyetinin hızlandırılmış yöntemle oluşturulması için başvurabilmektedir¹¹². Bu kurala göre, LCIA Divanı'nın hakem heyetinin oluşturulması için öngörülen süreleri kısaltma konusunda takdir yetkisi bulunmaktadır. LCIA Tahkim Kuralları madde 9A'da yer alan bu düzenlemedeki "istisnai acil durum" ifadesinin ise kesin bir tanımının yapılmadığı tahkim merkezinin resmi sitesindeki açıklamalarda da görülmektedir¹¹³.

1.2.3.4.1.2.Hakemlerin atanmasından sonraki süreçte hızlandırılmış yöntemlerin kullanılması

Hakem heyetinin atanmasından önce söz konusu olabilecek yöntemlerden başka, hakem heyeti atamasının tamamlanmasından sonraki yargılama sürecinde de seri tahkim prosedürlerinin kullanılmasıyla hızlandırılmış bir yargılama

¹¹² LCIA Arbitration Rules art. 9A: "In the case of exceptional urgency, any party may apply to the LCIA Court for the expedited formation of the Arbitral Tribunal under Article 5....."

¹¹³ "LCIA'nın resmi web sitesinde yapılan açıklamalarda istisnai acil durum tanımının net bir şekilde yapılmadığı anlaşılmakla birlikte LCIA Tahkim Kuralları md. 9A'nın uygulama alanı bulunduğu bazı örnek kararlara bakarak istisnai acil durumun nasıl değerlendirildiği anlaşılabilecektir. Buna göre örneğin taraflardan birinin karşı tarafa ihtar çekerek yayın haklarına ilişkin sözleşmeyi feshettiği bir durumda, söz konusu feshin 27 gün içerisinde sonuç doğuracak olması sebebiyle ve bu durumda izleyicilerin yayından mahrum kalacağı düşünüldükçe acil ve istisnai bir durum olduğu gerekçesi ile hakem heyetinin hızlandırılmış yöntem ile oluşturulması talep edilmiştir. Divan tarafından bu gerekçe haklı görülmüş ve hakem heyeti hızlandırılmış yöntem ile atanmıştır. Bir başka uyumsuzlukta ise 10 milyon dolarlık bir kredinin geri ödemesi konusundaki tahkim talebinde, kredi olarak verilen tutarın oldukça yüksek olması ve uzun bir süre öncesinde bu kredinin verilmiş olmasının hakem heyetinin hızlandırılmış şekilde kurulmasını gerektirdiği savunulmuştur. Ancak bu sebep Divan tarafından kabul görmemiş ve davacının hakem heyetinin hızlandırılmış şekilde oluşturulmasına ilişkin talebi reddedilmiştir." Bilgi için bkz: <https://www.lcia.org/adr-services/lcia-notes-on-emergency-procedures.aspx#2.%20THE%20EMERGENCY%20PROCEDURES%20AVAILABLE>; erişim tarihi: 08.03.2020.

gerçekleştirilebilmektedir. Seri tahkim bazı durumlarda bu hususa ilişkin basitleştirilmiş kuralların uygulanmasıyla bazı durumlarda ise hakem heyetinin süreleri kısaltmak yönündeki takdir yetkisini kullanmasıyla sağlanmaktadır¹¹⁴.

Görüldüğü üzere kurumsal tahkim merkezlerinin kuralları incelendiğinde, yargılamanın bazı aşamalarının daha hızlı bir şekilde yürütülmesi ve bunun sonucunda da daha hızlı bir şekilde karar elde edebilmek için seri tahkim yargılaması dışında da prosedürler bulunduğu görülmektedir. Ancak yukarıda incelendiği üzere bu kuralların yargılamanın süresinin kısaltılması anlamında çok da yeterli olmadığı söylenebilecektir. Bu nedenle birçok tahkim kurumu, yargılamanın daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesini sağlamak amacıyla seri tahkim özelinde standart tahkimdekilere göre basitleştirilmiş kurallar oluşturmuşlardır. Çalışmamızın ikinci bölümünde daha detaylı bir şekilde ele alınacağı üzere, bazı konularda benzerlikleri olsa da farklı tahkim merkezlerinin yargılamanın hızlandırılması amacına yönelik birbirinden farklı seri tahkim kuralları bulunmaktadır.

¹¹⁴ Redfern/Hunter, s. 287; 1 Mart 2017 tarihinde yapılan değişiklikten önce, ICC Tahkim Kuralları md. 38 uyarınca, tarafların anlaşması ve hakem heyetinin de uygun bulması halinde standart yargılama prosedürünün hızlandırılmış bir şekilde yürütülebileceği düzenlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

SERİ TAHKİM KURALLARININ ÖZELLİKLERİ

2.1. Seri Tahkim Kurallarının Kapsamı

Seri tahkime ilişkin kurallar daha hızlı ve az maliyetli bir yargılama elde edilebilmesi amacıyla son yıllarda özellikle uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde sıkça kullanılmaya başlanmıştır.

Bu bölümde kurumsal tahkim merkezleri tarafından hem seri tahkim kurallarının oluşturulmasında hem de bu kuralların uygulanmasında kullanılan farklı yöntemlerden bahsedilecek; sonrasında ise seri tahkim kurallarının uygulanmasına ilişkin örneklerle yer verilecektir.

2.1.1. Seri Tahkim Kurallarının Uygulanabilmesi İçin Gereken Koşullar

Seri tahkime ilişkin kuralların taraflar arasında çıkan bir uyuşmazlıkta uygulanabilmesi için gereken ilk koşul taraflarca bu konuda bir anlaşmaya varılmış olmasıdır. Ancak kimi zaman taraflar açık bir şekilde bunu beyan etmeseler de seçilen kurumsal tahkim kuralları uyarınca söz konusu uyuşmazlık kendiliğinden seri tahkim kurallarına tabi olmaktadır.

Bununla birlikte seri tahkim kurallarının uygulanmasında tahkim merkezlerince bu kuralların oluşturulmasında izlenen yöntemler de etkili olmaktadır. Seri tahkime ilişkin bazı kurallar standart kurallardan tamamen bağımsız ve özel olarak oluşturulurken, bazıları ise standart kurallarla daha iç içe bir yapıdadır.

Aşağıdaki bölümlerde seri tahkim kurallarının oluşturulmasında kurumsal tahkim merkezlerince benimsenen farklı yöntemlerden ve bu doğrultuda oluşturulan kuralların uyuşmazlık çözümlerine uygulanması konusunda da tahkim merkezlerinin farklı yaklaşımlarından bahsedilecektir.

2.1.1.1. Seri tahkim kurallarının oluşturulmasında kurumlarca benimsenen yöntemler

Çalışmamızın birinci bölümünde de bahsetmiş olduğumuz üzere, 90'lı yılların başında henüz hiçbir tahkim merkezi tarafından seri tahkim yargılamasına özel kurallar oluşturulmadan önce ICC tarafından yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yürütüldüğü ve hakem kararının çok kısa sürede alındığı örneklerle karşılaşılmıştır.

Elbette etkili bir şekilde hızlandırılmış bir yargılama elde edilebilmesi için her iki tarafın da bu konuda istekli olması ve iş birliği içerisinde bulunmaları gerekmektedir. Ancak bu durum her zaman mümkün olamamaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri, tarafların tahkim şartını kararlaştırdıkları aşamada henüz ileride çıkması muhtemel uyuşmazlığın ne derece karmaşık bir uyuşmazlık olabileceğini bilememeleri, bir diğeri ise uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra yargılamanın mümkün olduğu derecede uzatılmasının taraflardan birinin lehine olabilmesidir¹¹⁵.

İşte hızlandırılmış tahkimin uygulanabilmesi anlamında yaşanabilecek bu problemlerin önüne geçilebilmesi adına dünyanın önde gelen tahkim merkezlerinin birçoğu seri tahkim yargılaması için özel kurallar oluşturmuşlardır.

Bazı kurumsal tahkim merkezleri seri tahkim kurallarını standart tahkim kurallarından tamamen bağımsız bir şekilde oluşturmayı tercih etmektedirler. Bunun ilk örneği ise çalışmamızın birinci bölümünde de bahsedildiği üzere 1994 yılında yayımlanan WIPO Seri Tahkim Kurallarıdır. Standart tahkime ilişkin kurallardan tamamen bağımsız ve ayrı kuralların oluşturulduğu tahkim merkezlerinin kuralları uyarınca yürütülen yargılamalarda eğer söz konusu uyuşmazlığın seri tahkim prosedürü ile yürütülmesi için gereken şartlar mevcutsa, standart kurallardan ziyade tamamen seri tahkime ilişkin özel kurallara göre yargılama yürütülmektedir. Seri tahkime ilişkin kurallarını bu şekilde oluşturan

¹¹⁵ Javier Tarjuelo, "Fast Track Precedure: A New Trend in Institutional Arbitration", *Dispute Resolution International*, Volume:11, No: 2, Ekim 2017, s. 107.

kurumsal tahkim merkezlerine örnek olarak, SCC, AIAC (eski adıyla KLRCA), ACICA ve WIPO gösterilebilecektir.

Yukarıda örnek olarak gösterilen tahkim merkezlerinin seri tahkim kuralları ve standart tahkim kuralları karşılaştırıldığında net bir şekilde görülecektir ki, seri tahkime ilişkin kurallar tıpkı standart tahkim kuralları gibi detaylı bir şekilde kaleme alınmıştır. Standart tahkim kuralları ile birebir aynı olan düzenlemeler dahi Seri Tahkim Kuralları başlığı altında düzenlenen kurallarda yer almaktadır ve taraflarca açık bir şekilde seri tahkimin uygulanacağı kararlaştırıldığı takdirde tüm usul bu ayrı seri tahkim kuralları üzerinden yürütülmekte, herhangi bir açıklık olması halinde standart kurallara başvurma ihtiyacı doğmamaktadır.

Bazı kurumsal tahkim merkezleri ise standart tahkim kurallarını destekleyici ve yarı bağımlı olarak nitelendirilen¹¹⁶ seri tahkim kuralları oluşturmaktadırlar. Bu şekilde oluşturulan seri tahkim kurallarında ayrıntılı düzenlemeler yapılmadığı; yalnızca seri tahkimin gerektirdiği ve standart kurallardan farklı olan hususların düzenlendiği görülebilecektir. Bunun bir sonucu olarak da yarı bağımlı nitelikte olan seri tahkim kurallarında belli bir konu ile ilgili bir boşluk olması halinde, bu konu hakkında standart kurallara göre karar verilerek yargılamaya devam edilmektedir. ICC, ISTAC, SIAC, HKIAC CIETAC, SCAI, DIS ve ICDR tarafından seri tahkim kurallarında bu yöntem benimsenmektedir.

Seri tahkime ilişkin olarak düzenlenen bu kurallar aslında bakıldığında yine standart kurallardan ayrı bir şekilde düzenlenmiş olsa da standart kuralları destekleyici nitelikte oldukları hem içeriklerinde belirtilmekte hem de tamamen bağımsız seri tahkim kurallarından farklı olarak yargılama prosedürünün tamamına ilişkin detaylı düzenlemeler içermemektedirler. Yarı bağımlı şekilde oluşturulan kuralların birçoğunda seri tahkim kurallarında düzenlenmeyen konularda, niteliğine

¹¹⁶ Candan Yasan Tepetaş, İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) Tahkim Kuralları Uyarınca Seri Tahkim Yargılaması (Fast Track Arbitration), Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu, Eskişehir, 21-22 Nisan 2016, Editörler: Prof. Dr. Bilgin Tiryakioğlu, Yrd. Doç. Dr. Mesut Aygün, Ar. Göre. Ali Önal, Ar. Gör. A. Kübra Altıparmak, Ar. Gör. Cansu Kaya, Yetkin Basımevi, 2016, s. 356.

uygun olduğu ölçüde standart kuralların uygulanacağına dair kurallar olduğu görülebilecektir¹¹⁷.

Tahkim merkezlerinin seri tahkim kurallarını oluşturmalarında izledikleri iki farklı yöntem göz önünde bulundurulduğunda, farklı sistemlerin benimsenmesi ile ilgili olarak tahkim merkezlerinin farklı bakış açıları bulunduğu söylenebilecektir. 2019 yılında UNCITRAL Sekretaryası tarafından yapılan bir ankette, dünyanın farklı yerlerinde ve farklı hukuk sistemlerinin benimsendiğı tahkim merkezlerine seri tahkim kuralları ile ilgili düzenlemeleri konusunda çeşitli sorular yöneltilmiştir¹¹⁸. Ankete katılan tahkim merkezlerinin seri tahkim kurallarının ayrı kurallar olarak mı yoksa standart kurallar içerisinde mi düzenlendiğı hakkındaki soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde farklı yaklaşımların benimsendiğı görülecektir.

SIAC seri tahkiminde, kuralların standart kuralların içinde düzenlenmesi tarafların uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce mutlaka seri tahkim konusunda anlaşmış olmalarını gerektirmeyeceğinden bu yöntem SIAC tarafından en uygun yöntem olarak nitelendirilmiştir. Çünkü taraflar uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce ileride bu uyuşmazlığın miktarını ve karmaşıklığını kestiremeyeceklerinden her zaman uyuşmazlık doğmadan seri tahkim konusunda anlaşılması mümkün olmamaktadır. Ya da uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra da taraflardan biri seri tahkim kuralları uyarınca yargılama yapılmasını isterken diğerk taraf buna itiraz edebilmektedir. Bu

¹¹⁷ ISTAC Seri Tahkim Kuralları md. 9/2: “Bu Kurallar’da düzenlenmeyen konularda, niteliğine uygun olduğu ölçüde İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları hükümleri uygulanır.”; ICC Arbitration Rules Appendix VI-Expedited Procedure Rules, Article 5: “In all matters concerning the expedited procedure not expressly provided for in this Appendix, the Court and the arbitral tribunal shall act in the spirit of the Rules and this Appendix.”; ICDR International Dispute Resolution Procedures art. 4/1: “Unless the parties agree or the Administrator determines otherwise, the International Expedited Procedures shall apply in any case in which no disclosed claim or counterclaim exceeds USD \$250,000 exclusive of interest and the costs of arbitration. The parties may also agree to use the International Expedited Procedures in other cases. The International Expedited Procedures shall be applied as described in Articles E-1 through E-10 of these Rules, in addition to any other portion of these Rules that is not in conflict with the Expedited Procedures. Where no party’s claim or counterclaim exceeds USD \$100,000 exclusive of interest, attorneys’ fees, and other arbitration costs, the dispute shall be resolved by written submissions only unless the arbitrator determines that an oral hearing is necessary.”

¹¹⁸ Responses to the UNCITRAL Questionnaire On Expedited Arbitration, https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/responses_to_questionnaire_27_september.pdf, erişim tarihi: 16.12.2019.

nedenle de SIAC standart ve seri tahkim kurallarının ayrı ayrı değil bir arada düzenlenmesi yolunu seçmiştir.

DIS tarafından 2018 yılında yenilenen tahkim kuralları incelendiğinde ise seri tahkim yargılama usulüne ilişkin kuralların bir ek olarak düzenlendiği görülebilecektir. Standart tahkim kurallarında yer alan 27. maddeye göre yargılamanın yürütülmesinde en etkili olan yöntem hangisiyse bununla ilgili olarak hakem heyetine dava yönetim toplantısı sırasında taraflarla görüşme zorunluluğu getirilmiştir. Bu görüşmeler sonrasında yargılamanın daha etkin bir şekilde yürütülmesi için hangi yöntemin kullanılacağına (seri tahkim haricinde yargılamanın etkinliğini artırmak amacıyla EK-3'te ayrı kurallar düzenlenmiş ve bunun dışında bir de tarafların arabuluculuk yoluyla anlaşmalarına ilişkin kurallar düzenlenmiştir) hakem heyeti karar verecektir. Bu sisteme ilişkin olarak söz konusu ankette DIS tarafından verilen cevapta, bu sistemin opt-in ve opt-out sistemlerinin¹¹⁹ dışında bir sistem olduğu belirtilmiştir. Seri tahkim kurallarının uygulanmasına ilişkin sistemin bu şekilde oluşturulmasındaki amacı ise DIS, taraflarca uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce seri tahkime ilişkin kuralların uygulanması yönünde anlaşma olmaması durumunun bu kuralların uygulanmasını engellemesinin önüne geçilmesi ve aynı zamanda da taraflara uyuşmazlığın içeriği ile ilgili daha detaylı bilgi sahibi oldukları bir anda bu fırsatın tanınması şeklinde belirtilmiştir.

Seri tahkim yargılamasına ilişkin kurallarını standart tahkim kurallarından bağımsız bir şekilde düzenleyen AIAC ise bu yöntemi benimsemesinin sebebini seri tahkim yargılaması ile çözülecek uyuşmazlıkların çözümünde kullanılacak prosedür ile standart tahkim yargılamasında uygulanacak prosedürlerin farklı olması gerektiği şeklinde açıklamıştır. Bunun yanında AIAC tarafından, standart tahkim kurallarından bağımsız bir şekilde düzenlenmiş olan seri tahkim kurallarının yarı

¹¹⁹ Çalışmamızın 2.1.1.2. başlığı altında bu yöntemlerin neler olduğu detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

bağımlı kurallara göre daha detaylı düzenlemeler içermesinin yargılamanın zaman ve maliyet açısından daha verimli olmasını sağlayacağı da belirtilmiştir.

Çalışmamızın ilk bölümünde de bahsedildiği üzere, dünyanın önde gelen tahkim merkezlerinden olan LCIA seri tahkime ilişkin ne ayrı kurallar halinde ne de yarı bağımlı kurallar halinde bir düzenlemeye sahiptir. Seri tahkime ilişkin olarak özel düzenlemelerinin olmaması konusunda LCIA tarafından resmi internet sitesinde yapılan açıklamada tahkim yargılamasının hızlandırılması açısından dört farklı yöntem benimsenebileceği ifade edilmektedir¹²⁰. LCIA'nın resmi internet sitesinde yer alan açıklamada tarafların hızlandırılmış bir yargılama yürütülmesini tahkim şartında kararlaştırabilecekleri, dilekçe ve belge ibrazı ile ilgili daha kısa süreler düzenleyebilecekleri ifade edilmektedir. Bunun dışında acil durum hakemi prosedürünün de esas hakemlerin seçiminden önce acilen karar verilmesi gereken konular olması halinde yargılamanın hızlandırılması açısından kullanılabilecek bir yöntem olduğu belirtilmiştir. Acil durum hakeminden farklı olarak ise yargılamayı yürütecek hakemlerin hızlandırılmış bir prosedürde seçilmesi konusunda LCIA Tahkim Kuralları'nın ilgili maddesinin uygulanabileceği ve bunun ancak acil çözüm gerektiren istisnai bir durum olması halinde¹²¹ mümkün olacağı düzenlenmiştir. Son olarak ise tahkim yargılamasında hakemlerin tarafların da görüşünü aldıktan sonra uyuşmazlığın çözümü için hızlandırılmış bir zaman çizelgesi hazırlayabileceği böylece yargılamanın standart tahkimden daha hızlı bir şekilde yürütülebileceği ifade edilmiştir. LCIA Tahkim Kurallarında seri tahkim prosedürünü diğer tahkim merkezlerinin kurallarında olduğu gibi detaylı bir şekilde düzenleyen usulü kurallar olmamakla birlikte, yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yürütülmesini gerektiren durumların olduğu hallerde bunun için kullanılabilecek bazı yöntemlerin olduğu ve bu konuda hakem heyetine yetki verildiği görülebilecektir.

¹²⁰ Bilgi için bkz. https://www.lcia.org/Frequently_Asked_Questions.aspx#25., erişim tarihi: 28.02.2020

¹²¹ Çalışmamızın 113. Dipnotunda hangi durumların LCIA tarafından istisnai acil durumlardan olduğunun belirlenmesine ilişkin bilgi mevcuttur.

Seri tahkimin uygulanabilmesi adına tahkim merkezlerinin yapmış olduğu düzenlemeler ve bu konudaki bakış açıları göz önünde bulundurulduğunda aslında yargılamanın daha hızlı, etkili ve az maliyetli olmasının en iyi nasıl sağlanabileceği konusunda ortak bir fikir birliği bulunmadığı görülecektir. Kimi kurumsal tahkim merkezine göre seri tahkim kurallarının standart kurallardan bağımsız şekilde düzenlenmesi, seri tahkim yargılamasının amacına ulaşması anlamında daha etkiliyken, kimine göre ise seri tahkime ilişkin ayrı kurallar tarafların uyuşmazlık doğmadan önce ya da sonra her şekilde bu konuda aynı fikirde kalmalarını gerektirdiğinden, kuralların standart kuralları destekleyici nitelikte oluşturulması çok daha etkili bir seri tahkim yargılaması elde edilmesini sağlayacaktır.

Bu çalışmada seri tahkim kurallarının aslında standart kurallardan tamamen bağımsız şekilde değil, bu kuralları destekleyici nitelikte düzenlenmesinin seri tahkim yargılamasının amacına ulaşması anlamında daha etkili olduğunu düşünüyoruz. Gerçekten de, tarafların sözleşme müzakereleri sırasında ileride çıkacak potansiyel uyuşmazlıkları öngörmelerinin zor olması bu aşamada seri tahkim yargılaması hakkında kesin bir karar vermelerini zorlaştıracaktır; uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra ise özellikle taraflardan biri açısından yargılamanın uzun sürmesinin avantajlı bir durum oluşturacağı hallerde tarafların seri tahkim yargılaması konusunda anlaşabilmeleri neredeyse imkansız hale gelebilecektir. Bu durumda da taraflardan birisi istemediği için seri tahkim yargılaması yapılamayacak ve normal şartlarda çok kısa bir süre içerisinde çözüme ulaştırılması mümkün bir uyuşmazlık hakkında çok daha uzun bir yargılama süreci sonunda karar verilebilecektir.

Çeşitli tahkim merkezlerinin, seri tahkime ilişkin kurallarını oluştururken izledikleri yöntemler sonrasında, bu kuralların uygulanabilmesi adına benimsenen yöntemlere ise aşağıda değinilmiştir.

2.1.1.2. Seri tahkim kurallarının uygulanmasında kurumlarca benimsenen yöntemler

Standart tahkimin son yıllarda hız ve maliyet anlamında oldukça dezavantajlı olmaya başlaması üzerine gelişen seri tahkim yargılamasının kolay

uygulanabilirliği tarafların hem daha hızlı hem de daha az maliyetli bir tahkim yargılaması elde etmelerini sağlamaktadır. Bu nedenle bazı kurumsal tahkim merkezleri tarafından oluşturulan seri tahkim kurallarının, uyuşmazlığın belli bir tutarın altında kalması halinde otomatik olarak uygulanıyor olması ve hatta uyuşmazlık miktarının bu eşiğin üzerinde olduğu zamanlarda dahi taraflarca seri tahkim kurallarının uygulanmasına karar verilebiliyor olması şaşırtıcı değildir¹²². Bazı kurumsal tahkim merkezlerince düzenlenen kurallara göre ise, seri tahkimin uygulanabilir olması tarafların bu konuda açık bir şekilde anlaşmış olmaları şartına bağlanmıştır.

Aşağıda seri tahkime ilişkin bağımsız ya da destekleyici nitelikte kurallar düzenleyen tahkim merkezlerinin, bu kuralların uygulanması için öngördükleri farklı sistemlerden bahsedilecek ve bundan bahsedilirken aslında hangi kurallarda taraf iradesinin daha ön planda olduğu, hangi kurallarda ise yargılamanın hızlı bir şekilde yürütülmesi amacıyla taraf iradesinden sapıldığı incelenecektir.

2.1.1.2.1. Opt-in Yöntemi

Seri tahkim kurallarının uygulanmasına yönelik olarak benimsenen yöntemlerden biri olan Opt-in yönteminde, taraflarca açık bir şekilde seri tahkime ilişkin kuralların uygulanacağı kararlaştırılmadıkça bu kurallar uygulanmayacaktır. Opt-in yöntemi, daha çok standart tahkim kurallarından tamamen bağımsız ve özel olarak oluşturulan seri tahkim kurallarının uygulanması için öngörülen bir sistem olması sebebiyle, taraflar standart kurallardan tamamen farklı bir sisteme tabi olacaklarından, bu hususun açık bir şekilde tahkim sözleşmesinde taraflarca beyan edilmesi büyük önem taşımaktadır.

SCC'nin seri tahkime ilişkin kuralları incelendiğinde, standart kurallardan tamamen bağımsız şekilde düzenlenen bu kuralların uyuşmazlık miktarından ya da başkaca şartlardan bağımsız bir şekilde, yalnızca tarafların bu kuralların uygulanması konusunda anlaşmaları halinde uygulanabilir hale geleceği

¹²² Yas Banifatemi, "Chapter 1: Expedited Proceedings in International Arbitration", Laurent Levy&Michael Polknghorne (ed.), Expedited Procedures in International Arbitration, Dossiers of the ICC Institute of World Business Law, Volume 16, Kluwer Law International, 2017, s. 12.

görülebilmektedir¹²³. SCC haricinde, AIAC, ACICA ve WIPO gibi tahkim kurumlarının seri tahkime ilişkin kurallarının da oluşturulmasında opt-in yönteminin kullanıldığı görülebilecektir.

Yalnızca kurumsal tahkim kurumları tarafından seri tahkime özel olarak hazırlanan kuralların kullanılmasında değil, ad-hoc tahkimde de yargılamanın seri bir şekilde yürütülmesi amacıyla kabul edilen kuralların uygulanmasında opt-in yönteminin geçerli olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Sonuç olarak seri tahkim kurallarının uygulanmasında opt-in yönteminin kullanıldığı durumlarda, bu kuralların uygulanabilir olması ya uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce taraflarca tahkim anlaşmasında veya tahkim şartında kabul edilmesine ya da uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra ancak yargılama henüz başlamadan yine tarafların anlaşmasına bağlıdır. Taraflardan birinin tek başına belli şartların sağlanması halinde seri tahkime gidilmesini talep edebilmesi ya da herhangi bir taraf talep etmese de bazı şartların gerçekleşmiş olması sebebiyle bu kuralların kendiliğinden uygulanması opt-in yönteminin benimsendiği hallerde mümkün olmayacaktır.

2.1.1.2.2. Opt-out yöntemi

Opt-out yöntemi, belirli şartların oluşması halinde tarafların seri tahkim kurallarının uygulanması konusunda anlaşıp anlaşmadığına bakılmaksızın bu kuralların otomatik olarak uygulandığı ya da tarafların bu kuralların otomatik olarak uygulanmasını istemediklerinde bu kuralların uygulanmaması konusunda anlaşabilmelerine imkân sağlayan bir yöntemdir.

Seri tahkimin uygulanabilmesi için opt-out yönteminin benimsendiği kurallara bakıldığında bu kuralların otomatik olarak uygulanması için genel olarak parasal bir eşiğin altında kalma şartının öngörüldüğü görülebilecektir. Bir başka deyişle,

¹²³ SCC 2017 Rules for Expedited Arbitration: “Under any arbitration agreement referring to the Rules for Expedited Arbitrations of the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce (the “Rules for Expedited Arbitrations”) the parties shall be deemed to have agreed that the following rules, or such amended rules, in force on the date of the commencement of the arbitration, or the filing of an application for the appointment of an Emergency Arbitrator, shall be applied unless otherwise agreed by the parties.”

tarafarca aksi kararlaştırılmadıkça tahkim kurumlarının oluşturduğu kurallar uyarınca uyuşmazlık konusunun belli bir eşiğin altında kalması halinde seri tahkime ilişkin kurallar otomatik olarak uygulanacaktır.

Uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde en çok tercih edilen kurumlardan biri olan ICC'nin 2017'de yürürlüğe koyduğu kurallarda belli bir parasal sınırın altında kalan uyuşmazlıkların çözümünde otomatik olarak seri tahkim kurallarının uygulanacağı düzenlenmektedir. ICC 2017 Tahkim Kuralları 30/2. maddesine ve EK-VI Seri Yargılama Usulü Kuralları'nın 1. maddesinin 2. bendine göre, seri tahkim usulü kurallarının kendiliğinden uygulanması için uyuşmazlık miktarının 2 milyon Amerikan Doları'nı aşmaması gerekmektedir. Ancak 30/3. maddeye göre tarafların, seri tahkime ilişkin kuralların uygulanmayacağını kararlaştırmaları da mümkündür¹²⁴. Bu yönüyle ICC 2017 Tahkim Kuralları'nda opt-out yöntemi kullanılmıştır.

Yine benzer şekilde ICDR Tahkim Kuralları uyarınca da 250.000 USD'nin altındaki uyuşmazlıkların çözümünde, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça ya da ICDR tarafından aksi yönde bir karar verilmedikçe, seri tahkim kurallarının uygulanacağı düzenlenmiştir¹²⁵. Seri tahkim kurallarının uygulanmasında benimsenen yöntemler açısından Türkiye'de mevcut tahkim merkezlerine bakacak olursak, ISTAC¹²⁶'ın ve İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi¹²⁷'nin ("İTOTAM") da bu bakımdan opt-out sistemi benimsedikleri söylenebilecektir. ISTAC Seri Tahkim Kuralları uyarınca tarafların tahkim anlaşmalarında özellikle

¹²⁴ ICC Arbitration Rules art. 30/3: *"The Expedited Procedure Provisions shall not apply if: b) the parties have agreed to opt out of the Expedited Procedure Provisions."*

¹²⁵ ICDR International Dispute Resolution Procedures (Including Mediation and Arbitration) Rulesart. 1(4): *"Unless the parties agree or the Administrator determines otherwise, the International Expedited Procedures shall apply in any case in which no disclosed claim or counterclaim exceeds USD \$250,000 exclusive of interest and the costs of arbitration."*

¹²⁶ İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC), uyuşmazlıkların tahkim yolu ile Türkiye'de çözümlenmesi için tahkim hizmeti vermek amacıyla 20.11.2014 tarihli ve 6570 sayılı İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu ile İstanbul'da kurulmuş bir tahkim kurumudur. İstanbul Tahkim Merkezi ve Arabuluculuk Kuralları ise, 26 Ekim 2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

¹²⁷ İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi (İTOTAM), İstanbul Ticaret Odası Meclisinin 16.10.2014 tarihli kararıyla kurulmuştur. İTOTAM tarafından oluşturulan tahkim kuralları ise 09.04.2015 tarihinde onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir. 14.04.2016 tarihi itibarıyla ise "Acil Durum Hakemi Kuralları" (EK III) ve "Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları" (Ek IV) yürürlüğe girmiştir. Halihazırda yürürlükte olan kurallar 14.12.2017 tarihli kurallardır.

seri tahkim usulünü kararlaştırmamış olmaları halinde dahi, uyuşmazlık bedelinin 300.000 TL'nin altında olduğu yargılamalarda ISTAC Seri Tahkim Kuralları'nın uygulanacağı düzenlenmektedir¹²⁸. İTOTAM Tahkim Kuralları- Ek IV: Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları uyarınca da miktar veya değeri 200.000 TL'yi aşmayan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözüme kavuşturulmasında, yine benzer şekilde taraflarca seri tahkim usulü kararlaştırılmamış olsa bile seri tahkim kuralları uygulanacaktır¹²⁹. Her iki tahkim merkezinin seri tahkime ilişkin olarak oluşturduğu kurallar incelendiğinde, uyuşmazlık miktarının belirlenen eşiklerin altında kalması halinde seri tahkime göre değil standart tahkim yargılamasına göre uyuşmazlığın çözüme ulaştırılacağı konusunda tarafların anlaşmalarına da imkân sağlandığı görülmektedir.

2.1.1.2.3. Opt-in ve opt-out yöntemleri dışında yöntemlerin kullanılması

Seri tahkime ilişkin kuralların, uyuşmazlık miktarının belli bir eşik altında kalması halinde kendiliğinden uygulanır halde geldiği opt-out yöntemi ve tarafların açık bir şekilde seri tahkim kurallarının uygulanması konusunda anlaşmalarını şart koşan opt-in yöntemi haricinde, bazı tahkim merkezleri tarafından düzenlenen seri tahkim kurallarının uygulanmasında bunlardan farklı yöntemlerin de benimsendiği görülmektedir.

HKIAC 2008 Kurallarında¹³⁰ benimsenen sisteme göre, uyuşmazlık miktarının 250.000 USD'yi aşmadığı uyuşmazlıklarda seri tahkim kuralları kendiliğinden

¹²⁸ ISTAC Seri Tahkim Kuralları md. 1/1: “Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, taleplerin ve varsa karşı davadaki taleplerin tahkim davasının açıldığı tarihteki toplam tutarının 300.000-TL'yi geçmediği uyuşmazlıklarda İstanbul Tahkim Merkezi Seri Tahkim Kuralları (Seri Tahkim Kuralları) uygulanır. Taraflar, bu meblağın üzerindeki uyuşmazlıklarda da Seri Tahkim Kuralları'nın uygulanmasını kararlaştırabilirler.”

¹²⁹ İTOTAM Ek IV: Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 1: “Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça miktar veya değeri 200.000 TL'yi aşmayan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözüme kavuşturulmasında bu kurallar uygulanır. Faiz ve giderler miktar ve değerinin hesaplanmasında dikkate alınmaz.”

¹³⁰ HKIAC 2008 Administered Arbitration Rules art. 38-Expedited Procedure: “1-Unless the parties agree otherwise or the HKIAC Secretariat decides otherwise taking into account all relevant circumstances, the following provisions shall apply to all cases in which the amount in dispute representing the aggregate of the claim and the counterclaim (or any set-off defence) does not exceed USD 250,000 (Two Hundred Fifty Thousand United States Dollars): (a) the arbitral proceedings shall be conducted in accordance with the Expedited Procedure set forth in Article 38.2; (b) the case shall be referred to a sole arbitrator, unless the arbitration agreement provides for a three-member arbitral tribunal; (c) if the arbitration agreement provides for a three member

uygulanmaktaydı. Ancak taraflar bunun aksini tahkim şartında kararlaştırabilmektedirler. Bir başka deyişle, HKIAC 2008 kurallarında opt-out sistemi benimsenmişti. Ancak bu sistem 2013 yılına ilişkin kurallarda değiştirildi. 2013 yılında benimsenen bu yeni sistem sonrasında 2018 yılında yeniden revize edilen HKIAC Tahkim Kurallarının 42. maddesi uyarınca, (i) uyuşmazlık miktarının uyuşmazlık anında kurum tarafından belirlenen miktarın altında olması, (ii) taraflar arasında imzalanan tahkim şartında seri tahkim kurallarının uygulanacağını kararlaştırılmış olması ya da (iii) acil bir durumun söz konusu olması şartlarından birinin gerçekleşmiş olması durumunda taraflardan birinin yargılamanın seri tahkim kuralları uyarınca yürütülmesini talep edebilmesi mümkündür. Görüldüğü üzere, opt-in yönteminin benimsendiği kurallarda olduğu gibi tarafların seri tahkim kurallarının uygulanması konusunda tek başına anlaşmaları yargılamanın seri tahkim yöntemiyle çözülmesi için yeterli değilken, yine opt-out yönteminin benimsendiği kurallarda olduğu gibi uyuşmazlık miktarının belli bir eşiğin altında kalması halinde de bu kurallar kendiliğinden uygulanabilir hale gelmeyecektir ve uyuşmazlık ortaya çıktığında taraflardan birinin söz konusu kuralların uygulanması konusunda talepte bulunması gerekecektir.

SIAC Tahkim Kurallarının uygulanmasında da yine HKIAC tarafından benimsenen yönteme benzer bir yöntem benimsenmiştir. SIAC Tahkim Kuralları uyarınca, hakem heyetinin oluşturulmasından önceki aşamada (i) uyuşmazlık miktarının 4.000.000 USD'yi aşmaması; (ii) tarafların seri tahkim kurallarının uygulanması konusunda anlaşmış olmaları ya da (iii) acil bir durum oluşturacak istisnai hallerin söz konusu olması durumlarından birinin gerçekleşmesi halinde taraflardan birinin

arbitral tribunal, the HKIAC Secretariat shall invite the parties to agree to refer the case to a sole arbitrator. If the parties do not agree to refer the case to a sole arbitrator, the fees of the three arbitrators shall be determined in accordance with the Schedule of Fees and Costs of Arbitration attached hereto."

yargılamanın seri tahkim kurallarına göre yürütülmesini talep edebilmesi mümkündür¹³¹.

CIETAC seri tahkiminin kurallarını incelediğimizde ise, 5.000.000 RMB'nin altında olan uyuşmazlıkların çözümünde, taraflarca aksi kararlaştırılmadığı sürece doğrudan seri tahkim yargılaması yapılacağı anlaşılmaktadır. Uyuşmazlığın 5.000.000 RMB'yi aşması halinde ise taraflardan birinin seri tahkim yargılaması yönündeki talebinin diğer tarafça kabul edilmesi ve yazılı olarak anlaşmaları ya da tarafların seri tahkim yargılaması yapılması konusunda anlaşarak kuruma başvurmaları halinde yargılama seri tahkim usulüne göre yürütülecektir.

Görüldüğü üzere seri tahkim kurallarının uygulanması için benimsenen bu sistemde ne yalnızca tarafların anlaşmış olması ne de uyuşmazlığın belli bir eşiğin altında kalması kuralların uygulanması açısından bir şart olarak belirlenmiştir. Bu yöntemde aslında tarafların önceki anlaşmaları hangi yönde olursa olsun, uyuşmazlık ortaya çıktığında tarafların her birine, belli şartların oluşması halinde yargılamanın seri tahkim kuralları doğrultusunda yürütülmesini talep edebilmeleri için imkan sağlanmaktadır. Hem opt-out yönteminin benimsendiği hem de her iki yöntemden farklı yöntemlerle oluşturulan seri tahkim kurallarında, uyuşmazlığın belli bir eşiğin altında kalması halinde kendiliğinden ya da taraflardan birinin talebi ile seri tahkim kurallarının uygulanacağı anlaşılmaktadır. Böyle bir durumda taraflarca kararlaştırılan tahkim sözleşmesi ya da tahkim şartında örneğin hakem sayısına ilişkin düzenleme ile, uygulama alanı bulacak seri tahkim kurallarındaki hakem sayısı farklı ise ne şekilde bir yol izlenecektir? Bu noktada seri tahkime ilişkin kuralları taraflarca anlaşılmayan hususlarla mı sınırlamak gerekir yoksa uygulanacak seri tahkim kurallarındaki tüm düzenlemeler tarafların tahkim anlaşması ya da tahkim şartında kararlaştırdıkları kurallardan ayrı mı

¹³¹ SIAC Rules 2016 art 5: “Prior to the constitution of the Tribunal, a party may file an application with the Registrar for the arbitral proceedings to be conducted in accordance with the Expedited Procedure under this Rule, provided that any of the following criteria is satisfied:

a.the amount in dispute does not exceed the equivalent amount of S\$6,000,000, representing the aggregate of the claim, counterclaim and any defence of set-off;

b.the parties so agree; or

c.in cases of exceptional urgency.”

değerlendirilmelidirler? Tarafların iradesinden farklı bir uygulamanın ne şekilde sonuçlanabileceği konusunda çalışmamızın üçüncü bölümünde detaylı açıklamalara yer verilecektir.

2.1.1.2.4. Benimsenen yöntemler doğrultusunda seri tahkim kullanım oranları

Yargılamanın seri tahkim kurallarına göre yürütülmesi konusunda dünyanın önde gelen tahkim merkezleri tarafından benimsenen yöntemler göz önünde bulundurulduğunda aslında benimsenen yöntemler ile seri tahkim kullanım oranı arasında her zaman doğru bir orantı olmadığı söylenebilecektir.

Oluşturulmasında opt-in yöntemin benimsenmesi sebebiyle, HKIAC ve SIAC Tahkim Kurallarına göre daha dar bir uygulanma alanı olan SCC Tahkim Kurallarının 2018 yılı istatistiklerinde yayımlanan bilgilere göre uygulanma oranı %57 iken (87 dava), SCC Seri Tahkim Kurallarının uygulanma oranı %34 (52 dava) olarak belirtilmiştir¹³². Oysa HKIAC'nin seri tahkim kurallarının oluşturulmasında kullanılan yöntem bu kuralların uygulanabilir olması anlamında daha geniş bir alan sağlamasına rağmen, HKIAC 2018 istatistiklerinde yayımlanan bilgilere göre, 2018 yılı boyunca toplamda 521 dava görülmüş olup, bunlardan sadece 19 tanesi ile ilgili seri tahkim talebinde bulunulmuş ancak 13 tanesinin talebi kabul edilmiştir¹³³.

Seri tahkim kurallarının standart kurallardan bağımsız bir şekilde düzenlendiği AIAC tahkimi ile ilgili olarak da 2018 yılında hazırlanan raporda, AIAC Seri Tahkim Kurallarının uygulanma oranının ise %11 gibi oldukça düşük bir oranda olduğu görülebilecektir¹³⁴.

¹³² SCC Statistics 2018: "Of the 2018 caseload, 57% (87 cases) were arbitrations registered under the SCC Arbitration Rules, and 34% (52 cases) were registered under the SCC Rules for Expedited Arbitrations. The SCC also registered four Emergency Arbitrator proceedings.", ilgili istatistik için: <https://sccinstitute.com/statistics/>, erişim tarihi: 16.12.2019.

¹³³ HKIAC 2018 Statistics: "Expedited procedure: 19 applications for the expedited procedure were submitted to HKIAC in 2018. 13 were granted; six were rejected.", rapor için bkz: <https://www.hkiac.org/about-us/statistics>, erişim tarihi: 16.12.2019.

¹³⁴ AIAC Annual Report 2018, ilgili rapor için bkz: https://admin.aiac.world/uploads/ckupload/ckupload_20191023032658_26.pdf, erişim tarihi: 16.12.2019.

ICC tahkimi ile ilgili olarak hazırlanan 2018 yılı istatistik raporuna göre ise, tahkim şartının 1 Mart 2017 tarihinden sonra imzalanmış olma ve uyuşmazlık miktarının 2.000.000 USD’den düşük olma şartlarının sağlanmadığı uyuşmazlıklarda dahi taraflarca ICC seri tahkim kurallarının uygulanacağını açık bir şekilde kararlaştırılması sonucunda seri tahkim yargılamasına ilişkin talep sayısı 2017 yılında 46 adet iken, 2018 yılında bu sayı 96’ya yükselmiştir. 2018 yılında seri tahkim kurallarının kendiliğinden uygulandığı dava sayısı ise 19 olarak belirtilmiştir¹³⁵.

Seri tahkim özelinde spesifik kuralların düzenlenmediği LCIA’nın 2018 yılına ilişkin istatistiklerine bakıldığında ise, 2018 yılında toplamda 317 adet dava görülmüş olup, bunlardan 23 tanesinde LCIA md. 9A kapsamında hakem heyetinin hızlandırılmış yöntemle belirlenmesi talebinde bulunulmuş ve yalnızca 8 tanesi kabul edilmiştir¹³⁶.

Türkiye’deki duruma bakacak olursak, ISTAC tarafından hazırlanan, 26 Ekim 2015-1 Mart 2018 tarihleri arasındaki istatistikleri gösteren rapora göre¹³⁷, iki buçuk yıllık faaliyet dönemi içerisinde tahkim kurallarının uygulanma oranı %53 iken, seri tahkim kurallarının uygulanma oranı ise %47’dir. ISTAC seri tahkim kurallarının 2015 yılında yürürlüğe girdiği düşünüldüğünde seri tahkim uygulamasının bu kadar kısa süre içerisinde kullanım oranının yükselmesinin oldukça olumlu bir gelişme olduğu söylenebilecektir.

Tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin kuralları bağımsız ya da standart kurallar içerisinde düzenlemelerinin altında yatan sebepler ve bu tahkim merkezlerinde görülen davalarda seri tahkimin oranı birlikte değerlendirildiğinde, aslında

¹³⁵ ICC Dispute Resolution 2018 Statistics, s. 14, ilgili rapor için bkz: <https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-arbitration-figures-reveal-new-record-cases-awards-2018/>, erişim tarihi: 16.12.2019.

¹³⁶ Raporun ilgili kısmı: “In 2018, there were a total of 23 applications for expedited appointment of a tribunal under Article 9A of the LCIA Rules 2014, 8 more than in 2017. Of those 23 applications, 8 were granted, 9 were rejected, and 6 were either superseded, withdrawn or pending as at the end of 2018.”, rapor için bkz: <https://www.lcia.org/News/2018-annual-casework-report.aspx>; erişim tarihi: 16.12.2019.

¹³⁷ Rakamlarla ISTAC, Rapor için bkz: https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2018/05/rakamlarla_istac_tr.pdf, erişim tarihi: 16.12.2019.

kuralların uygulanması açısından kullanılan yöntemler ile seri tahkim kullanımı arasında kesin bir bağlantı olmadığı sonucuna ulaşılabilecektir. Yukarıda da bahsedildiği üzere, tarafların uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce ya da ortaya çıktıktan sonra seri tahkim kurallarının uygulanması konusunda açık bir şekilde anlaşmış olmasının şart koşulduğu opt-in yönteminin benimsendiği bazı seri tahkim kurallarının kullanım oranı oldukça yüksek iken, bazılarında ise bu oran düşüktür. Yine aynı şekilde, aslında uygulanabilmesi anlamında opt-in yönteminin benimsendiği kurallardan daha kolay şartlar öngörülen bazı seri tahkim kurallarının da kullanım oranları oldukça düşüktür. Bu noktada seri tahkim kurallarının uygulanmasında benimsenen yöntemlerin tek başına kullanım oranını etkilemediğini, bu yöntemlerin yanında söz konusu tahkim kurumunun bu kuralları oluştururken etkileşimde olduğu ülke hukukunun tahkime bakış açısı başta olmak üzere farklı faktörlerin de etkili olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

2.1.2. Seri Tahkim Yargılaması Özelinde Usul Kuralları

Seri tahkim kuralları, standart tahkim yargılamasına göre daha hızlı ve daha az maliyetli bir şekilde bazı uyuşmazlıkların çözümü için öngörülen, yargılamanın basitleştirilmiş bir usul ile ve hızlandırılmış bir şekilde yürütülmesini sağlayan usuli kurallardır. Taraflar aralarındaki tahkim şartında yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde ilerleyebilmesi adına kendi kurallarını kendileri belirleyebilecekleri gibi, tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin oluşturulmuş kurallarının kullanılması yönünde de tahkim şartına bir hüküm koyabilirler. Bazı hallerde ise taraflar seri tahkim kurallarının uygulanmasını istediklerini açık bir şekilde ifade etmemektedirler ancak tahkim anlaşmasında ya da şartında kararlaştırdıkları kurallar doğrultusunda yargılama belli şartların gerçekleşmiş olması halinde seri tahkim kurallarına göre yürütülecektir.

Seri tahkim kuralları genel olarak incelendiğinde standart yargılamaya oranla daha hızlı ve daha basit bir yargılamanın sağlanabilmesi adına bu kurallarda, standart tahkimdekilere göre daha farklı düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Ancak şu husus da unutulmamalıdır ki, bazı standart tahkim kurallarında da yargılamanın hızlandırılmış ve efektif bir şekilde yürütüleceğine ya da gereksiz zaman

harcamalarından ve masraftan kaçınılacağına ilişkin hükümler yer alabilmektedir¹³⁸. Bu da aslında yukarıda değinilen sebeplerle son zamanlarda hız ve maliyet avantajı özelliği güçsüzleşen tahkim yargılamasında her ne kadar daha farklı bir prosedürün uygulanabilmesi adına usuli düzenlemeler yapılsa dahi, genel anlamda da her türlü tahkim yargılamasında hızlı ve az maliyetli yargılama anlayışının yer almasının istendiğini göstermektedir.

Aşağıda kurumsal tahkim merkezlerinin hızlandırılmış bir yargılama sağlayabilmek adına seri tahkim kurallarında, hangi bakımdan standart kurallardan farklı düzenlemelere gittiği görülebilecektir.

2.1.2.1. Yargılamayı yürütecek hakemlerin sayısı ve atanma prosedürü

2.1.2.1.1. Tek hakemli yargılama

Tek hakem ile yargılama özel olarak seri tahkim yargılamasına ilişkin olarak düzenlenen kuralların da yaygınlaşması ile artış göstermiştir. Aşağıda detaylı bir şekilde inceleneceği üzere aslında kurumsal tahkim merkezlerinin standart tahkime ilişkin kurallarında da bazı durumlarda tek hakem ile yargılama yapılması yönünde taraflara karar verebilme imkânı tanındığı görülebilecektir.

¹³⁸ Kurallar için bakınız: DIS Arbitration Rules 2018 art. 27: “The arbitral tribunal and the parties shall conduct the proceedings in a time- and cost-efficient manner, taking into account the complexity and economic importance of the dispute”; ICC Rules of Arbitration 2017 art. 22: “The arbitral tribunal and the parties shall make every effort to conduct the arbitration in an expeditious and cost-effective manner, having regard to the complexity and value of the dispute.”; ISTAC Tahkim Kuralları 2017 md. 20: “Taraflar ve Tek Hakem veya Hakem Kurulu, uyuşmazlığın niteliğini ve miktarını dikkate alarak, yargılamanın hızlı ve en az masrafla yürütülmesi için her türlü çabayı gösterir. Tek Hakem veya Hakem Kurulu, yargılamanın hızlı ve en az masrafla yürütülmesini sağlayabilmek için tarafların görüşünü aldıktan sonra uygun gördüğü ve tarafların anlaşmasına aykırı olmayacak gerekli kararları alır.”; ICDR International Dispute Resolution Procedures Art. 20/2: “The tribunal shall conduct the proceedings with a view to expediting the resolution of the dispute. The tribunal may, promptly after being constituted, conduct a preparatory conference with the parties for the purpose of organizing, scheduling, and agreeing to procedures, including the setting of deadlines for any submissions by the parties. In establishing procedures for the case, the tribunal and the parties may consider how technology, including electronic communications, could be used to increase the efficiency and economy of the proceedings.”; HKIAC 2018 Administered Arbitration Rules art. 13: “Subject to these Rules, the arbitral tribunal shall adopt suitable procedures for the conduct of the arbitration in order to avoid unnecessary delay or expense, having regard to the complexity of the issues, the amount in dispute and the effective use of technology, and provided that such procedures ensure equal treatment of the parties and afford the parties a reasonable opportunity to present their case.”

Tek hakem ile yargılama aslında birçok açıdan yargılamanın daha kısa sürede görülmesine ve hakem kararının da daha kısa sürede verilmesine kolaylık sağlayacak bir sistemdir. Tek hakemden ziyade hakem heyeti ile yargılamada öncelikle hakemlerin belirlenmesi aşamasının çok daha uzun süreceği ortadadır. Bunun haricinde tek hakemin uyuşmazlığa konsantre olarak tek başına tüm dilekçe ve delilleri incelemesi ve tek başına yaptığı değerlendirmeler sonucunda bir sonuca varması, özellikle bu hakem konusunda uzman ve tecrübeli bir hakem ise, çok daha hızlı bir şekilde gerçekleşecektir. Tek hakem yerine hakem heyetinin yürüttüğü bir yargılamada ise her ne kadar bir iş bölümünden ve iş yükünün bölünmesinden bahsedilebilecek olsa da hakemlerin kendi aralarında fikir birliğine varamaması söz konusu olduğunda karar verme sürecinin uzayabilmesi de kaçınılmaz olabilecektir. Bu nedenle tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, birçok seri tahkim kuralında tek hakem ile yargılamanın kural olarak belirlenmesi hatta taraflarca aksi yönde bir düzenleme yapılmasına rağmen kurum tarafından bunun aksine karar verilebilmesine olanak sağlayan bazı kurallar çok daha kolay anlaşılabilir.

ICC seri tahkiminde, uygulanacak kurallara bakıldığında, taraflarca aksi yönde bir anlaşma olsa dahi Divan'ın yargılamanın yürütülebilmesi için tek hakem atayabileceğinin düzenlendiği görülmektedir¹³⁹. ICDR'ın seri tahkime ilişkin kurallarında da tek hakem ile ilgili olarak benzer bir düzenleme yer almaktadır. ICDR Tahkim Kuralları madde E-6 uyarınca seri tahkim yargılamasını yürütmesi için tek hakem atanacak ve kurumun ilgili organı taraflara bunun için bir hakem listesi sunacaktır¹⁴⁰. SIAC'ın ilgili kuralları uyarınca da Divan tarafından aksi yönde bir karar verilmediği sürece seri tahkim yargılamalarının hepsi tek hakem ile

¹³⁹ ICC Arbitration Rules Appendix VI-Expedited Procedure Rules, Article 2: *"The Court may, notwithstanding any contrary provision of the arbitration agreement, appoint a sole arbitrator."*

¹⁴⁰ ICDR International Dispute Resolution Procedures art. E/6: *"A sole arbitrator shall be appointed as follows. The Administrator shall simultaneously submit to each party an identical list of five proposed arbitrators. The parties may agree to an arbitrator from this list and shall so advise the Administrator. If the parties are unable to agree upon an arbitrator, each party may strike two names from the list and return it to the Administrator within 10 days from the transmittal date of the list to the parties. The parties are not required to exchange selection lists. If the parties fail to agree on any of the arbitrators or if acceptable arbitrators are unable or unavailable to act, or if for any other reason the appointment cannot be made from the submitted lists, the Administrator may make the appointment without the circulation of additional lists. The parties will be given notice by the Administrator of the appointment of the arbitrator, together with any disclosures."*

yürütülecektir¹⁴¹. Yine benzer şekilde SCC seri tahkiminde de yargılamanın tek hakem ile yürütüleceği açık bir şekilde düzenlenmiştir. Görüldüğü gibi bazı tahkim merkezlerinin oluşturduğu seri tahkim kuralları tek hakem ile yargılama konusunda taraf iradesini bertaraf edebilecek niteliktedir.

HKIAC'nın seri tahkime ilişkin kuralları incelendiğinde ise tek hakem ile yargılama yapılması konusunda daha orta düzeyde bir düzenleme yapıldığı görülebilecektir¹⁴². İlgili düzenlemeye göre eğer taraflar üç hakem ile yargılama yapılacağı konusunda anlaşma yaptılarsa ve seri tahkim kuralları uygulama alanı bulduysa, bu durumda HKIAC tarafları tek hakem ile yargılama yapılması konusunda anlaşmaya davet edecektir. Tarafların müzakeresi sonucunda herhangi bir anlaşmaya varılamaması halinde ise seri tahkim yargılaması üç hakem ile görülecektir¹⁴³. Yine taraf iradesine önem verilen kurallardan biri olan SCAI seri tahkim kuralları uyarınca da taraflarca aksi yönde bir anlaşma olmadığı sürece yargılamanın tek hakem ile yürütüleceği düzenlenmektedir¹⁴⁴.

Türkiye'de duruma bakacak olursak, öncelikle ISTAC'ta görülen bir yargılamanın seri tahkim kurallarına tabi olması halinde, kural olarak tek hakem ile yapılacağı görülecektir. Bu konudaki taraf iradesine bakıldığında ise, ISTAC seri tahkiminde taraf iradesinin bazı kurallarda olduğu gibi bertaraf edilmediği ve taraflara tek hakem ile yargılamanın aksi yönünde anlaşabilme yetkisi verildiği görülebilecektir¹⁴⁵. ITOTAM kuralları uyarınca yürütülen seri tahkim yargılamasında ise yine taraf iradesinin bertaraf edildiği ve yargılamanın tek hakem ile yürütüleceğinin düzenlendiği, bu konuda açık bir şekilde taraflara aksini

¹⁴¹ SIAC Rules 2016 art.5/2(b): *"the case shall be referred to a sole arbitrator, unless the President determines otherwise;"*

¹⁴² Tarjuelo, s. 110.

¹⁴³ HKIAC 2018 Administered Arbitration Rules art. 42/2: *"(a) the case shall be referred to a sole arbitrator, unless the arbitration agreement provides for three arbitrators; (b) if the arbitration agreement provides for three arbitrators, HKIAC shall invite the parties to agree to refer the case to a sole arbitrator. If the parties do not agree, the case shall be referred to three arbitrators;"*

¹⁴⁴ SCAI Arbitration Rules art. 42/2(b): *"The case shall be referred to a sole arbitrator, unless the arbitration agreement provides for more than one arbitrator;"*

¹⁴⁵ ISTAC Seri Tahkim Kuralları md. 3/1: *"Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, Seri Tahkim Kuralları'na tabi olan tüm uyuşmazlıklar Tek Hakem tarafından çözümlenir."*

kararlaştırabilme yetkisi verilmediği görülebilecektir¹⁴⁶. Dolayısıyla İTOTAM seri tahkiminde hakem sayısı konusunda tarafların anlaşmasına bakılmaksızın yargılamanın tek hakem ile yürütüleceği öngörüldüğünden, bu durumun taraf iradesini zedeleyebileceği ve bunun sonucunda da İTOTAM seri tahkim yargılamasında verilen bir hakem kararının tenfizinin reddi ya da iptal edilmesi gibi problemlerle karşılaşılabileceği söylenebilecektir.

Yukarıda bahsi geçen ICC EK-VI Seri Tahkim Kuralları md. 2/1, ICDR Tahkim Kuralları md. E-6, SIAC Tahkim Kuralları md. 5/2(b) ve İTOTAM Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 5'te yer alan düzenlemeler doğrultusunda, taraflarca aksi yönde bir düzenleme olmasına rağmen yargılamanın tek hakem ile yürütülmesine karar verilmesinin, ileride tek hakem tarafından verilen kararın tenfizi aşamasında ne gibi problemlere sebebiyet verebileceği ya da iptaline neden olup olmayacağı konusu çalışmamızın üçüncü bölümünde daha detaylı bir şekilde incelenecektir.

2.1.2.1.2. Hakem atamaları için daha kısa sürelerin öngörülmesi

Seri tahkimde yargılamanın süresinin kısaltılması amacıyla öngörülen kurallardan birinin yargılamanın tek hakem tarafından gerçekleştirilmesi olduğunu yukarıda açıklamıştık. Tek hakemin hem atanmasının hakem heyetinin teşekkülüne kıyasla daha az zaman alması hem de tek hakemin bir uyuşmazlık hakkında karar vermesinin hakem heyetinininkine göre genelde çok daha kolay olması, tek hakem ile yargılamanın esasa ilişkin karar alma hızını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Öte yandan tek hakem de olsa hakem heyeti de olsa seri tahkimde tahkikatın süresinin kısaltılmasını sağlayan unsurlardan bir diğeri de hakemlerin atanması ile ilgili değişik düzenlemelerdir. Bazı kurumsal tahkim kurallarının seri tahkime ilişkin düzenlemeleri incelendiğinde, hakem atamasına ilişkin olarak seri tahkimde daha kısa sürelerin öngörüldüğü görülebilecektir. Örnek olarak vermek gerekirse,

¹⁴⁶ İTOTAM Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 5: “1) Tek hakem atanır. 2) Taraflar hakem seçiminde anlaşamazlarsa veya hakemin reddi kabul edilirse, tek hakem Divan tarafından atanır.”

WIPO'nun standart tahkim kurallarında taraflarca belirlenen süre içerisinde ya da bu şekilde bir süre belirlenmemişse maksimum 30 gün içerisinde taraflarca tek hakemin seçilememesi halinde tek hakemin Kurum tarafından kurallarda belirtilen şartlar altında seçileceği düzenlenmektedir. WIPO seri tahkim kurallarında ise 30 günlük bu süre 15 gün olarak belirlenmiş ve 15 gün içerisinde taraflarca tek hakem seçiminin yapılamaması halinde tek hakemin nasıl seçileceği ayrı bir prosedür olarak düzenlenmiştir¹⁴⁷. Yine benzer şekilde AIAC standart tahkim kurallarında tarafların 30 gün içerisinde tek hakemin seçimi konusunda anlaşamaması halinde taraflardan herhangi birinin tek hakem seçimi için Divan'dan talepte bulunabileceği düzenlenirken, AIAC seri tahkiminde bu süre 10 gün olarak belirlenmiştir¹⁴⁸.

Ancak her kurumsal tahkim merkezinin, seri tahkim kurallarında hakemin ya da hakem heyetinin seçilmesi için daha kısa bir süre öngördüğü söylenemeyecektir. Bu tür kurallarda tahkikatın daha kısa sürmesi tahkikata ilişkin diğer hususların gerçekleştirilmesi yoluyla sağlanmakta olup, hakem seçiminin süresi hızlandırıcı özel bir unsur olarak gösterilmemiştir. Bazı kurallarda ise Kurum'un ilgili organına standart tahkimde düzenlenen süreden daha kısa bir süre tayin ederek hakem seçimi sürecini kısaltma yetkisi verildiği görülmektedir. ICC, HKIAC, DIS ve SIAC seri tahkim kuralları hakem seçimi konusunda standart kurallara göre daha kısa süreler

¹⁴⁷ WIPO Arbitration Rules 2020 art. 16: (a) "Where a sole arbitrator is to be appointed and the parties have not agreed on an appointment procedure, the sole arbitrator shall be nominated jointly by the parties. (b) If the nomination of the sole arbitrator is not made within the period of time agreed upon by the parties or, in the absence of such an agreed period of time, within 30 days after the commencement of the arbitration, the sole arbitrator shall be appointed in accordance with Article 19.", WIPO Expedited Arbitration Rules 2020 art. (a) "The Tribunal shall consist of a sole arbitrator who shall be nominated by the parties, subject to confirmation of the appointment by the Center in accordance with Articles 17 and 18. The appointment shall be effective upon the Center's notification to the parties. (b) If the nomination of the arbitrator is not made within 15 days after the commencement of the arbitration, the appointment shall take place in accordance with the following procedure:".

¹⁴⁸ AIAC Arbitration Rules 2018 art 4/4(b): "if within 30 days of the other Party's receipt of the notice of arbitration, the Parties have not reached an agreement on the appointment of the sole arbitrator, any Party may request for the sole arbitrator to be appointed by the Director.", AIAC Fast-Track Arbitration Rules art. 4/(b): "if within 10 days after the other Party's receipt of the notice of arbitration, the Parties have not reached an agreement as to the joint nomination of the arbitral tribunal, any Party may request for the arbitral tribunal to be appointed by the Director."

öngörmese de Kurum'un ilgili organının bu konuda inisiyatifinin olduğu ve duruma göre daha kısa süreler belirleyebileceği kurallara örnek olarak gösterilebilecektir¹⁴⁹.

ISTAC'ta görülen bir seri tahkim yargılamasında hakemin, dava dilekçesinin karşı tarafa tebliğinden itibaren 15 gün içerisinde taraflarca seçileceği, taraflarca anlaşılabilmesi durumunda ise tek hakemin Divan tarafından tayin edileceği düzenlenmektedir¹⁵⁰. ISTAC seri tahkiminden farklı olarak standart tahkim kurallarında, belirlenen sürede tek hakemin kararlaştırılamaması halinde Divan tarafından seçilme aşamasına geçilmeden önce Sekreteryaya tarafından ek bir süre tayin edilebileceği anlaşılmaktadır¹⁵¹. Seri tahkim yargılamasında Sekreteryaya tarafından ek süre tayin edilmesi konusunda bir düzenleme yer almaması atamanın seri tahkimde daha hızlı yapılacağını göstermektedir.

İTOTAM'da görülecek bir seri tahkim yargılamasında ise, tarafların ne kadar süre içerisinde tek hakemi belirlemeleri gerektiği konusunda özel bir düzenleme bulunmamaktadır¹⁵². Bu nedenle tek hakemin atanma süresi ile ilgili olarak standart tahkim kuralları uygulanacaktır. Standart tahkimi düzenleyen kurallarda Sekreteryanın ek süre tayin edebileceği düzenlense de¹⁵³ ve seri tahkime ilişkin

¹⁴⁹ ICC Arbitration Rules Appendix VI-Expedited Procedure Rules, Art. 2/2: "The parties may nominate the sole arbitrator within a time limit to be fixed by the Secretariat. In the absence of such nomination, the sole arbitrator shall be appointed by the Court within as short a time as possible."; HKIAC 2018 Administered Arbitration Rules art. 42/2(c): (c) "HKIAC may shorten the time limits provided for in the Rules, as well as any time limits that it has set"; DIS Arbitration Rules 2018 Annex-4 Expedited Proceedings art. 2: "When establishing the procedure for the arbitration, and in particular when setting time limits, the arbitral tribunal shall at all times take into account the parties' specific interest in accelerating the proceedings."; SIAC Rules 2016 art. 5.2: "Where a party has filed an application with the Registrar under Rule 5.1, and where the President determines, after considering the views of the parties, and having regard to the circumstances of the case, that the arbitral proceedings shall be conducted in accordance with the Expedited Procedure, the following procedure shall apply: a) the Registrar may abbreviate any time limits under these Rules;"

¹⁵⁰ ISTAC Seri Tahkim Kuralları md. 3/2: "Sekreteryaya'nın davacının dava dilekçesini davalıya tebliğinden itibaren 15 gün içinde taraflar, Tek Hakemi birlikte seçerler. Tarafların, Tek Hakem üzerinde anlaşamamaları halinde Divan, Tek Hakemi tayin eder."

¹⁵¹ ISTAC Tahkim Kuralları md. 14/1: "Uyuşmazlığın tek hakem tarafından çözümleneceği hallerde taraflar, Tek Hakemi birlikte seçerler. Davacının Tahkim Talebinin karşı tarafa tebliğinden itibaren 30 gün içinde veya Sekreteryaya tarafından verilen ek sürede taraflar, Tek Hakemin seçimi konusunda anlaşamazlarsa Divan, Tek Hakemi tayin eder."

¹⁵² İTOTAM Ek IV: Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 5: "Tek hakem atanır. Taraflar hakem seçiminde anlaşamazlarsa veya hakemin reddi kabul edilirse, tek hakem Divan tarafından atanır."

¹⁵³ İTOTAM Tahkim Kuralları md. 15/3: "Taraflar, uyuşmazlığın tek hakem tarafından çözüme bağlanması konusunda anlaşmışlarsa, tek hakemi birlikte seçerek divanın onayına sunarlar."

kurallarda bunu engelleyen açık bir hüküm olmasa da aslında taraflarca süresinde tek hakemin kararlaştırılamaması halinde tek hakemin Divan tarafından tayin edileceğine ilişkin düzenleme, taraflara bu konuda Sekretarya tarafından ek bir süre tanınmayacağı şeklinde yorumlanabilecektir.

2.1.2.2. Tahkikatın tamamlanması ve hakem kararının daha kısa sürede verilmesi için öngörülen yöntemler

Standart tahkim yargılamasından daha hızlı bir yargılama süreci elde etmek amacıyla düzenlenen seri tahkime ilişkin özel kurallar genelde, standart tahkim kurallarında yargılamanın belli aşamaları için öngörülen sürelerin kısaltılması ya da bazı aşamaların atlanması veya farklı şekilde uygulanması yoluyla oluşturulmaktadır.

Seri tahkim yargılamasının süresine ilişkin olarak yapılan düzenlemelere bakıldığında genel anlamda tahkikatın standart tahkimden daha kısa sürede tamamlanmasına ilişkin düzenlemelerin yanında, yukarıda da hakem atamaları için öngörülen kısa sürelerde olduğu gibi yargılamanın belli aşamalarına ilişkin olarak daha kısa sürelerin öngörülmesiyle oluşan düzenlemelerin olduğu görülebilecektir.

Bazı seri tahkim kurallarında tahkikatın tamamlanıp kararın oluşturulması için standart tahkimdekine göre daha kısa süreler öngörülmüştür¹⁵⁴. Ancak seri tahkime ilişkin her kuralda bu durum böyle değildir ve esasa ilişkin kararın daha kısa sürede verilmesi, tahkikatın genel olarak tamamı için değil, belli aşamaları için daha kısa süreler öngörülerek de sağlanabilmektedir. Bazı kurallarda ise tahkikatın farklı aşamalarının tamamlanması için açık bir şekilde süreler öngörülmezken, hakem heyetine ya da kurumun ilgili organına daha kısa süreler düzenleyebilmeleri için imkân tanındığı görülebilecektir¹⁵⁵.

Davacının talebinin karşı tarafa tebliğinden itibaren 30 gün veya sekreterlik tarafından verilecek ek süre içinde, taraflar tek hakemi belirleyemedikleri takdirde, tek hakem divan tarafından atanır.

¹⁵⁴ Kararın oluşturulması için, seri tahkim kurallarında standart tahkimdekinden daha kısa sürelerin belirlendiği tahkim kurallarına örnek olarak, ICC, ISTAC, SCC, CIETAC ve WIPO'nun kuralları gösterilebilecektir.

¹⁵⁵ HKIAC 2018 Administered Arbitration Rules art. 42/2(c): “*HKIAC may shorten the time limits provided for in the Rules, as well as any time limits that it has set*”; DIS Arbitration Rules 2018 Annex-4 Expedited Proceedings art. 2: “*When establishing the procedure for the arbitration, and in*

Kararın verilme süresi dahil olmak üzere tahkikatın farklı aşamalarına ilişkin olarak daha kısa sürelerin öngörülmesi durumu opt-in yöntemi benimsenerek oluşturulan seri tahkim kurallarında daha sık görülmektedir. Opt-out yöntemi benimsenerek oluşturulan seri tahkim kurallarında ise, esasa ilişkin karar verme süresi hariç, yargılamanın farklı aşamaları için özel olarak belirlenen farklı süreler yerine, sürelerin kısaltılmasına yönelik daha genel düzenlemelerin yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Opt-in ve Opt-out yöntem dışında bir yöntem kullanılarak oluşturulan seri tahkim kurallarında ise sadece çok kısıtlı konularda standart tahkimdekinden farklı düzenlemelere yer verildiği, bunlar arasında ise süreye ilişkin olarak yalnızca esasa ilişkin karar verme süresi olduğu söylenebilecektir.

Aşağıda daha detaylı olarak inceleneceği üzere, seri tahkim yargılamasına ilişkin kurallarda her ne kadar standart tahkime göre daha kısa sürelerin öngörülmesi söz konusu olsa da kuralların çoğunda bu sürelerin ilgili organ ya da hakem tarafından belirli şartların oluşması durumunda uzatılabileceğine ilişkin de düzenlemeler yer almaktadır.

2.1.2.2.1. Hakem kararının verilme süresi ile ilgili düzenlemeler

Standart tahkim kurallarında tahkikatın tamamlanıp hakem kararının verilmesi için belirli bir süre öngörüldüğü görülebilmektedir. Buna göre örneğin, ICC Tahkim Kurallarında hakem heyeti kararının, Görev Belgesinin taraflarca ya da hakem heyeti tarafından en son imzalandığı tarihten itibaren 6 ay içinde verilmesi gerektiği düzenlenmektedir¹⁵⁶. Yine aynı şekilde WIPO Tahkim Kurallarında da Savunma Dilekçesinin sunulmasından ya da Hakem Heyetinin oluşturulmasından itibaren en

particular when setting time limits, the arbitral tribunal shall at all times take into account the parties' specific interest in accelerating the proceedings."; LCIA Arbitration Rules 2014 art. 9/3: *"The LCIA Court shall determine the application as expeditiously as possible in the circumstances. If the application is granted, for the purpose of forming the Arbitral Tribunal the LCIA Court may abridge any period of time under the Arbitration Agreement or other agreement of the parties (pursuant to Article 22.5.)"*

¹⁵⁶ ICC Arbitration Rules art. 31/1: *"The time limit within which the arbitral tribunal must render its final award is six months. Such time limit shall start to run from the date of the last signature by the arbitral tribunal or by the parties of the Terms of Reference or, in the case of application of Article 23(3), the date of the notification to the arbitral tribunal by the Secretariat of the approval of the Terms of Reference by the Court. The Court may fix a different time limit based upon the procedural timetable established pursuant to Article 24(2)."*

geç 9 ay içerisinde, hangisi daha sonra gerçekleşirse, yargılamanın sona erdiğinin ilan edilmesi gerektiği, bundan itibaren de en geç 3 ay içerisinde kararın alınması gerektiği düzenlenmektedir.¹⁵⁷ DIS standart tahkiminde ise hakem kararının verilmesi için yargılamanın başından değil, en son duruşmanın görülmesinden ya da duruşma yapılmadıysa en son sunulan beyanın tarihinden itibaren başlayacak bir süre sınırlaması öngörülmüştür.¹⁵⁸

Standart tahkim kurallarında esasa ilişkin kararın verilmesi için süre öngörülen bazı kurallarda, seri tahkime ilişkin olarak bu sürelerin daha kısa düzenlendiği görülebilecektir.¹⁵⁹

Türkiye’deki duruma baktığımızda da seri tahkim yargılamasında hakem kararının verilme süresi ile ilgili olarak ISTAC tahkiminde standart yargılamada belirlenen süreden daha kısa bir süre belirlendiği ve buna ek olarak bu sürelerin başlangıç anlarının da farklı olduğu görülebilecektir.¹⁶⁰ ISTAC standart tahkiminde hakem kararının, görev belgesindeki imzaların tamamlanmasından veya görev belgesinin onaylandığının Sekreteryaya tarafından tek hakem veya hakem kuruluna bildirilmesinden itibaren 6 ay içinde verileceği düzenlenirken, seri tahkim

¹⁵⁷ WIPO Arbitration Rules 2020 art. 65/a: “(a) The arbitration should, wherever reasonably possible, be heard and the proceedings declared closed within not more than nine months after either the delivery of the Statement of Defense or the establishment of the Tribunal, whichever event occurs later. The final award should, wherever reasonably possible, be made within three months thereafter.”

¹⁵⁸ DIS Arbitration Rules 2018 art. 37/1: “The arbitral tribunal shall send the final award to the DIS for review pursuant to Article 39.3, in principle within three months after the last hearing or the last authorized Submission, whichever is later. The Arbitration Council, in its discretion, may reduce the fee of one or more arbitrators based upon the time taken by the arbitral tribunal to issue its final award. In deciding whether to reduce the fee, the Arbitration Council shall consult the arbitral tribunal and take into consideration the circumstances of the case.”

¹⁵⁹ WIPO Expedited Arbitration Rules 2020 art. 58/a: “The arbitration should, wherever reasonably possible, be heard and the proceedings declared closed within not more than three months after either the delivery of the Statement of Defense or the establishment of the Tribunal, whichever event occurs later. The final award should, wherever reasonably possible, be made within one month thereafter.”; DIS Arbitration Rules Appendix-IV art 1: “The final award shall be made at the latest six months after conclusion of the case management conference held pursuant to Article 27.2.”

¹⁶⁰ ISTAC Tahkim Kuralları md. 33: “Görev belgesindeki imzaların tamamlanmasından veya 26. maddenin 4. fıkrası uyarınca görev belgesinin onaylandığının Sekreteryaya tarafından Tek Hakem veya Hakem Kurulu’na bildirilmesinden itibaren 6 ay içinde Tek Hakem veya Hakem Kurulu, uyuşmazlığın esası hakkında karar verir. Tarafların görev belgesi düzenlenmemesi hakkında anlaşmaları halinde tahkim süresi, usuli zaman çizelgesinin Sekreteryaya’ya gönderildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Divan, usuli zaman çizelgesini esas alarak tahkim süresini re’sen uzatabilir.”

yargılamasında ise bu konuya ilişkin düzenleme davanın tek hakeme havalesinden itibaren 3 ay içerisinde hakem kararının verileceği yönünde yapılmıştır¹⁶¹.

Yine benzer şekilde İTOTAM standart tahkiminde, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça tek hakemin hakemliği kabul ettiğini sekreterliğe bildirdiği ya da hakem kurulunun ilk toplantıyı yaptığı tarihten itibaren 1 yıl içerisinde hakem kararının verileceği düzenlenmektedir¹⁶². İTOTAM seri tahkim kuralları uyarınca ise tek hakemin atandığı tarihten itibaren 3 ay içerisinde hakem kararının verilmesi gerekmektedir¹⁶³.

Bazı kurallar incelendiğinde ise, standart tahkim yargılamasında kararın verilmesi için belirlenmiş bir süre olmadığı ancak seri tahkim yargılamasına ilişkin kurallarda bu yönde bir kural belirlendiği görülebilecektir. Standart tahkimden farklı olarak seri tahkim yargılamasında hakem kararının verilmesi için bir sürenin belirlendiği kurallara örnek olarak SCAI'nın kuralları gösterilebilecektir. Bu kurallar uyarınca Sekretarya'nın dosyayı hakem heyetine ulaştırmasından itibaren 6 ay içinde kararın verilmesi gerekmektedir¹⁶⁴.

Bazı kurallarda ise aslında seri tahkim yargılaması ile standart tahkim yargılamasında kararın alınması için öngörülen sürelerin değil, bu sürelerin başlangıç tarihlerinin farklı şekilde düzenlendiği görülebilecektir. Örneğin, ICC Tahkim Kurallarında yukarıda da bahsedildiği üzere standart tahkim yargılamasında kararın verilmesi için 6 aylık bir süre belirlenmiş olup, seri tahkim yargılamasına ilişkin kurallarda hakem kararının alınması için belirlenen sürenin

¹⁶¹ ISTAC Seri Tahkim Kuralları md. 7: *“Tek Hakem, dosyanın kendisine havale edilmesinden itibaren 3 ay içinde uyuşmazlığın esası hakkında karar verir.”*

¹⁶² İTOTAM Tahkim Kuralları md. 35: *“Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, tek hakemli davalarda hakemin hakemliği kabul ettiğinin sekreterliğe bildirildiği; birden çok hakemli davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağını düzenlediği tarihten itibaren bir yıl içinde esas hakkında karar verilir.”*

¹⁶³ İTOTAM Ek IV: Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 9: *“Hakem, atanmasından itibaren üç ay içinde kararını verir. Haklı sebeplerin varlığı halinde Divan süreyi uzatabilir.”*

¹⁶⁴ SCAI Arbitration Rules art. 42/1(d): *“The award shall be made within six months from the date on which the Secretariat transmitted the file to the arbitral tribunal. In exceptional circumstances, the Court may extend this time-limit;”*

başlangıç anı farklı olarak belirtilmiş olsa da yine hakem kararının verilmesi için 6 aylık bir sürenin düzenlendiği görülecektir¹⁶⁵. Dolayısıyla kurallar bütününde kararın verilmesine ilişkin süreler incelendiğinde her ne kadar seri tahkimde de standart tahkimde de 6 aylık bir süre belirlenmiş olsa bile, seri tahkim yargılamasına ilişkin olarak düzenlenen diğer hususların çok daha hızlı bir yargılama elde edilmesini sağladığı görülebilecektir. Yine benzer şekilde DIS standart kurallarında yukarıda bahsedildiği üzere en son duruşmanın görülmesinden ya da duruşma yapılmadıysa en son sunulan beyanın tarihinden itibaren 3 ay içerisinde esasa ilişkin kararın verilmesi gerektiği düzenlenirken, seri tahkim kurallarına göre kararın dava yönetim toplantısının bitiminden itibaren 3 ay içerisinde verilmesi gerekmektedir¹⁶⁶.

2.1.2.2.2. Hakem kararının verilme süresinin uzatılmasına ilişkin düzenlemeler

Seri tahkim yargılamasının en belirgin özelliğinin standart tahkime oranla hızlandırılmış bir yargılama sunması olduğu düşünüldüğünde, standart tahkimde belirlenen sürelerde olduğu gibi, seri tahkimde hakem kararının alınması için gereken sürelerin bazı durumlarda uzatılabilmesine imkân sağlayan düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemelerden bir kısmı tarafların iradesine yer verirken, bir kısmındaysa seri tahkimde sürenin uzatılması konusunda taraflara anlaşabilme yetkisi verilmemiştir. ICC tahkimindeki düzenlemelere bakıldığında aslında hem standart tahkimde hem de seri tahkimde hakem kararının verilmesi için gereken sürenin uzatılması konusunda benzer düzenlemenin olduğu görülebilecektir. ICC Tahkim Kuralları md. 31/2, hakem heyetinin gerekçeli talebi ile ya da kendisi sürenin uzatılmasını uygun gördüğü hallerde re'sen Divan'a bu yetkiyi vermektedir. Seri tahkime ilişkin düzenlemelere bakıldığında ise, md. 31/2 uyarınca

¹⁶⁵ ICC Arbitration Rules Appendix VI-Expedited Procedure Rules art. 4/1: *"The time limit within which the arbitral tribunal must render its final award is six months from the date of the case management conference. The Court may extend the time limit pursuant to Article 31(2) of the Rules."*

¹⁶⁶ DIS Arbitration Rules 2018 Annex-4 art. 1: *"The final award shall be made at the latest six months after conclusion of the case management conference held pursuant to Article 27.2."*

Divan'ın bu süreyi uzatabileceğinin düzenlendiği görülmektedir¹⁶⁷. HKIAC kurallarında ise standart tahkimde sürenin tarafların anlaşmasıyla ya da uygun görülen hallerde HKIAC tarafından uzatılabileceği düzenlenmişken, seri tahkim kurallarında bu imkân yalnızca HKIAC'ye verilmiş olup tarafların sürenin uzatılması yönünde anlaşmaları için bir imkan bulunmamaktadır¹⁶⁸. Yine benzer şekilde, SIAC tahkiminde de standart yargılamada sürenin taraflarca anlaşarak ya da Divan tarafından kendiliğinden uzatılabileceği düzenlenirken, seri tahkimde taraflara bu konuda anlaşma imkanı verilmediği ve Divan'ın bu yönde istisnai durumlarda karar alabileceği görülmektedir¹⁶⁹.

Türkiye'deki duruma bakıldığında ise, ISTAC tahkiminde standart yargılamada taraflara sürenin uzatılması yönünde anlaşma imkânı verildiği, tarafların bu konuda anlaşamaması halinde hakemlerin talebiyle ya da Divan'ın re'sen bu yönde karar verebilme yetkisinin olduğu görülebilecektir¹⁷⁰. Seri tahkim yargılamasında ise, taraflara sürelerin uzatılması konusunda anlaşma yetkisi verildiği görülmekle birlikte, taraflar bu yönde anlaşamazlarsa taraflardan her birinin ve tek hakemin de Divan'a bu yönde müracaat edebileceği düzenlenmektedir¹⁷¹. Ancak seri tahkim kurallarında açıkça Divan'ın re'sen sürenin uzatılmasına karar verebileceği düzenlenmemiştir.

İTOTAM tahkimindeki duruma baktığımızda ise, standart yargılamada ISTAC tahkimine benzer şekilde tarafların anlaşmasıyla, taraflar bu konuda anlaşamazlarsa hakemlerin gerekçeli yazılı istemleriyle ya da Divan tarafından

¹⁶⁷ ICC Arbitration Rules Appendix VI-Expedited Procedure Rules art. 4/1: ".....The Court may extend the time limit pursuant to Article 31(2) of the Rules."

¹⁶⁸ HKIAC 2018 Administered Arbitration Rules art. 42/2(f): "subject to any lien, the award shall be communicated to the parties within six months from the date when HKIAC transmitted the case file to the arbitral tribunal. In exceptional circumstances, HKIAC may extend this time limit;"

¹⁶⁹ SIAC Arbitration Rules art. 5/2(d): "the final Award shall be made within six months from the date when the Tribunal is constituted unless, in exceptional circumstances, the Registrar extends the time for making such final Award"

¹⁷⁰ ISTAC Tahkim Kuralları md. 33/2: "Tahkim süresi, tarafların anlaşmaları ile; taraflar anlaşamadıkları takdirde Tek Hakem veya Hakem Kurulu'nun talebi üzerine ya da gerekli görülen hallerde re'sen Divan tarafından uzatılabilir."

¹⁷¹ ISTAC Seri Tahkim Kuralları md. 7/2: "Tahkim süresi, tarafların anlaşmasıyla veya gerekli görülen hallerde taraflardan birinin veya Tek Hakem'in müracaatı üzerine Divan tarafından uzatılabilir."

re'sen sürenin uzatılabileceği görülmektedir¹⁷². Ancak İTOTAM seri tahkim yargılamasında sürelerin uzatılması konusunda çok daha sınırlı bir düzenlemeye gidilmiş olup, ancak haklı sebeplerin varlığı halinde Divan tarafından sürenin uzatılabileceği düzenlenmiştir¹⁷³.

2.1.2.2.3. Yargılamanın farklı aşamalarında öngörülen süreler ile ilgili düzenlemeler

Hakem kararının alınması için standart tahkim kurallarınca öngörülen sürelerin seri tahkime ilişkin olarak düzenlenen kurallarda kısaltılmış olmasının yanında tahkikatın farklı aşamaları açısından öngörülen sürelerin de kısaltılması yönünde kurallar düzenlenmiştir. Aslında süreç en basit anlamda davacının tahkim talebini veya dava dilekçesini sunması ile başlayacağından, bazı tahkim kurallarında davalı tarafın davacının tahkim talebine karşı sunacağı cevap için net bir süre belirlenirken, bazı kurallarda ise bu sürenin kurumun ilgili organınca tayin edilebileceği düzenlenmektedir. Özellikle davalının cevaplarını sunabilmesi için standart tahkim yargılamasında net bir süre tayin edilmişse, seri tahkime ilişkin kuralların çoğunda bu sürenin daha kısa olacak şekilde düzenlendiği görülebilecektir.

WIPO Tahkim Kuralları incelendiğinde, standart tahkim yargılamasında davacının tahkim talebini alan davalının 30 gün içerisinde tahkim talebine cevap dilekçesini sunması gerektiği düzenlenmektedir¹⁷⁴. WIPO'nun Seri Tahkim Kurallarına bakıldığında ise, bu sürenin 20 gün olarak belirlendiği görülebilecektir¹⁷⁵.

¹⁷² İTOTAM Tahkim Kuralları md. 35/2: “Tahkim süresi, tarafların anlaşmasıyla; anlaşma-mamaları halinde ise hakem kurulunun gerekçeli yazılı istemi üzerine ya da divan tarafından kendiliğinden uzatılabilir. Divanın kararı kesindir.”

¹⁷³ İTOTAM Ek IV: Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 9: “.... Haklı sebeplerin varlığı halinde Divan süreyi uzatabilir.”

¹⁷⁴ WIPO Arbitration Rules 2020 art. 11: “Within 30 days from the date on which the Respondent receives the Request for Arbitration from the Claimant, the Respondent shall address to the Center and to the Claimant an Answer to the Request which shall contain comments on any of the elements in the Request for Arbitration and may include indications of any counter-claim or set-off.”

¹⁷⁵ WIPO Expedited Arbitration Rules art. 11: “Within 20 days from the date on which the Respondent receives the Request for Arbitration and Statement of Claim from the Claimant, the Respondent shall address to the Center and to the Claimant an Answer to the Request which shall contain comments on any of the items in the Request for Arbitration.”

Yine benzer şekilde, CIETAC Tahkim Kuralları incelendiğinde de davalı tarafından davacının tahkim talebinin tebliğ alınmasından itibaren 45 gün içerisinde savunma dilekçesinin sunulacağı düzenlenmekteyken¹⁷⁶, bu süre seri tahkim yargılamasına ilişkin kurallarda 20 gün olarak düzenlenmiştir¹⁷⁷.

Genelde standart kurallarda herhangi bir süre sınırlamasına tabi olmayan tahkikata ilişkin bazı aşamaların, seri tahkim yargılamasında süre sınırlamasına tabi tutuldukları görülmektedir. Buna ilişkin en belirgin örnek, ICC Tahkim Kurallarında yer almaktadır. ICC Tahkim Kurallarına göre dava yönetim toplantısının görev belgesinin hazırlanması sırasında ya da hazırlandıktan hemen sonra yapılması gerekmektedir¹⁷⁸. Oysa ICC'nin seri tahkime ilişkin kuralları incelendiğinde, dava yönetim toplantısının dosyanın hakeme tevdiinden itibaren en geç 15 gün içinde yapılması gerektiği düzenlenmektedir¹⁷⁹.

Yine benzer şekilde SCC Tahkim Kurallarının dava yönetim toplantısının yapılmasına ilişkin olan düzenlemelerinde dava yönetim toplantısı yapıldığı sırada ya da hemen sonrasında hakem heyetinin tahkikatın yürütülebilmesi için bir zaman çizelgesi hazırlayacağı düzenlenmektedir¹⁸⁰. Oysa SCC'nin seri tahkime ilişkin kuralları incelendiğinde hakemin zaman çizelgesini, dosyanın kendisine tevdi

¹⁷⁶ CIETAC Arbitration Rules art. 15: *"The Respondent shall file a Statement of Defense in writing within forty-five (45) days from the date of its receipt of the Notice of Arbitration. If the Respondent has justified reasons to request an extension of the time period, the arbitral tribunal shall decide whether to grant an extension. Where the arbitral tribunal has not yet been formed, the decision on whether to grant the extension of the time period shall be made by the Arbitration Court."*

¹⁷⁷ CIETAC Arbitration Rules art. 59: *"The Respondent shall submit its Statement of Defense, evidence and other supporting documents within twenty (20) days of its receipt of the Notice of Arbitration. Counterclaim, if any, shall also be filed with evidence and supporting documents within such time period."*

¹⁷⁸ ICC Arbitration Rules art. 24/1: *"When drawing up the Terms of Reference or as soon as possible thereafter, the arbitral tribunal shall convene a case management conference to consult the parties on procedural measures that may be adopted pursuant to Article 22(2). Such measures may include one or more of the case management techniques described in Appendix IV."*

¹⁷⁹ ICC Arbitration Rules Appendix VI-Expedited Procedure Rules art. 3/3: *"The case management conference convened pursuant to Article 24 of the Rules shall take place no later than 15 days after the date on which the file was transmitted to the arbitral tribunal. The Court may extend this time limit pursuant to a reasoned request from the arbitral tribunal or on its own initiative if it decides it is necessary to do so."*

¹⁸⁰ SCC Arbitration Rules art. 28/4: *"During or immediately following the case management conference, the Arbitral Tribunal shall establish a timetable for the conduct of the arbitration, including the date for making the award."*

edilmesinden itibaren en geç 7 gün içinde oluşturması yönünde bir düzenleme olduğu görülebilecektir¹⁸¹.

Hakem kararının verilmesi için belirlenen süreler haricinde, yargılamanın diğer aşamalarında belirlenen sürelerin seri tahkimde kısaltılmış şekilde düzenlenmesine ilişkin kurallara ISTAC tahkiminde de rastlanmaktadır. Örneğin, davacının dava dilekçesine karşı davalı tarafından sunulacak olan cevap dilekçesinin standart tahkim kuralları uyarınca 30 gün içerisinde sunulması gerekirken, seri tahkimde bu süre 15 gün olarak belirlenmiştir¹⁸². ISTAC seri tahkiminde yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde ilerlemesini sağlamaya yönelik düzenlemelerden bir başkası ise, davalının tahkim yargılamasına itirazı konusundadır. Standart tahkimde bunun için özel bir süre belirlenmemiş olup, davalı tarafından tahkim talebine cevapla birlikte seri tahkime de itiraz edilebilmesi mümkünken, seri tahkim yargılamasında eğer davalı tarafından yargılamanın seri tahkim kuralları uyarınca yapılmasına itiraz etmek isteniyorsa bu durumda tahkim yargılamasının başladığının tebliğ edildiği tarihten itibaren 5 gün içerisinde bu itirazın yapılması gerektiği düzenlenmektedir¹⁸³. ISTAC tahkiminde sürelerin kısaltılması konusunda seri tahkimin standart tahkimden ayrıldığı bir diğer önemli husus ise, usuli zaman çizelgesinin oluşturulması ile ilgilidir. Standart tahkimde usuli zaman çizelgesinin hazırlanmasına ilişkin özel bir süre belirlenmemişken, seri tahkimde tek hakemin seçildiği veya Divan tarafından tayin edildiği tarihten itibaren 7 gün içerisinde

¹⁸¹ SCC Expedited Arbitration Rules art. 29/4: “During or immediately following the case management conference, and no later than 7 days from the referral of the case to the Arbitrator, the Arbitrator shall seek to establish a timetable for the conduct of the arbitration, including the date for making the award.”

¹⁸² ISTAC Tahkim Kuralları md. 8/1: “Davalı, Tahkim Talebinin kendisine tebliğinden itibaren 30 gün içinde tahkim Talebine Cevabının bu Kuralların 4. maddesinde belirtilen sayıdaki nüshasını Sekreteryaya’ya sunar.”, ISTAC Seri Tahkim Kuralları md. 2/2: “Dava dilekçesinin Sekreteryaya tarafından kendisine tebliğinden itibaren 15 gün içinde davalı, cevap dilekçesi ve varsa karşı davası ile bunların eklerini, Sekreteryaya’ya sunar.”

¹⁸³ ISTAC Seri Tahkim Kuralları md. 2/3: “Tek Hakemin seçimi veya tayininden önce yargılamanın Seri Tahkim Kuralları uyarınca yürütülmesine itiraz eden taraf, tahkim yargılamasının başladığının kendisine tebliğinden itibaren 5 gün içinde Sekreteryaya’ya itirazını sunar. Bu itiraz hakkında Divan karar verir.”

tarafların da görüşünün alınarak usuli zaman çizelgesinin hazırlanması gerekliliği hüküm altına alınmıştır¹⁸⁴.

ITOTAM tahkiminde ise hakem kararının verilmesi konusunda belirlenen süreler haricinde standart tahkim ile seri tahkim yargılamasında süreler konusunda pek bir fark olmadığı görülecektir. Örneğin İTOTAM tahkiminde standart yargılamada da seri yargılamada da davalının tahkim talebine cevap dilekçesi sunması için gereken süre 30 gün olarak belirlenmiştir¹⁸⁵.

Sonuç olarak seri tahkimin standart tahkime göre hızlandırılmış bir yargılama sunabilmesi adına kullanılan en etkili yöntemlerin başında sürelere ilişkin farklı düzenlemeler gelse de, bazı kurallar incelendiğinde hakem kararı verilmesi için belirlenen süreler haricinde diğer aşamalarda standart tahkimdekinden farklı düzenlemelere gidilmediği ve hızlandırılmış yargılamanın başka yöntemlerle de desteklenerek sağlanmaya çalışıldığı görülebilecektir.

2.1.2.3. Standart tahkim yargılamasındaki bazı prosedürlerin seri tahkimde farklı uygulanması

Birçok seri tahkim prosedüründe sürelere ilişkin kısıtlamaların yanında tahkikatın bazı aşamalarına ilişkin olarak da farklı düzenlemelerin olduğu ve bunun da tahkikatın daha kısa sürmesinde etkili olduğu görülebilecektir.

Bazı seri tahkim kurallarında tahkikat sürecine ilişkin olarak özellikle de tarafların yargılamanın farklı aşamalarında sürekli olarak ek talep, savunma ya da deliller ileri sürmeleri konusunda sınırlamaların getirildiği ve böylece yargılamanın gereksiz bir şekilde uzamasının engellenmeye çalışıldığı görülmektedir.

Bunun dışında uyuşmazlığın konusu ve niteliği de göz önünde bulundurulduğunda yalnızca dosya üzerinden yargılamanın yeterli olduğu durumlarda duruşma

¹⁸⁴ ISTAC Seri Tahkim Kuralları md. 4/1: “Tek Hakem seçildikten veya tayin edildikten sonra 7 gün içerisinde tarafların da görüşünü alarak bir zaman çizelgesi hazırlar; başka dilekçelerin sunulup sunulmayacağı; duruşma yapılıp yapılmayacağı ve yargılamanın yürütülmesi için gerekli gördüğü diğer usuli konular hakkında karar vererek taraflara ve Sekreteryaya bildirir.”

¹⁸⁵ ITOTAM Tahkim Kuralları md. 10/1: “Davalı, talebi aldığı tarihten itibaren 30 gün içinde sekreterliğe talebe cevap dilekçesini sunar.”, ITOTAM Ek IV: Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 6/3: “Talebe cevap dilekçesi, otuz gün içinde verilir.”

yapılmaması, tahkim talebi yerine direkt dava dilekçesi verilmesi, iddia ve savunmaların değiştirilmesi ya da bunlara eklemeler yapılmasının sınırlandırılması da yine tahkikat aşamasını ve dolayısıyla hakem kararının alınma sürecini hızlandıran bir etki yaratmaktadır.

2.1.2.3.1. Yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesi

Seri tahkim yargılama sürecinin standart tahkim yargılama sürecine göre daha kısa sürmesini sağlayan en önemli etkenlerden birisi de genelde yargılamanın duruşmasız olarak yapılabileceğine ilişkin kuralların oluşturulmuş olmasıdır. Aslında bazı tahkim kurumlarının standart tahkim kuralları incelendiğinde, standart tahkim yargılamasında dahi yargılamanın duruşmasız bir şekilde yapılabileceğine ilişkin hükümler yer aldığı görülebilecektir¹⁸⁶.

Özellikle uyuşmazlığın belli bir meblağın altında kalması halinde seri tahkime ilişkin kuralların otomatik olarak devreye gireceği düzenlemelerde, uyuşmazlığın belli bir meblağın altında kalması tek başına yargılamanın duruşmasız olarak yapılabilmesi için yeterli bir sebep olarak görülmemektedir. Uyuşmazlığın meblağından çok niteliği, bir başka deyişle tarafların iddia ve savunmalarını nelere dayandırdıkları ve nasıl ispat edecekleri, duruşmanın yapılıp yapılmaması konusunda çok daha büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla uyuşmazlığın meblağından bağımsız olarak, bazı uyuşmazlıklar tarafların yazılı beyanlarına ek olarak hem kendi beyanlarının hem de diğer bilirkişi, tanık gibi delillerin bir duruşmada sözlü olarak da ortaya konulmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla seri tahkim kuralları her ne kadar genelde taraflara yargılamanın dosya üzerinden, duruşmasız bir şekilde yürütülebilmesini sağlamaya yönelik olsa da birçok tahkim kuralında tarafların anlaşması, talebi ya da hakem heyetinin vereceği bir karar ile seri tahkim yargılamasında duruşma yapılmasının önünün açılacağı görülmektedir.

¹⁸⁶ Standart tahkim kurallarında da yargılamanın duruşmasız yapılmasına imkan sağlayan tahkim kurallarına örnek olarak; SIAC Tahkim Kuralları 2016, md. 5/2(c), 2018 HKIAC Tahkim Kuralları, md. 22/4, CIETAC Tahkim Kuralları 2015, md. 35/2 gösterilebilir.

Yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesine ilişkin olarak farklı tahkim kurumlarının kuralları incelendiğinde bazı kurallar uyarınca tarafların bu konuda kendi iradeleriyle yargılamanın duruşmasız yapılması konusunda karar verebilmelerine imkân sağlanırken, bazı kurallar uyarınca ise hakem ya da kurumun ilgili organının bu konuda uyuşmazlığın özelliklerini göz önünde bulundurarak karar verdiği görülebilmektedir. Örneğin HKIAC'nin tahkim kuralları incelendiğinde, standart tahkim yargılamasında da seri tahkim yargılamasında da aslında yargılamanın duruşmalı mı yoksa duruşmasız mı yürütüleceği konusunda hakem heyetinin karar vereceğine ilişkin bir düzenleme yer aldığı görülebilecektir¹⁸⁷.

ISTAC tahkiminde de durum benzerdir. Standart tahkimde de seri tahkimde de hakemin aslında duruşma konusunda doğrudan tarafların talepleri doğrultusunda hareket etme zorunluluğu yoktur ve her iki tür yargılamada da son karar tek hakem veya hakem heyeti tarafından verilecektir¹⁸⁸.

2017 yılında yürürlüğe giren ICC'nin Seri Tahkim Yargılaması Kurallarına göre hakem heyetinin taraflara danışarak, yargılamanın dosya üzerinden ve duruşma yapılmaksızın yürütülmesine karar verebilmesi mümkün kılınmıştır¹⁸⁹. Yine aynı

¹⁸⁷ HKIAC 2018 Administered Arbitration Rules art. 22/4: *"The arbitral tribunal shall decide whether to hold hearings for presenting evidence or for oral arguments, or whether the arbitration shall be conducted solely on the basis of documents and other materials. The arbitral tribunal shall hold such hearings at an appropriate stage of the arbitration, if so requested by a party or if it considers fit. In the event of a hearing, the arbitral tribunal shall give the parties adequate advance notice of the relevant date, time and place."*, art. 42/2(e): *"the arbitral tribunal shall decide the dispute on the basis of documentary evidence only, unless it decides that it is appropriate to hold one or more hearings"*

¹⁸⁸ ISTAC Tahkim Kuralları md. 30/1: *"Taraflardan birinin talebi üzerine veya gerekli gördüğü hallerde re'sen Tek Hakem ya da Hakem Kurulu, tarafları, tanıkları, bilirkişi veya uzmanları dinlemek için duruşma yapılmasına karar verebilir. Tarafların da görüşünü aldıktan sonra Tek Hakem veya Hakem Kurulu, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden inceleme yaparak da karar verebilir."*, ISTAC Seri Tahkim Kuralları md. 6/1: *"Tek Hakem, duruşma yapılmasına karar verdiği takdirde tarafların da görüşünü alarak duruşma tarihi olarak belirlediği tarihten 15 gün önce taraflara bildirimde bulunarak, duruşmanın yapılacağı gün, saat ve yerde tarafları hazır bulunmaya davet eder."*

¹⁸⁹ ICC Arbitration Rules Appendix VI-Expedited Procedure Rules art. 3/5: *"The arbitral tribunal may, after consulting the parties, decide the dispute solely on the basis of the documents submitted by the parties, with no hearing and no examination of witnesses or experts. When a hearing is to be held, the arbitral tribunal may conduct it by videoconference, telephone or similar means of communication."*

şekilde SIAC Tahkim Kurallarının seri tahkim yargılamasına ilişkin bölümünde tek hakemin, taraflara danışarak yargılamanın yalnızca dosya üzerinden mi yoksa duruşmalı olarak mı yürütüleceği yönünde karar verebileceği düzenlenmiştir¹⁹⁰. CIETAC Tahkim Kuralları uyarınca da seri tahkim yargılamasında hakem heyetinin tarafların sundukları delil ve savunmalarını da göz önünde bulundurarak yargılamanın sadece dosya üzerinden yürütülmesine karar verebileceği ya da tarafların bu konudaki görüşlerini dinledikten sonra duruşma yapılmasına karar verebileceği düzenlenmektedir¹⁹¹.

İTOTAM standart tahkiminde ise kural daha çok yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesine yöneliktir ancak taraflara duruşma yapılması konusunda talep hakkı tanındığı görülmektedir¹⁹². Seri tahkim yargılamasında ise “hakemin duruşma yapılmasına karar vermesi halinde” şeklinde geçen ifadeden, yine kural olarak duruşma yapılmayacağı ve duruşma yapılmasına ancak hakemin karar verebileceği, bir başka deyişle standart tahkimden farklı olarak taraflara duruşma yapılmasını talep etme konusunda bir imkân tanınmadığı görülebilecektir¹⁹³.

Görüldüğü üzere ICC, SIAC ve CIETAC’ın seri tahkime ilişkin düzenlemelerine bakıldığında aslında hakem heyetinin yargılamanın duruşmasız olarak yürütülmesi yönünde inisiyatifi olsa da bu hususta tarafların da konuya ilişkin görüşlerinin dikkate alınacağı düzenlenerek, hakem heyetine daha dar bir hareket alanı bırakılmıştır. Dolayısıyla aslında bu tür kurallar doğrultusunda yapılan yargılamalarda, taraflardan birinin bile iyi niyetli bir şekilde duruşma yapılması gerektiği yönünde fikir beyan etmesi halinde hakem heyetinin duruşmanın gerekli

¹⁹⁰ SIAC Arbitration Rules art. 5/2(c): “the Tribunal may, in consultation with the parties, decide if the dispute is to be decided on the basis of documentary evidence only, or if a hearing is required for the examination of any witness and expert witness as well as for any oral argument;”

¹⁹¹ CIETAC Arbitration Rules art. 60: “The arbitral tribunal may examine the case in the manner it considers appropriate. The arbitral tribunal may decide whether to examine the case solely on the basis of the written materials and evidence submitted by the parties or to hold an oral hearing after hearing from the parties of their opinions.”

¹⁹² İTOTAM Tahkim Kuralları md. 31 “Taraflar yazılı beyanlarıyla duruşma yapılmasını istemediği takdirde, hakem kurulu, sadece tarafların dosyaya sunmuş oldukları belgelere dayanarak uyuşmazlığı karara bağlayabilir.”

¹⁹³ İTOTAM Ek IV: Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 7: “Hakem, duruşma yapılmasına karar verir ise duruşma süresi dört saati aşamaz.”

olmadığına ve yargılamayı dosya üzerinden yürütmeye karar vermesinin çok mümkün olmadığı, özellikle duruşma talebinin taraflarca makul bir şekilde gerekçelendirildiği durumlarda hakem tarafından duruşmasız olarak yargılamanın yürütülmesinin ileride bu şekilde verilen hakem kararının tenfizinin reddine ya da iptaline sebebiyet verebileceği söylenebilecektir.

İTOTAM seri tahkiminde ise diğerlerinden farklı bir şekilde tarafların duruşma yapılıp yapılmaması yönündeki görüşüne yer verileceği düzenlenmediğinden, burada yargılamanın duruşmasız yürütülmesine karar verilmesi konusunda tek hakemin çok daha geniş bir takdir yetkisi bulunduğu ancak yine de tek hakemin varsa taraf görüşlerini ve uyuşmazlığın özelliklerini göz önünde bulundurmasının ileride kararların iptal ve tenfiz davalarında olumlu etkisi olabileceği söylenebilecektir.

SCAI seri tahkiminde ise, yargılamanın duruşmasız bir şekilde sadece dosya üzerinden yapılması konusunda tarafların anlaşmaları durumu haricinde, hakem heyeti tarafların beyanlarını, sundukları tanık ve bilirkişileri dinlemek amacıyla tek bir duruşma yapılmasına karar verebilecektir¹⁹⁴. SCAI seri tahkimindeki düzenlemede diğerlerinden farklı olarak hakem tarafından duruşma yapılıp yapılmaması konusunda tarafların görüşlerine başvurulacağına dair bir husus yer almasa da, tarafların yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesi konusunda anlaşabileceklerinin düzenlendiği görülmektedir.

SCC Seri Tahkim Kuralları'ndaki ilgili düzenlemeye bakıldığında ise, duruşmanın ancak taraflardan biri talep ettiği takdirde ve hakemin duruşma görülmesi yönündeki bu talebin gerekçelerini makul bulması halinde yapılacağı düzenlenmektedir¹⁹⁵.

¹⁹⁴ SCAI Arbitration Rules art. 42/1(c): “Unless the parties agree that the dispute shall be decided on the basis of documentary evidence only, the arbitral tribunal shall hold a single hearing for the examination of the witnesses and expert witnesses, as well as for oral argument;”

¹⁹⁵ SCC Expedited Arbitration Rules art. 33/1: “A hearing shall be held only at the request of a party and if the Arbitrator considers the reasons for the request to be compelling.”

2.1.2.3.2. Duruşmalarla ilgili diğer düzenlemeler

Seri tahkim yargılamasında yargılamanın dosya üzerinden mi yürütüleceği yoksa duruşma mı yapılacağı konusu haricinde yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yürütülmesini sağlamaya yönelik birkaç farklı düzenlemeye daha gidildiği görülebilecektir. Her ne kadar seri tahkimde yapılacak duruşmaların sayısı ile ilgili çoğu kurumsal tahkim kuralında bu yönde bir düzenlemeye gidilmemiş olsa da örneğin, SCAI Tahkim Kuralları uyarınca seri tahkim prosedürünün söz konusu olacağı hallerde, taraflar yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesi konusunda anlaşmamışlarsa, hakem heyeti tanık, bilirkişi ve sözlü beyanların dinlenmesi amacıyla sadece tek bir duruşma yapacaktır¹⁹⁶. Yine benzer şekilde DIS'in seri tahkim kurallarında da hakem heyeti tarafından delillerin değerlendirildiği dahil olmak üzere yalnızca bir duruşma görüleceği düzenlenmektedir¹⁹⁷.

Seri tahkimde yargılamanın hızlandırılması amacıyla duruşma konusunda yapılan farklı bir düzenlemeye örnek olarak ise duruşmaların süresi ile ilgili düzenleme içeren İTOTAM seri tahkim kuralları verilebilecektir. İTOTAM Seri tahkim kuralları uyarınca tek hakem tarafından duruşma yapılmasına karar verilmesi halinde duruşmaların 4 saati aşamayacağına ilişkin bir düzenleme yer almaktadır¹⁹⁸. Görüldüğü üzere İTOTAM seri tahkiminde yapılacak duruşmaların sayısı ile ilgili bir sınırlamaya gidilmemiş olsa da, duruşmaların 4 saati aşamayacağı hüküm altına alınmıştır.

2.1.2.3.3. Tahkim talebi yerine dava dilekçesi ile tahkimin başlaması

Kurumsal tahkim merkezlerinin tahkime ilişkin olarak oluşturduğu kurallar incelendiğinde çoğunda ilk olarak bir tahkim talebinin olduğu, sonrasında bu tahkim talebini alan karşı tarafça bu tahkim talebine bir cevap hazırlandığı ve

¹⁹⁶ SCAI Arbitration Rules art. 42/1(c): “Unless the parties agree that the dispute shall be decided on the basis of documentary evidence only, the arbitral tribunal shall hold a single hearing for the examination of the witnesses and expert witnesses, as well as for oral argument;”

¹⁹⁷ DIS Arbitration Rules 2018 Annex-4: Expedited Proceedings art. 4: “The arbitral tribunal shall hold only one oral hearing, including for the taking of evidence. An oral hearing may be dispensed with if all parties so agree.”

¹⁹⁸ İTOTAM Ek IV: Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 7: “Hakem, duruşma yapılmasına karar verir ise duruşma süresi dört saati aşamaz.”

hakem heyetinin oluşturulması sonrasında ise tahkikat aşamasında tarafların dava ve davaya cevap dilekçelerini birbirlerine ilettikleri bir prosedürün düzenlendiği görülebilecektir.

Ancak tahkikatın daha hızlı yürütülmesi ve daha kısa bir şekilde hakem kararının oluşturulması amacıyla yönelik olarak düzenlenen seri tahkim kurallarının bazılarında bu husus daha farklı bir şekilde düzenlenmiş olup, uyuşmazlığın ortaya çıktığı ilk safhada iddiada bulunan tarafından tahkim talebi yerine dava dilekçesinin sunulacağının düzenlendiği görülebilecektir.

Buna göre SCC Tahkim Kuralları uyarınca, tahkim yargılaması iddiada bulunan tarafça sunulacak olan tahkim talebinin kuruma ulaşması ile başlayacaktır¹⁹⁹. Daha sonrasında ise tahkim talebine karşı tarafça verilecek olan cevabın sonrasında hakem heyetinin kurulmasıyla hakem heyetinin belirleyeceği süre içerisinde öncelikle iddiada bulunan tarafça bir dava dilekçesi, buna cevap olarak da davalı tarafça bir cevap dilekçesi sunulacağı düzenlenmiştir²⁰⁰. Oysa SCC'nin seri tahkime ilişkin kuralları incelendiğinde her ne kadar yine tahkim talebinin oluşturulacağından bahsedilse de, tahkim talebinin davacının dava dilekçesini de içereceğine yönelik farklı bir düzenleme olduğu görülecektir²⁰¹. Seri tahkime ilişkin olarak düzenlenen kuralların devamında ise, hakem heyetinin kurulduğu ve tahkikatın yürütüldüğü aşamada hakem heyetinin zorunluluk olduğuna kanaat getirmesi halinde tarafların dava dilekçesini içeren tahkim talebine ve tahkim talebine cevap dilekçesini içeren tahkim talebine cevabına ek birer dilekçe sunabilecekleri kuralı düzenlenmiştir²⁰².

¹⁹⁹ SCC Arbitration Rules art. 8: "Arbitration shall be deemed to commence on the date the SCC receives the Request for Arbitration."

²⁰⁰ SCC Arbitration Rules art. 29/1: "Within the period determined by the Arbitral Tribunal, the Claimant shall submit a Statement of Claim which shall include, unless previously submitted:"

²⁰¹ SCC Expedited Arbitration Rules art.6: "The Request for Arbitration, which also constitutes the Statement of Claim, shall include:"

²⁰² SCC Expedited Arbitration Rules art. 30: "The parties may make one supplementary written submission in addition to the Request for Arbitration and the Answer. In circumstances the Arbitrator considers to be compelling, the Arbitrator may allow the parties to make further written submissions."

WIPO Tahkim Kurallarında yer alan düzenlemeye göre, standart tahkim yargılamasında tahkim talebinin dava dilekçesini de içerebileceği düzenlenirken²⁰³, seri tahkime ilişkin kurallar incelendiğinde tahkim talebinin dava dilekçesini de içermesi gerektiğinin net bir şekilde altı çizilmiştir²⁰⁴.

Benzer şekilde, ISTAC Tahkim Kurallarına bakıldığında ise, bu kurallarda seri tahkim yargılamasında tahkim talebinin dava dilekçesini de içerebileceği fakat bunun bir zorunluluk olmadığı düzenlenmektedir²⁰⁵. Bununla bağlantılı olarak da davacı tarafından tahkim talebi yerine sadece dava dilekçesinin sunulması halinde davalının savunma dilekçesi sunma zorunluluğu olmadığı, yalnızca tahkim talebine cevap dilekçesi sunabileceği belirtilmiştir. WIPO seri tahkiminde ise daha farklı bir sistem yer almakta olup, davacı tarafından hem tahkim talebinin hem de dava dilekçesinin birlikte sunulması gerektiği düzenlemesi doğrultusunda, davalı da tahkim talebine cevap ile savunma dilekçesini bir arada sunmak zorundadır²⁰⁶. Bu tür düzenlemeler sayesinde taraflar daha tahkim yargılamasının en başında dava dilekçesi ve cevap dilekçesini sunmakta ve böylece yine daha tahkikatın en başında uyuşmazlığa ilişkin beyan ve delillerinin detayları bilinebilmektedir. Bu da seri tahkim yargılamasında uyuşmazlığın esası hakkında kararın daha kısa bir süre içerisinde verilmesini etkileyen önemli faktörlerden biri olarak gösterilebilecektir.

2.1.2.3.4. Taraflarca sunulacak ek beyan dilekçeleri ve belgelerle ilgili farklı düzenlemeler

Kurumsal tahkim merkezlerince oluşturulan seri tahkim kuralları incelendiğinde, standart tahkim kurallarından farklı olarak seri tahkime ilişkin kurallarda

²⁰³ WIPO Arbitration Rules 2020 art. 10: “The Request for Arbitration may also be accompanied by the Statement of Claim referred to in Article 41.”

²⁰⁴ WIPO Expedited Arbitration Rules art. 12: “The Answer to the Request shall be accompanied by the Statement of Defense in conformity with Article 36(a) and (b).”

²⁰⁵ ISTAC Tahkim Kuralları md. 7/7: “Bu Kurallar uyarınca tahkime başvurmak isteyen taraf, Tahkim Talebi yerine doğrudan dava dilekçesini Sekreteryaya’ya sunarak tahkim yargılamasına başlayabilir. Davacının, dava dilekçesi ile tahkime başlaması hâlinde, 30 günlük süre içerisinde davalı cevap dilekçesi sunabileceği gibi, sadece Tahkim Talebine Cevap vermeyi de tercih edebilir.”

²⁰⁶ WIPO Expedited Arbitration Rules art. 12: “The Answer to the Request shall be accompanied by the Statement of Defense in conformity with Article 36(a) and (b).”

hakemlerin, taraflarca tahkikat aşamasını uzatmalarını engelleyici önlemler alabileceği söylenebilecektir.

ICC Tahkim Kurallarında dava yönetim toplantısı sırasında ya da hemen sonrasında hazırlanacak olan zaman çizelgesinde taraflarca sunulacak ek beyan dilekçelerine ya da delillere ilişkin herhangi bir sınırlama getirilmediği²⁰⁷, ancak seri tahkime ilişkin düzenlemelerde ise bunun aksine hakem heyetinin taraflara da danıştıktan sonra tarafların belge sunmalarına ya da sunulacak belgelerin sayısına, içeriğine, uzunluğuna ilişkin sınırlamalar getirilebileceğine ilişkin bir hüküm yer aldığı görülebilecektir²⁰⁸.

ISTAC tahkiminde ise, tek hakem, seçildikten sonra veya Divan tarafından tayin edildikten sonra 7 gün içerisinde tarafların da görüşünü alarak bir zaman çizelgesi hazırlayacaktır. Bu zaman çizelgesinde tek hakem, başka dilekçelerin sunulup sunulmayacağı; duruşma yapılıp yapılmayacağı ve yargılamanın yürütülmesi için gerekli gördüğü diğer usuli konular hakkında karar vererek taraflara ve Sekreteryaya'ya bildirecektir²⁰⁹. Bu usuli zaman çizelgesi, standart tahkimde olduğu gibi yargılamanın süresi hakkında öngörülebilirlik ve disiplin sağlayarak yargılamanın hızlı bir şekilde yapılmasını sağlayacaktır²¹⁰ ve yine bu çizelge, her ne kadar tek hakem tarafından tarafların görüşleri alınarak hazırlansa da, son halini tek hakem kendisi belirleyecektir²¹¹. Dolayısıyla ISTAC seri tahkiminde, tek hakem tarafların görüşünü de alarak tahkim talebi ve tahkim talebine cevap dilekçesi ile bu aşamada sunulan belge ve delillere ek bir beyan dilekçesi sunulmasına gerek

²⁰⁷ ICC Arbitration Rules art. 24: “When drawing up the Terms of Reference or as soon as possible thereafter, the arbitral tribunal shall convene a case management conference to consult the parties on procedural measures that may be adopted pursuant to Article 22(2). Such measures may include one or more of the case management techniques described in Appendix IV.”

²⁰⁸ ICC Arbitration Rules Appendix VI-Expedited Procedure Rules art. 3/4: “The arbitral tribunal shall have discretion to adopt such procedural measures as it considers appropriate. In particular, the arbitral tribunal may, after consultation with the parties, decide not to allow requests for document production or to limit the number, length and scope of written submissions and written witness evidence (both fact witnesses and experts).”

²⁰⁹ ISTAC Seri Tahkim Kuralları md 4: “Tek Hakem seçildikten veya tayin edildikten sonra 7 gün içerisinde tarafların da görüşünü alarak bir zaman çizelgesi hazırlar; başka dilekçelerin sunulup sunulmayacağı; duruşma yapılıp yapılmayacağı ve yargılamanın yürütülmesi için gerekli gördüğü diğer usuli konular hakkında karar vererek taraflara ve Sekreteryaya'ya bildirir.”

²¹⁰ Akıncı, s. 458.

²¹¹ Akıncı, 458.

duymuyorsa ve yargılamanın dosyada bulunan beyan ve belgelerle çözümünü yeterli görüyorsa ek bir beyan dilekçesi sunulmasına ya da tanık dinlenilmesine ilişkin bir aşamaya yer vermeyecektir.

SCC Seri Tahkim Kurallarında da tarafların birer ek beyan dilekçesi sunabileceğinin düzenlendiği görülebilecektir. Ancak tarafların sadece birer tane ek beyan dilekçesi sunması kuralı kesin bir kural olarak düzenlenmemiş olup, bu noktada hakeme takdir yetkisi verilmiş ve hakem tarafından zorunlu görülen hallerde taraflara birden fazla ek beyan dilekçesi sunma imkânı tanınabileceği belirtilmiştir²¹². Her ne kadar seri tahkimde yargılamanın hızlı bir şekilde sonuçlandırılması asıl amaç olsa da ve bu doğrultuda taraflara birer ek beyan dilekçesi sunma hakkı tanınsa da hakemin takdir yetkisini kullanarak bu sayıyı artırabileceğinin düzenlenmesi, çalışmamızın son bölümünde de bahsedeceğimiz üzere tarafların iddia ve savunma hakkının korunması yönünde olumlu bir düzenlemedir.

Taraflarca sunulacak beyan dilekçelerine seri tahkim yargılamasında sınırlama getiren kurallara örnek olarak SCAI'nın seri tahkime ilişkin kuralları gösterilebilecektir. İlgili düzenlemeye bakıldığında, seri tahkim yargılamasında tarafların tahkim talebi ve tahkim talebine cevap dilekçesinden sonra sadece bir iddia dilekçesi ve bir savunma dilekçesi sunabilecekleri (savunma dilekçesi ile birlikte karşı iddia dilekçesi sunarsa diğer tarafın da buna karşı savunma dilekçesi sunma hakkı bulunmaktadır) düzenlenmektedir²¹³. Yukarıda ek beyan dilekçesi, belge ve diğer delillerin sunulmasına seri tahkimde getirilen sınırlandırmalara ilişkin olarak verdiğimiz diğer örneklerden farklı olarak SCAI'nın seri tahkim kurallarında çok daha net bir kuralın belirlendiği, hakemin taraflara danışmak durumunda olmadığı ve hakemin gerekli gördüğü hallerde kurallarda belirlenenden

²¹² SCC Expedited Arbitration Rules art. 30: *"The parties may make one supplementary written submission in addition to the Request for Arbitration and the Answer. In circumstances the Arbitrator considers to be compelling, the Arbitrator may allow the parties to make further written submissions."*

²¹³ SCAI Arbitration Rules art. 42-1/b: *"After the submission of the Answer to the Notice of Arbitration, the parties shall, as a rule, be entitled to submit only a Statement of Claim, a Statement of Defence (and counterclaim) and, where applicable, a Statement of Defence in reply to the counterclaim;"*

farklı olarak taraflara ek beyan dilekçesi sunmaları için imkân sağlayabileceğine ilişkin bir madde bulunmadığı görülebilecektir. Bu düzenlemeye rağmen hakemlerin ne şekilde hareket edeceği ya da hakemlerce ek beyan dilekçesi sunma imkânı verilmemesinin verilecek hakem kararının iptali ya da tenfizi üzerindeki etkisinin ne olabileceği çalışmamızın üçüncü bölümünde incelenecektir.

Görüldüğü üzere bazı tahkim kurallarında standart tahkim kurallarında yer alan düzenlemelerden farklı olarak net bir sayısal sınırlama ve ancak istisnai koşullarda hakem heyetinin ek beyan dilekçesi sunulmasına izin verebileceğine dair düzenlemeler yer alırken; bazı kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında ise bu konuda net sınırlamalar getirilmese de, hakem heyetinin dilerse bu konuda düzenleme yapabileceği ve tarafların ek beyan ve delil sunmalarını engelleyici kurallar belirleyebileceği düzenlenmektedir.

2.1.2.3.5. Hakem kararının özet olarak düzenlenmesine ve kararın gerekçesiz olabileceğine ilişkin düzenlemeler

Tahkim yargılamasında tahkikat aşamasının sona ermesinden sonra hakem heyeti taraflarca sunulan tüm beyan, belge ve delilleri ve yapıldıysa duruşmaları göz önünde bulundurarak kararını verir. Özellikle uluslararası ticari tahkimde uyuşmazlık konusu olabilecek konuların basit olmayan ve farklı detaylar içeren konulara ilişkin olma ihtimali yüksek olduğundan, kararın hakem heyeti tarafından oluşturulması ve hatta bu kararın gerekçeli bir şekilde oluşturulması bazı durumlarda çok uzun sürebilmektedir. İşte bu tür gecikmelerden kaçınabilmek adına seri tahkimde hakem kararının özet olarak yazılması ve gerekçesiz bir şekilde oluşturulmasına imkân tanınabileceğine ilişkin düzenlemelere gidildiği görülmektedir.

SIAC, HKIAC, SCAI ve SCC'nin düzenlediği standart tahkim kurallarına bakıldığında, taraflarca aksi kararlaştırılmadığı halde hakem heyeti tarafından kararın gerekçeli bir şekilde verilmesi gerektiğinin düzenlendiği görülecektir²¹⁴.

²¹⁴ SIAC Arbitration Rules art. 32.4: “The Award shall be in writing and shall state the reasons upon which it is based unless the parties have agreed that no reasons are to be given.”; HKIAC

SCAI seri tahkiminde de aynı standart tahkimde olduğu gibi taraflarca aksi yönde karar verilmediği sürece hakem tarafından özet kararın gerekçeli şekilde alınması gerekmektedir²¹⁵. HKIAC ve SIAC seri tahkiminde ise taraflarca kararın gerekçesiz olması yönünde anlaşılmamış olması halinde dahi, özet kararın hakem tarafından gerekçeli şekilde verilmesi zorunlu değildir²¹⁶. HKIAC ve SIAC seri tahkim kurallarına baktığımızda taraflarca kararın gerekçesiz olması yönünde bir anlaşma yapılmamış olması halinde, hakemlere bu konuda bir serbesti tanınmıştır ve dolayısıyla duruma göre özet şeklinde verilecek kararın gerekçelendirilmemesi mümkün olabilecektir.

SCC seri tahkim kurallarında ise, kararın gerekçeli olması konusunda en geç kapanış beyanında taraflardan birinin talepte bulunabileceği düzenlenmiştir²¹⁷. Ancak taraflardan birinin bu şekilde talepte bulunmaması halinde kararın gerekçeli şekilde verilmek zorunda olduğu ya da bu hususun tamamen hakemin inisiyatifinde olduğu maddenin lafzından anlaşılamamaktadır. Ancak bizim buradaki düşüncemiz, eğer taraflardan bir talep etmediği sürece kararın gerekçeli verilmesi zorunlu tutulmak istenseydi bu husus madde içerisinde belirtilirdi. Dolayısıyla biz buradaki amacın, taraflardan biri gerekçeli karar talep etmediği sürece, hakeme gerekçeli karar verip vermeme konusunda takdir yetkisi vermek olduğunu düşünüyoruz.

Administered Arbitration Rules 2018 art. 35.4: “An award shall state the reasons upon which it is based unless the parties have agreed that no reasons are to be given”; SCAI Arbitration Rules art. 32/3: “The arbitral tribunal shall state the reasons upon which the award is based, unless the parties have agreed that no reasons are to be given.”; SCC 2017 Arbitration Rules art. 42/1: “The Arbitral Tribunal shall make its awards in writing, and, unless otherwise agreed by the parties, shall state the reasons upon which the award is based.”.

²¹⁵ SCAI Arbitration Rules art. 42/1(e): “The arbitral tribunal shall state the reasons upon which the award is based in summary form, unless the parties have agreed that no reasons are to be given”.

²¹⁶ Tarjuelo, s. 115; HKIAC Administered Arbitration Rules 2018 art. 42/2(g): “the arbitral tribunal may state the reasons upon which the award is based in summary form, unless the parties have agreed that no reasons are to be given”; SIAC Rules 2016 art. 5/2(e): “the Tribunal may state the reasons upon which the final Award is based in summary form, unless the parties have agreed that no reasons are to be given”;

²¹⁷ SCC 2017 Rules for Expedited Arbitrations art. 42/1: “The Arbitrator shall make the award in writing and sign the award. A party may request a reasoned award no later than at the closing statement.”

ICDR'ın tahkim kuralları incelendiğinde ise yine yukarıda örnek verilen kurumların standart tahkim kurallarına benzer şekilde, taraflarca aksi yönde anlaşma sağlanmadığı sürece hakem kararının standart tahkimde gerekçeli şekilde verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Oysa ICDR'ın seri tahkim kurallarına bakıldığında kararın gerekçeli verilmesi konusunda hiçbir düzenleme olmadığı ve bu konunun açık bırakıldığı görülebilecektir²¹⁸. Taraflarca kararın gerekçeli bir şekilde alınması yönünde anlaşma sağlanmış olması halinde ICDR seri tahkiminde de kararın gerekçeli bir şekilde verilmesi gerektiği rahat bir şekilde söylenebilecektir. Taraflarca bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmadığı halde ise, ICDR kurallarının bu şekilde açık bırakılması sebebiyle karar verecek hakemlerin söz konusu tahkimin görüldüğü yer hukuku ve kararın tenfizinin isteneceği yer hukukunun konuya bakış açısını değerlendirerek kararın gerekçeli olup olmamasına karar vermesi gerektiğini düşünüyoruz.

Bazı tahkim merkezlerinin standart kurallarında ise kararın mutlaka gerekçe içermesi gerektiği düzenlenmekte olup, bu kurallar taraflara aksi yönde anlaşma imkânı da sunmamaktadır²¹⁹. Gerekçeli karar konusunda bu yönde kurallar içeren kurumların seri tahkime ilişkin kuralları incelendiğinde de kararın gerekçeli verilip verilmemesi yönünde herhangi bir düzenleme içermedikleri görülebilecektir. Her ne kadar bu yönde bir düzenleme seri tahkim kurallarında yer almasa da kararın gerekçeli olmaması anlamında standart tahkim kurallarında düzenleme yer

²¹⁸ Benzer içerikte olan kurumsal tahkim merkezi kurallarına CIETAC ve DIS'in kuralları gösterilebilecektir. CIETAC Arbitration Rules art. 49/3: *"The arbitral tribunal shall state in the award the claims, the facts of the dispute, the reasons on which the award is based, the result of the award, the allocation of the arbitration costs, and the date on which and the place at which the award is made. The facts of the dispute and the reasons on which the award is based may not be stated in the award if the parties have so agreed, or if the award is made in accordance with the terms of a settlement agreement between the parties. The arbitral tribunal has the power to fix in the award the specific time period for the parties to perform the award and the liabilities for failure to do so within the specified time period."*; DIS Arbitration Rules 2018 art. 39/1: *"Each arbitral award shall be made in writing and shall state: (i) the names and addresses of the parties, of any designated counsel representing a party in the arbitration, and of the arbitrators; (ii) the arbitral tribunal's decision and the reasons upon which it is based, unless the parties have agreed that reasons need not be given or the award is by consent pursuant to Article 41; (iii) the seat of the arbitration; and (iv) the date of the award."*

²¹⁹ Bu tahkim merkezlerine örnek olarak ICC ve ISTAC verilebilecektir. ICC Arbitration Rules art. 32/2: *"The award shall state the reasons upon which it is based."*; ISTAC Tahkim Kuralları art. 35: *"Hakem kararundab) kararın gerekçesi" yer alır."*

almaması, seri tahkim yargılamasında kararın gerekçesiz şekilde verilmesinin pek de mümkün olmadığı şeklinde yorumlanabilecektir. Özellikle gerekçeli karar gibi önem arz eden bir konuda bu tür tahkim merkezlerinin kuralları uyarınca görülen seri tahkim yargılamalarında kararın gerekçesiz bir şekilde verilmesi ileride büyük problemlere yol açabilecektir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde daha detaylı bir şekilde anlatacağımız üzere, tarafların açık bir şekilde kararın gerekçesiz bir şekilde alınması konusunda anlaşmaları halinde dahi bu gerekçesiz kararların ileride iptal edilme ya da tenfizinin reddi risklerinin mevcut olduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla her ne kadar yargılamanın hızlandırılması açısından kararın gerekçesiz verilmesi önemli bir faktör olsa da iptal edilen ya da tenfizi reddedilen bir hakem kararının hızlı bir şekilde alınmasının bir önemi olmayacağından, hakemler tarafından bu konuya önem verilmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle uygulanan tahkim kuralları uyarınca hakemlere gerekçesiz karar alabilme yetkisi tanınmış olsa dahi hakemlerin kurallarla birlikte tahkim yeri hukukunu ve kararın tenfizinin talep edileceği yer hukukunu da göz önünde bulundurması büyük önem arz etmektedir.

Yargılamanın karar kısmı ile ilgili hızlandırma sağlayan bir diğer husus ise kararın özet şekilde verilmesine ilişkin düzenlemelerdir. Seri tahkim yargılamasında kararın özet şeklinde verilmesine ilişkin düzenlemelere HKIAC ve SIAC seri tahkim kurallarında rastlanmaktadır. Her iki tahkim kurumunun seri tahkime ilişkin düzenlemeleri incelendiğinde, seri tahkim yargılamasında kararın özet şeklinde verilmesinin tarafların ya da hakemin inisiyatifinde olmadığı ve kural olarak bu seri tahkim yargılamasında kararların bu şekilde alınacağı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak bakıldığında, yargılamanın hızlandırılması amacıyla bazı tahkim kurumlarının seri tahkime ilişkin kurallarında hakem kararlarının gerekçesiz alınabilmesine ilişkin düzenlemeler yer aldığı görülebilecektir. Bazı kurallarda ise seri tahkim yargılamasında kural olarak hakem kararının özet şeklinde verileceği düzenlenmektedir. Bu düzenlemeler her ne kadar hakem kararının daha kısa sürede verilebilmesini sağlamaya yönelik olsa da çalışmamızın üçüncü bölümünde de değineceğimiz üzere, bu şekilde verilen hakem kararlarının tenfizinin talep edilmesi

halinde tenfiz istenen ülkenin kamu düzenine aykırı olduğu gerekçesiyle tenfiz talebinin reddi tehlikesi ile karşılaşılabilmesi mümkün olacaktır.

2.1.2.3.6. Belgelerin sunulması, tanık dinletilmesi, bilirkişi raporu ve uzman görüşü konusundaki farklı uygulamalar

Uluslararası ticari tahkim yargılamalarında taraflarca sunulan beyan dilekçelerine ek olarak, taraflarca dayanılan belgeler, tanık beyanları ve bilirkişi raporları da yargılamanın gereksiz bir şekilde uzatılması amacıyla kötüye kullanılabilir. Sonu gelmeyen bir şekilde taraflarca dosyaya belge sunulması içinden çıkılmaz bir noktaya gelmesine sebebiyet verebilecektir. Bu nedenle, yargılamanın uzamasına sebep olmaya müsait nitelikteki bu konunun, seri tahkim yargılamasına ilişkin düzenlemelerde yargılamayı hızlandırmak adına farklı şekillerde ve daha sınırlı şekilde düzenlendiği görülebilmektedir.

SCAI Tahkim Kurallarında hakem heyetinin, taraflarca sunulan tanık ve bilirkişilerin fiziksel olarak duruşmada yer almalarını gerektirmeyecek şekilde, örneğin video konferans yöntemiyle, duruşmada tetkik edilebileceklerine karar verebileceği düzenlenmektedir²²⁰. Ancak söz konusu düzenleme, taraflarca sunulacak delillere ilişkin bir sınırlama içermemektedir. Oysa SCAI'nın seri tahkime ilişkin kurallarında taraflarca yargılamanın dosya üzerinden yapılması konusunda anlaşma bulunmadığı hallerde hakem heyetinin yalnızca bir tane duruşma düzenleyeceği ve bu duruşmada tarafların beyanlarının, delil olarak dayandıkları tanık ve bilirkişilerin tetkik edileceği düzenlenmektedir²²¹. Görüldüğü üzere standart tahkim yargılamasından farklı olarak SCAI seri tahkiminde hem taraflara yargılamanın dosya üzerinden yürütülebilmesi adına anlaşabilme imkânı tanınmıştır hem de taraflarca bu yönde bir anlaşma yapılmaması halinde delil olarak

²²⁰ SCAI Arbitration Rules art. 25/4: “At the hearing, witnesses and expert witnesses may be heard and examined in the manner set by the arbitral tribunal. The arbitral tribunal may direct that witnesses or expert witnesses be examined through means that do not require their physical presence at the hearing (including by videoconference).”

²²¹ SCAI Arbitration Rules art. 42/1(c): “Unless the parties agree that the dispute shall be decided on the basis of documentary evidence only, the arbitral tribunal shall hold a single hearing for the examination of the witnesses and expert witnesses, as well as for oral argument;”

gösterilen tanık ve bilirkişilerin, hakem heyeti tarafından ancak tek bir duruşmada tetkik edilmesine olanak sağlanmıştır.

ICC Tahkim Kuralları incelendiğinde de belgelerin sunulması ile tanık ve bilirkişi dinletilmesine ilişkin kurallar açısından standart tahkim ile seri tahkim arasında farklılıklar olduğu görülebilecektir. ICC Tahkim Kurallarındaki ilgili madde uyarınca taraflarca gösterilecek tanık ve bilirkişiler duruşmada dinlenebilecek, hakem heyeti tarafından uzman görüşü talep edilebilecek ve bu uzmanlar taraflarca talep edilmesi halinde duruşmada sorgulanabilecektir. ICC standart tahkiminde taraflardan herhangi biri duruşma yapılmasını talep etmediği sürece hakem heyeti tarafından yargılamanın dosya üzerinden yürütülebileceği anlaşılmaktadır²²². Bir başka deyişle burada tarafların duruşma yapılarak bu duruşma(lar)da tanık, bilirkişi, uzman görüşünün sözlü olarak dinletilmesi yönünde talepte bulunmaları mümkündür. Oysa yukarıdaki bölümlerde de bahsetmiş olduğumuz üzere ICC seri tahkiminde hakemin uyuşmazlıkla uygun olduğu ölçüde bazı usuli önlemler alabileceği ve bu doğrultuda taraflarca dosyaya sunulacak belgelere ve gösterilecek tanık ve bilirkişilere sınırlama getirilebileceğine ilişkin düzenlemesi mevcuttur²²³.

HKIAC seri tahkiminde de taraflarca sunulacak tahkim talebi ve tahkim talebine cevap dilekçesi sonrasında yalnızca bir adet iddia dilekçesi bir adet de savunma

²²² ICC Arbitration Rules art. 25: “1-The arbitral tribunal shall proceed within as short a time as possible to establish the facts of the case by all appropriate means. 2-After studying the written submissions of the parties and all documents relied upon, the arbitral tribunal shall hear the parties together in person if any of them so requests or, failing such a request, it may of its own motion decide to hear them. 3-The arbitral tribunal may decide to hear witnesses, experts appointed by the parties or any other person, in the presence of the parties, or in their absence provided they have been duly summoned. 4-The arbitral tribunal, after having consulted the parties, may appoint one or more experts, define their terms of reference and receive their reports. At the request of a party, the parties shall be given the opportunity to question at a hearing any such expert. 5-At any time during the proceedings, the arbitral tribunal may summon any party to provide additional evidence. 6-The arbitral tribunal may decide the case solely on the documents submitted by the parties unless any of the parties requests a hearing.”

²²³ ICC Arbitration Rules Appendix VI-Expedited Procedure Rules art. 3/4: “The arbitral tribunal shall have discretion to adopt such procedural measures as it considers appropriate. In particular, the arbitral tribunal may, after consultation with the parties, decide not to allow requests for document production or to limit the number, length and scope of written submissions and written witness evidence (both fact witnesses and experts).”

dilekçesi verilebilecektir²²⁴. SIAC seri tahkiminde bu yöndeki düzenlemelere bakıldığında, taraflara da danışarak hakem tarafından yargılamanın dosya üzerinden mi yürütüleceği yoksa tüm delillerin sözlü olarak da ifade edilebilmesi amacıyla duruşma yapılıp yapılmayacağı konusunda karar verileceği düzenlenirken, seri tahkim yargılamasında beyan ve delillerle ilgili bir sayı sınırlaması yapılmadığı görülebilecektir.

ISTAC tahkiminde, tek hakem ya da hakem kurulu yargılama süresince taraflardan ek bilgi ve belge sunmalarını isteyebileceği gibi tarafların da iddia ve savunmalarını kanıtlayabilmeleri için belge ibrazı, tanık ve keşif gibi her türlü yöntemden faydalanabilmeleri mümkündür²²⁵. ISTAC seri tahkimine ilişkin kurallarda açık bir şekilde tarafların uzman atamasına ya da tek hakem tarafından keşif yapılmasına karar verebileceğine ilişkin herhangi bir düzenleme yer almasa da ISTAC seri tahkiminde yer alan düzenlemeler uyarınca yukarıda da bahsetmiş olunduğu üzere tek hakem tarafların da görüşünü aldıktan sonra hazırlayacağı usuli zaman çizelgesinde yargılamanın yürütülmesi için gerekli gördüğü usuli konular hakkında karar verecektir. Bir başka deyişle ISTAC seri tahkiminde dilekçe ve delil ibrazını açık bir şekilde kısıtlayan kurallar olmasa da hakemin sahip olduğu yetki uyarınca uyuşmazlığın niteliklerini göz önünde bulundurarak bu konularda kısıtlama getirmesi mümkündür. Elbette hakem kararının, iddia ve savunma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle iptali ya da tenfizinin reddi ile karşılaşılması için hakemin bu konuda karar verirken, tarafların görüşünü ve uyuşmazlığın niteliğini çok iyi bir şekilde değerlendirmesi gerekmektedir.

²²⁴ HKIAC Administered Arbitration Rules art. 42/2(d): “after the submission of the Answer to the Notice of Arbitration, the parties shall in principle be entitled to submit one Statement of Claim and one Statement of Defence (and Counterclaim) and, where applicable, one Statement of Defence in reply to the Counterclaim;”

²²⁵ ISTAC Tahkim Kuralları md. 29: “1. Tek Hakem veya Hakem Kurulu, davanın dayanağı olan vakıaları tespit edebilmek için uygun bulduğu tüm yöntemleri kullanır. 2. Tek Hakem veya Hakem Kurulu, taraflardan birinin talebi üzerine veya kendiliğinden tarafları, tanıkları ve diğer kişileri dinleyebilir. 3. Tek Hakem veya Hakem Kurulu, taraflarca atanan uzmanları dinleyebileceği gibi, gerekli gördüğü hallerde tarafların görüşünü aldıktan sonra görevinin kapsamını belirleyerek kendisi de bilirkişi atayabilir. Duruşmada, Tek Hakem veya Hakem Kurulu veya taraflar, bilirkişi veya uzmanlara doğrudan soru sorabilirler. 4. Tek Hakem veya Hakem Kurulu, tarafların görüşünü aldıktan sonra keşif yapılmasına karar verebilir. 5. Tek Hakem veya Hakem Kurulu, yargılama süresince taraflardan ek bilgi ve belge sunmalarını isteyebilir.”

İTOTAM seri tahkiminde yer alan kurallar incelendiğinde ise aslında çok net bir şekilde tarafların yalnızca tahkim talebi ve tahkim talebine cevap dilekçesi sunacaklarının ve tarafların dilekçelerine tüm delillerini ekleyeceklerinin, cevaba cevap ile ikinci cevap dilekçesi sunamayacaklarının düzenlendiği görülecektir²²⁶.

İCC ve İSTAC seri tahkiminde en azından hakemin tarafların görüşünü de aldıktan sonra ek beyan ya da belge sunulup sunulmayacağına karar verebilecek olmasının yanında İTOTAM seri tahkiminde çok daha keskin bir şekilde ek dilekçe sunulmayacağı ve tüm delillerin tahkim talebi ve cevabına ekleneceğinin düzenlenmesi kısaltılmış bir yargılamanın sağlanması konusunda daha sıkı önlemlerin alındığını göstermektedir. İTOTAM seri tahkim kurallarında yer alan bu açık hüküm ile standart tahkim kurallarının uygun olduğu ölçüde seri tahkim yargılamasında da uygulanacağına ilişkin kural birlikte değerlendirildiğinde hakemin, uyuşmazlığın gerektirmesi halinde ek beyan ya da delillerin sunulmasına müsaade edip etmeyeceği ise tartışılabilir bir konu olarak karşımıza çıkacaktır. Bir yanda yargılamanın hızlandırılması amacıyla oldukça açık bir şekilde düzenlenen kurallar, diğer tarafta ise bu kuralların dışına çıkılabilmesi için kullanılmak istenen daha genel bir kural varken²²⁷, burada hakem tarafından en beyan dilekçesi ya da ek deliller sunulması konusunda taraflara imkân sağlanmasının değerlendirilmesinin somut olayın koşullarına göre yapılması gerektiğini düşünüyoruz. İTOTAM seri tahkim kurallarının bu şekilde açık bir şekilde düzenlenmesine rağmen, eğer taraflarca ek beyan ya da delil sunulması esasa ilişkin karar açısından büyük önem arz ediyorsa bu noktada seri tahkime ilişkin kurallardan sapılabilmesi mümkün olmalıdır. Aksi bir durumda hakem kararının iddia ve savunma hakkının ihlali sebebiyle iptali ya da tenfizinin reddi riski ile karşı karşıya kalınabilecektir.

²²⁶ İTOTAM Ek-IV: Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 6: “Taraflar, sadece tahkim talebi ve talebe cevap dilekçesi verir. Taraflar, dilekçelerine tüm delillerini ekler. Talebe cevap dilekçesi, otuz gün içinde verilir. Karşı dava varsa karşı davaya cevap süresi de otuz gündür. Taraflarca, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verilmez.”

²²⁷ İTOTAM Ek-IV: Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları md. 10/2: “İTOTAM tahkim kuralları, uygun olduğu ölçüde işbu Kurallar hakkında da uygulanır.”

Seri tahkimin hızlandırılmış bir yargılama sunması amacı taşıması dolayısıyla daha kısa sürelerin ve basitleştirilmiş bir yargılama prosedürünün söz konusu olmasının bir sonucu olarak, yargılamanın gereksiz bir şekilde uzamasına sebebiyet verebilecek şekilde delillerin sunulması konusunda önlemler alındığı ve bu konuda hakemlere geniş takdir yetkisi verildiği söylenebilecektir. Daha önce de üzerinde durulduğu üzere, bir uyuşmazlığın seri tahkim yargılamasında görülmesi tek başına o uyuşmazlığın dosya üzerinden yürütülmesine ya da tanık, bilirkişi, uzman dinletilmesine veya keşif yapılmasına engel oluşturacak bir durum olarak görülmemelidir. Seri tahkime ilişkin kurallar incelendiğinde genel olarak, uyuşmazlığın niteliğine, taraflarca yargılamanın başında sunulan dilekçe ve delillere göre tahkikat aşamasında diğer delillere başvurulup başvurulmayacağı konusunda tarafların da görüşü alınarak hakem tarafından karar verileceği anlaşılmaktadır. Bu noktada en önemli hususun, yargılamanın kısa sürede sonuçlandırılması yolunda uygulanacak usuli kuralların, iddia ve savunma hakkına aykırılık teşkil ederek alınan hakem kararının iptaline ya da tenfizinin reddine sebebiyet vermemesi olduğu söylenebilecektir.

2.2. Seri tahkimde yargılama giderleri

Uluslararası ticari tahkim uygulamasında, yargılama gideri olarak, genellikle, hakem ücret ve masrafları, kurumsal tahkim söz konusu ise tahkim kurumuna yapılan ödemeler, vekalet ücreti, bilirkişi ücretleri, çevirmen, stenograf gibi hizmetlerinden yararlanan kişilere ödenen ücretler, duruşma masrafları, tanık giderleri ve tarafların dava hazırlıkları çerçevesinde yaptıkları diğer masraflar sayılmaktadır²²⁸.

Yukarıdaki bölümlerde de bahsedildiği üzere tahkim yargılamasında tarafların hem hakem ücretlerini hem de kurumsal tahkim merkezlerinin söz konusu olması halinde bunlara ilişkin idari masrafları ödemesi, hatta bunlara ulaşım ve konaklama masrafları ve duruşmalar için yer kiralama masrafları gibi ek masrafların eklenmesi

²²⁸ Akıncı, s. 328.

tahkim yargılamasının maliyetini yükseltmektedir²²⁹. Dolayısıyla süre anlamında tahkim son yıllarda avantajını oldukça yitiren tahkim yargılaması, maliyet açısından da taraflar açısından oldukça dezavantajlı bir hale gelmeye başlamıştır. İşte bu nedenle hem daha hızlı hem de daha az maliyetli olması konusunda standart tahkim kurallarının yetersiz kalması sebebiyle seri tahkim müessesesi ortaya çıkmıştır. Genelde yargılamanın daha kısa bir süreçte tamamlanabilmesi amacıyla standart tahkim kurallarına göre süreler ve izlenen prosedürler bakımından farklı düzenlemeler içeren seri tahkim kuralları, ödenecek harçlar, hakem ücretleri ve diğer masraflar konusunda da standart tahkime göre daha farklı düzenlemeler içerebilmektedir.

Kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkim yargılamasında harç ve masraflar konusuna yönelik kuralları genelde standart kurallar içerisinde düzenlenmektedir. Yargılama giderlerinin önemli bir kısmını oluşturan hakem ücretleri konusunda bazı kurumsal tahkim kuralları uyarınca harcanan saat bazında bir ücret hesaplaması yapılırken, bazı kurallarda ise sadece hakemler tarafından harcanan saat değil, aynı zamanda yargılamanın ne kadar sürede sonuca ulaştırıldığı ve uyumsuzluğun karmaşıklığı da hakem ücretlerinin hesaplanmasında göz önünde bulundurulmaktadır²³⁰.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (“UNCITRAL”) Tahkim Kurallarına uyarınca da hakemlerin ücretlerinin hakemler tarafından,

²²⁹ Born, s. 30.

²³⁰ SCC Arbitration Rules art. 49/3: “In finally determining the Costs of the Arbitration, the Board shall have regard to the extent to which the Arbitral Tribunal has acted in an efficient and expeditious manner, the complexity of the dispute and any other relevant circumstances”, SCC Expedited Arbitration Rules art. 49: “In finally determining the Costs of the Arbitration, the Board shall have regard to the extent to which the Arbitrator has acted in an efficient and expeditious manner, the complexity of the dispute and any other relevant circumstances.”; ICC Arbitration Rules-Appendix III art. 2/2: “In setting the arbitrator’s fees, the Court shall take into consideration the diligence and efficiency of the arbitrator, the time spent, the rapidity of the proceedings, the complexity of the dispute and the timeliness of the submission of the draft award, so as to arrive at a figure within the limits specified or, in exceptional circumstances (Article 38(2) of the Rules), at a figure higher or lower than those limits.”

uyuşmazlığın miktarı, hakemlerin harcadıkları zaman, uyuşmazlığın karmaşıklığı ve diğer ilgili kıstaslar göz önünde bulundurularak hesaplandığı görülmektedir²³¹.

Tahkim yargılamasının masraflarının en başında gelen hakem ücretlerinin hesaplanması konusunda standart tahkim kuralları ile seri tahkim kuralları arasında fark bulunabilmektedir. Örneğin, SCC Tahkim Kuralları incelendiğinde, hakem ücretlerine ilişkin olarak oluşturulan tabloların standart tahkim kuralları ve seri tahkim kurallarında farklılık gösterdiği görülebilecektir²³². SCC'nin standart tahkim kurallarında yer alan hakem ücretlerinin hesaplanmasına ilişkin tablodan da anlaşılabileceği üzere, uyuşmazlık miktarı aralıklarına göre hem miktar hem de oran olarak belirlenecek olan hakem ücretleri, seri tahkim kurallarında daha düşük miktar ve oranlara göre belirlenmiştir. Örneğin 500.000 € ile 1.000.000 € arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde standart tahkim kurallarına göre minimum hakem ücreti 15.000 € + 500.000 €'yu geçen uyuşmazlık miktarlarında geçen kısmın %1'i, maksimum hakem ücreti ise 34.000 € + 500.000 €'yu geçen uyuşmazlık miktarlarında geçen kısmın %3'ü şeklinde hesaplanırken; seri tahkim kurallarına göre aynı miktarlar göz önünde bulundurulduğunda, minimum hakem ücretinin 10.900 € + 500.000 €'yu geçen uyuşmazlıklarda geçen kısmın %1'i, maksimum hakem ücreti ise 24.100 € + 500.000 €'yu geçen uyuşmazlıklarda geçen kısmın %2,4'ü şeklinde hesaplanmaktadır.

LCIA Tahkim Kurallarına²³³ ve Tahkim Masraflarına ilişkin Ek²³⁴'e bakıldığında hakem masraflarının, hakemlerin yaptığı çalışmalar, uyuşmazlık konusunun

²³¹ UNCITRAL Arbitration Rules art. 41/1: *"The fees and expenses of the arbitrators shall be reasonable in amount, taking into account the amount in dispute, the complexity of the subject matter, the time spent by the arbitrators and any other relevant circumstances of the case."*

²³² SCC Arbitration Rules Schedule IV; kurallara erişim için bkz: https://sccinstitute.com/media/1407444/arbitrationrules_eng_2020.pdf erişim tarihi: 29.03.2020; SCC Expedited Arbitration Rules Schedule III; kurallara erişim için bkz: https://sccinstitute.com/media/178161/expedited_arbitration_rules_17_eng_web.pdf erişim tarihi: 29.03.2020

²³³ LCIA Arbitration Rules art. 28/1: *"The costs of the arbitration (other than the legal or other costs incurred by the parties themselves) shall be determined by the LCIA Court in accordance with the Schedule of Costs. The parties shall be jointly and severally liable to the Arbitral Tribunal and the LCIA for such arbitration costs."*

²³⁴ LCIA Arbitration Schedule of Costs, ek için bkz: https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/schedule-of-costs-lcia-arbitration.aspx, erişim tarihi: 29.03.2020.

karmaşıklığı ve heyette bulunan hakemlerin kalifikasyonları göz önünde bulundurularak hesaplanacağı görülebilecektir. Bu doğrultuda LCIA Tahkim Kurallarındaki düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda, LCIA kurallarında aslında SCC, ICC ve ISTAC kurallarında olduğu gibi uyuşmazlık bedelinin aşamalı şekilde artışına göre önceden belirlenebilir net hakem ücreti hesaplamalarının söz konusu olmadığı söylenebilecektir. Bununla birlikte LCIA Tahkim Kurallarında seri tahkim yargılamasına özel olarak belirlenmiş bir hesaplama metodu da bulunmamaktadır.

Hakem ücretleri haricinde kurumsal tahkimde söz konusu olabilecek bir diğer masraf kalemi ise idari masraflardır. Ad-hoc tahkimden farklı olarak kurumsal tahkimde yürütülmesi gereken idari işler kurumun ilgili organları tarafından yürütülmektedir. Ulusal yargıdan farklı olarak da kurumsal tahkimde kurumun ilgili organları tarafından verilen bu desteğin maliyeti taraflara yansıtılmaktadır. Kurumsal tahkim merkezlerinin kuralları incelendiğinde, idari masrafların taraflara yansıtılmasında genelde standart ve seri tahkim yargılamasında farklı hesaplama ve limitler olduğu görülebilecektir. Yine SCC Tahkim Kurallarından örnek vermek gerekirse, standart ve seri tahkim yargılamalarında idari masrafların hesaplanması için öngörülen minimum ve maksimum tutarlar ile oran miktarları da farklı şekilde düzenlenmiştir²³⁵. ICC Tahkim Kurallarına bakıldığında da standart tahkim ve seri tahkim yargılamaları için hakem ücretlerinde olduğu gibi idari masraflarda da uyuşmazlık bedeline göre değişen oranlarda bir hesaplama metodu öngörüldüğü ve bu rakamların seri tahkim yargılamasında standart tahkime göre çok daha düşük belirlendiği görülebilecektir²³⁶.

²³⁵ SCC Arbitration Rules Schedule IV; kurallara erişim için bkz: https://sccinstitute.com/media/1407444/arbitrationrules_eng_2020.pdf erişim tarihi: 29.03.2020.; SCC Expedited Arbitration Rules Schedule III; kurallara erişim için bkz: https://sccinstitute.com/media/178161/expedited_arbitration_rules_17_eng_web.pdf erişim tarihi: 29.03.2020.

²³⁶ ICC Arbitration Rules Appendix III: art. 2: “6-At any time during the arbitration, the Court may fix as payable a portion of the ICC administrative expenses corresponding to services that have already been performed by the Court and the Secretariat. 7-The Court may require the payment of administrative expenses in addition to those provided in the scale of administrative expenses as a condition for holding an arbitration in abeyance at the request of the parties or of one of them with the acquiescence of the other.”

Sonuç olarak kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkim yargılama süresi ile ilgili olarak kaleme alınmış düzenlemelerinin yanında, yargılama masrafları ile ilgili olarak da standart tahkimden farklı yönde düzenlemelere yer verdikleri görülebilmektedir. Aslında yargılamanın standart tahkimdekine oranla daha kısa sürmesinin bile tek başına yargılama giderlerinin daha düşük olması sonucunu doğurduğu söylenebilecek olsa da yukarıdaki bölümlerde bahsedildiği şekilde seri tahkim yargılamasında hem hakemlerin hem de taraf vekillerinin çok daha yoğun mesailerde çalışmaları söz konusu olabileceği için, standart tahkimdekine oranla seri tahkimde her zaman çok farklı bir maliyet doğması da beklenmemelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAHKİM YARGILAMASININ TEMEL PRENSİPLERİ ÇERÇEVESİNDE SERİ TAHKİMİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Genel Olarak

Standart tahkim yargılaması ile karşılaştırıldığında seri tahkim aslında bambaşka bir sistem olmayıp, sadece hızlandırılmış bir yargılama prosedürü için yapılmış genel bir tanımlamadır. Seri tahkimin uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde kullanımı, 1990'lardan bu zamana çok etkili bir şekilde artış göstermektedir ve bunda tahkim kurumlarının seri tahkim yargılamasına özel kurallar düzenlemelerinin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Seri tahkime özel kurallar öngören tahkim kurumlarının sayısındaki bu artış, aslında yargılamada hız ihtiyacının ne kadar önemli olduğunu da gözler önüne sermektedir²³⁷.

Tahkim yargılamasında hız ihtiyacının yanında az maliyetli yargılama ihtiyacının da bulunduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Ancak hızlı ve az maliyetli bir yargılama sonucunda elde edilecek hakem kararlarının geçerli ve icra edilebilir olması büyük önem arz ettiğinden, seri tahkim yargılamasında uygulanacak prosedürün tahkimin ve dolayısıyla yargılama hukukunun temel prensiplerine aykırılık teşkil etmemesine dikkat edilmesi gerekmektedir²³⁸. Hem yabancı hakem kararlarının tenfizinin talep edileceği ülke hukuku hem de hakem kararlarının iptali açısından tahkim yargılamasının gerçekleştiği ülke hukuku ile taraf olunan uluslararası anlaşmalar bu açıdan önem arz edecektir.

Türk hukukunda yabancı hakem kararlarının tenfizi, Türkiye'nin taraf olduğu Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında 1958 tarihli New York Anlaşması ("New York Anlaşması") ile 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun ("MÖHUK") hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir²³⁹. Yabancı hakem kararlarının tenfizini düzenleyen gerek

²³⁷ Welser/Klausegger, s. 259.

²³⁸ Welser/Klausegger, s. 263.

²³⁹ Cemal Şanlı/Emre Esen, Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, Arbitration in Turkey, Eds, Ali Yeşilırmak&İsmail G. Esin, Wolter Kluwer, 2015, ss. 211-241.

MÖHUK'un 60-63. maddeleri ve gerekse New York Anlaşması'nın ilgili hükümleri, uluslararası ticari tahkim alanında uyulması gereken asgari adalet ilkelerini tespit etmektedir. Bu sebeple hakem heyetlerinin, daima ulusal ve uluslararası tenfiz rejimlerinin asgari standartlarını dikkate alarak karar vermeleri uygun olacaktır²⁴⁰.

Çalışmamızın diğer bölümlerinde de bahsedildiği üzere seri tahkim standart tahkimden bambaşka bir sistem olmayıp, sadece yargılamanın hızlandırılmasına katkı sağlamak amacıyla oluşturulan farklı kurallar yoluyla gerçekleştirilen yargılama için yapılan bir tanımlamadır. Dolayısıyla standart tahkim yargılamasındaki temel prensiplere, seri tahkimde de dikkat edilmesi ve uygun davranılması gerekmektedir. Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi imkanlarının bir yandan uluslararası ticaretin gelişmesi ve yaygınlaşmasını dolaylı olarak olumlu bir biçimde etkilediği söylenebileceğinden²⁴¹, seri tahkim yargılaması sırasında tahkimin genel prensiplerine ve asgari adalet ilkesine uygun davranılması, seri tahkim uygulamasının hem uluslararası hem de ulusal alanda yaygınlaşması için önem arz etmektedir. Aşağıda tahkimin genel prensipleri anlamında seri tahkim yargılaması değerlendirilecektir.

3.2. Hukuki dinlenilme hakkının korunması

Hukuk devleti ilkesinin özünde yer alan bir hak olan hukuki dinlenilme hakkı, yargı mercileri önünde davacı ve davalının sahip oldukları temel haklardan biridir. Anayasamızın 36. Maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı ile iddia ve savunma hakkı içeriğinde yer alan hukuki dinlenilme hakkı²⁴² yine aynı şekilde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde de adil yargılanma hakkı içinde teminat altına alınmıştır²⁴³.

²⁴⁰ Cemal Şanlı, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 7. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2019, ss. 424-425.

²⁴¹ Şanlı/Esen, s. 425.

²⁴² Anayasa md. 36: "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*"

²⁴³ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi md. 6: "*1-Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak,*

Adil yargılanma hakkının en önemli unsuru olan hukuki dinlenilme hakkı çerçevesinde, öncelikle tarafların gerek yargı organlarınca gerekse karşı tarafça yapılan işlemler konusunda bilgilendirilmeleri zorunludur. Bilgilenme hakkı gerek karşı taraf gerekse yargı organlarının işlemleri ve dosya kapsamına girip yargılamayı etkileyen her şeyi kapsayacağından, tarafların bilgi sahibi olmadığı işlemler, belge ve bilgiler yargılamada esas alınmayacaktır²⁴⁴. Hukuki dinlenilme hakkının bir diğer önemli unsuru ise tarafların yargılamayla ilgili açıklamada bulunma, bu çerçevede iddia ve savunmalarını ileri sürme ve ispat etme haklarına sahip olmalarıdır²⁴⁵.

Tahkim yargılamasında da hukuki dinlenilme hakkına riayet edildiğinden bahsedilebilmesi için, karardan önce taraflara iddia ve savunmalarının dayanağı olan vakıaların bildirilmiş olması, bunların doğruluğunun taraflarca açıklanabilmesi, tarafların delillerini sunabilmesi, karşı tarafın ileri sürdüğü vakıa ve deliller hakkında tarafların karşı beyanda bulunabilmesi ve taraflara diğer tarafın elindeki belgelerin ibrazını isteyebilmeleri için imkân tanınmış olması gerekir²⁴⁶. Ancak özellikle seri tahkim yargılamasında amacın hızlandırılmış bir yargılama elde etmek olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu hakka bazı sınırlandırılmalar getirildiği görülebilecektir. Bu noktada hakem tarafından, hukuki dinlenilme

demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir. 2- Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır. 3- Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.”

²⁴⁴ Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekeş, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine göre Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 12. Bası, Ankara 2011, s. 271.

²⁴⁵ Pekcanitez/Atalay/Özekeş, s. 271.

²⁴⁶ Yavuz Kaplan, Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s. 117-119.

hakkının, tarafların yargılamanın gereksiz yere uzamasına neden olmalarını engellemek adına sınırlandırılabilceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tarafların bilgilendirilmeleri, açıklama ve ispat imkanına sahip olmalarının yanında hukuki dinlenilme hakkının en önemli bir diğ er unsuru ise tarafların iddia ve savunmalarının yargı organlarınc a tam olarak dikkate alınıp değ erlendirilmesi ve kararın hangi maddi ve hukuki sebeplere dayanılarak verildiğinin kararın gerekçesinde açıklanmasıdır²⁴⁷. Elbette tahkim yargılamasında da hakemlerin, tarafların iddia ve savunmalarını değ erlendirip hangi maddi ve hukuki sebeplerle karar verdiklerini açıklamaları gerekmektedir. Bazı kurumsal tahkim kurumlarının özellikle seri tahkime ilişkin kurallarında hakemlerin gerekçesiz karar verebilmelerine imkân tanıyan kuralları olması ise seri tahkim yargılaması sonucunda verilecek bir hakem kararının icra edilebilirliğinin etkileyebilecektir. Hakem kararının gerekçesiz bir şekilde yazılması konusuna aşağdaki bölümlerde daha detaylı bir şekilde değinilecektir.

Sonuç olarak özellikle hakem kararının icra edilebilirliğinin sağlanması anlamında tarafların hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmesi hakem kararının icra edilebilirliğinin sağlamak anlamında büyük önem arz etmektedir ve tahkim yargılamasında tarafların sahip oldukları bu haklara riayet edilmemesi hukuki dinlenilme hakkının ihlali sonucunu doğurmaktadır.

İddia ve savunma hakkının ihlalinin, hukukun yalnızca bir alanında sonuç doğuracağın ı söylemek doğru olmayacaktır. İddia ve savunma hakkını da kapsayan ve daha geniş bir hak olan adil yargılanma hakkının sınırları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde belirlenmiştir. Bu maddeye göre; adil yargılanma hakkının unsurları yasa ile belirlenen, yargısal işleve ve karar verme yeteneğine sahip, doğal-yasal hâkim ilke ve esaslarına göre yargıçları belirlenmiş bağımsız ve tarafsız bir mahkemenin varlığı, yargılamanın makul süre içerisinde tamamlanması, yargılamanın açık yapılması, yargılamanın hakkaniyete uygun olarak yapılması ve

²⁴⁷ Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, Medeni Usul Hukuku, 25. Baskı, Ankara 2014, s.343

kararın gerekçeli olmasıdır²⁴⁸. Bununla birlikte iddia ve savunma hakkı neredeyse tüm devletlerin iç hukukunda da anayasal bir hak olarak düzenlenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Hak Arama Hürriyeti" kenar başlıklı 36/1 hükmünde "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir" denilmektedir.

Davaların mümkün olduğu ölçüde süratle sonuçlandırılmasını gerektiren makul sürede yargılama ilkesinin uygulanması, bazı hallerde adil yargılanma hakkının diğer unsurlarının ihlal edilmesi ihtimalini gündeme getirebilir. Mesela bağımsız ve tarafsız bir mahkemeye başvurma hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının çatıştığı bir durumda iki hak arasında ölçülülük değerlendirmesi yapılması gerekir²⁴⁹. Bu değerlendirmenin amacı, yargılamada sürati sağlamaya yönelik düzenlemelerin, adil yargılanma hakkının diğer öğelerini ölçüsüz biçimde engellemeye yol açıp açmadığını denetlemektir²⁵⁰. Seri tahkim yargılamasında da temel amaç, hızlı bir yargılama sağlanması ve bunun sonucunda kısa sürede esasa ilişkin kararın verilmesi olduğundan, bu hıza ulaşmak adına uygulanan usuli kuralların tarafların iddia ve savunma hakkını ihlal etmemesi gerekmektedir.

UNCITRAL Model Kanunu ile bu Model Kanunu takip eden MTK m. 15 ile New York Sözleşmesi m. V/1(b) uyarınca iddia ve savunma hakkının ihlal edildiği bir tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararının tenfizinin reddedilmesi ya da bu hakem kararının iptal edilmesi sonucu ile karşı karşıya kalılabilecektir. Bu noktada seri tahkime ilişkin özel kurallar da göz önünde bulundurulduğunda aşağıda daha detaylı bir şekilde açıklanacağı üzere, seri tahkim yargılaması sonucunda verilecek bir hakem kararının iddia ve savunma hakkına riayet

²⁴⁸ Yahya Zabunoğlu, Adil Yargılanma Hakkı ve İdari Yargı, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir Barosu, s. 314 vd.

²⁴⁹ Ayşe Özkan Duvar, Bireysel Başvuru Kararlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 68 (1), 2019, s. 290.

²⁵⁰ Sibel İncoğlu, Adil Yargılanma Hakkı, Sibel İncoğlu (Ed.), İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa: Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında bir İnceleme, Beta Yayınları, 2. Bası, İstanbul, Haziran 2013, s. 284.

edilmemesi sebebiyle tenfizinin reddi ya da iptal edilmesi riskinin standart tahkimdekine göre daha yüksek olduğu söylenebilecektir.

Türk hukukunda ve milletlerarası sözleşmelerde olduğu gibi, birçok devletin milletlerarası tahkime ilişkin kanunlarında ve çeşitli milletlerarası tahkim kurallarında da iddia ve savunma hakkına yer verilmiş; böylece, bu hak devlet yargısında olduğu gibi milletlerarası tahkimde de uygulanmak üzere usul hukukunun milletlerarası asgari standardı haline gelmiştir²⁵¹.

3.2.1. Taraflara iddia ve savunmalarını sunmaları için eşit muamelede bulunulması

Taraflara eşit muamelede bulunulması ilkesinden Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 8/B maddesinde²⁵² bahsedilmektedir. MTK'nın 15A/1-g maddesinde ise “*tarafların eşitliği ilkesinin gözetilmediğinin*” ispat edilmesinin hakem kararının iptal edilmesine sebebiyet verebileceği düzenlenmektedir. UNCITRAL Model Kanunu'nun 18. Maddesinin 1. Fıkrasında²⁵³ da taraflara eşit muamelede bulunulması ilkesi düzenlenmiştir. UNCITRAL'in hakem kararının iptaline ve tenfizine ilişkin maddelerinde ise tarafların eşitliği ilkesine aykırı hareket edilmesi açık bir şekilde hakem kararının iptali için ya da tenfizinin reddi için bir sebep olarak düzenlenmemektedir. Ancak yine de tarafların eşitliği ilkesinin 34. maddenin 2. fıkrasının a-(ii) bendindeki²⁵⁴ ve 36. maddenin 1. fıkrasının a-(ii) bendindeki²⁵⁵ düzenlemelerin bir parçası olduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla UNCITRAL Model Kanunu çerçevesinde tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme ilkelerinin birbiriyle bağlantısına ilişkin çıkarım, bu durumda, paralel bir bakış

²⁵¹ Musa Aygöl, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkim Usulüne Uygulanacak Hukuk ve Deliller, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 113.

²⁵² Milletlerarası Tahkim Kanunu md. 8/B: “*Taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler. Taraflara iddia ve savunmalarını ileri sürme olanağı tanınır*”

²⁵³ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration Art. 18/1: “*The parties shall be treated with equality and each party shall be given a full opportunity of presenting his case*”

²⁵⁴ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration Art. 34/2-a(ii): “*the party making the application was not given proper notice of the appointment of an arbitrator or of the arbitral proceedings or was otherwise unable to present his case; or*”

²⁵⁵ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration Art. 36/1-a(ii): “*the party against whom the award is invoked was not given proper notice of the appointment of an arbitrator or of the arbitral proceedings or was otherwise unable to present his case; or*”

açısıyla MTK açısından uygulanabilecektir ve taraflardan birine hukuki dinlenilme hakkı tanınması sebebiyle bu taraf iddia ve savunmalarını özgürce ortaya koyabilirken, diğer tarafa bu hakların tanınmamış olması, sonuç olarak tarafların eşitliği ilkesini ihlal edeceğinden, MTK kapsamında bir iptal sebebi olarak değerlendirilebilecektir²⁵⁶.

Aynı şekilde New York Anlaşması'nda da açık bir şekilde tarafların eşitliği ilkesinden bahsedilmese de New York Anlaşması'nın V/1-b maddesinin²⁵⁷ lafzından taraflara eşit muamelede bulunulması ilkesine riayet edilmesi gerektiği aksi halde bu durumun hakem kararının tenfizinin reddine sebebiyet verebileceği anlaşılabilmektedir.

Tahkim yargılamasında uyuşmazlığın taraflarına iddia ve savunmalarını sunmaları için eşit fırsat tanınmalıdır²⁵⁸. Her ne kadar tahkim yargılamasına irade serbestisi ilkesi hâkim olsa da tarafların yaptıkları tahkim anlaşmasında eşitlik ilkesinden vazgeçmeleri mümkün değildir. Doktrinde, tarafların eşitliği ilkesi ile hukuki dinlenilme hakkının büyük ölçüde kesiştiği kabul edilmektedir. Bu görüşe göre, taraflara eşit muamelede bulunulmaması aynı zamanda bir hukuki dinlenilme hakkı ihlali teşkil eder²⁵⁹. Ancak bu noktada tartışılması gereken en önemli husus bu eşitliğin matematiksel bir eşitlik olması gerekip gerekmediğidir. Özellikle seri tahkimde esas amacın yargılamanın standart tahkime oranla çok daha kısa bir sürede sonuçlandırılması olduğu düşünüldüğünde, buradaki eşitlik kavramının matematiksel bir eşitlik olmadığını söylemek daha doğru olacaktır.

Türk doktrininde az da olsa tarafların iddia ve savunma hakkı açısından matematiksel bir eşitliğe sahip olduğunu ileri süren yazarlar bulunmaktadır. Bu görüşe göre, davacıya tanınan ek bir cevap hakkı mevcutsa, aynı cevap hakkı

²⁵⁶ Aslı Bayata Canyaş, UNCITRAL Model Kanunu Temelinde Uluslararası Ticari Hakem Kararlarına Karşı Başvuru Yolu, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Nisan 2016, s. 168.

²⁵⁷ New York Convention Art. V/1(b): *"The party against whom the award is invoked was not given proper notice of the appointment of the arbitrator or of the arbitration proceedings or was otherwise unable to present his case; or"*

²⁵⁸ Ahmet Cemal Ruhi, 1958 Tarihli New York Sözleşmesi Çerçevesinde Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2019, s. 89.

²⁵⁹ Ferda Nur Güvenalp, Milletlerarası Tahkimde İddia ve Savunma Hakkının İhlali, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 110.

davalıya da tanınmalıdır, yine aynı şekilde taraflardan birine ek tanık dinletme olanağının sağlandığı durumda bu olanağın diğer tarafa da sağlanması gerekmektedir²⁶⁰. Ancak bu görüşün aksine, eşitliğin mutlak eşitlik olarak algılanmaması gerektiğini; eşitlik anlayışı ile denk ve benzer durumlarda taraflara benzer yönde davranılması noktasına vurgu yapıldığını; bu doğrultuda, taraflar arasındaki objektif nitelikli farklılıklara bağlı olarak hakkaniyetin gerektirdiği şekilde farklı uygulamaların gündeme gelmesinin eşitliği bozmayacağını savunan görüşler de mevcuttur²⁶¹. Bu çalışmamızda, biz de tarafların iddia ve savunma hakkı anlamında eşit olmalarından, kendilerine tanınan hakların birebir aynı olmasının değil, taraflara hakemlerce sağlanan olanaklar sonucunda savunma hakkını eşit bir şekilde elde etmiş olmalarının anlaşılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Seri tahkim yargılamasının özellikleri dikkate alındığında, Schwartz seri tahkimde, davacının tahkim talebini sunması, delillerini toplaması ve genel olarak davaya hazırlanması için yeterli süreye sahip olmasının yanında, davalı olan tarafa savunmasını sunabilmesi için hem kısa süreler hem de bazı usuli kısıtlamalar getirildiğinden, seri tahkimin doğası gereği taraflar arasındaki eşitliği bozduğunu ve davalının savunma hakkını zedelediğini ileri sürmüştür²⁶². Örneğin, davacı tarafından günlerce ve belki de haftalarca çalışılarak hazırlanmış bir iddiaya karşı davalı tarafın standart tahkimdekinden daha kısa sürede ve kısıtlanmış imkanlarla savunma yapması beklenmektedir. Ancak bu durum, standart tahkimde de söz konusudur. Yine davacı tarafın günlerce hazırlandığı bir iddia ile bir anda hazırlıksız bir şekilde karşılaşan davalının hem savunma hazırlamak hem de savunmasına ilişkin bilgi ve belgelere ulaşması açısından davacıya oranla daha kısıtlı imkânı olduğu söylenebilecektir. Bu durum davacının konumu itibarıyla standart tahkimde de söz konusu olacağından, davalı ile davacı arasında iddia ve savunma imkânı açısından gerçek anlamda bir eşitsizlik söz konusu olmadığı sürece

²⁶⁰ Kaplan, s. 129.

²⁶¹ Aygöl, s. 116.

²⁶² Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s. 280'den naklen, Eric A. Schwartz, Reconciling Speed With Justice in International Arbitration, B.G. Davis Ed., Improving International Arbitration: The Need for Speed and Trust: Liber amicorum Michel Gaudet, International Chamber of Commerce, 598, 1998, s 144.

salt bu durumun seri tahkim yargılamasında direkt olarak taraflar arasında eşitsizliğe yol açığını söylemek isabetli bir yorum olmayacaktır²⁶³. Bir başka deyişle, seri tahkimde hukuki dinlenilme hakkına uygun davranılıp davranılmadığının tespitinde en önemli etken, uyuşmazlığın özellikleri olduğu söylenebilecektir²⁶⁴.

Seri tahkimin asıl amacı olan hızlandırılmış bir yargılama elde edebilmek adına bir taraftan taraflara tanınan süreler ve bazı usuli prosedürler bakımından farklı uygulamalara yer verilirken diğer taraftan iddia ve savunma hakkı bakımından tarafların eşit olmasının da sağlanması gerekmektedir. Örneğin ICC'nin seri tahkime ilişkin kuralları incelendiğinde, çalışmamızın ikinci bölümünde de bahsedildiği üzere hakemin taraflara danıştıktan sonra ek belge sunulmasına izin vermemesi ya da yazılı beyanların ve yazılı tanık delillerinin sayısını, uzunluğunu ve içeriğini sınırlandırabileceğinin düzenlendiği görülecektir²⁶⁵. Yine benzer şekilde SCC kurallarında da seri tahkimde taraflara birer tane ek beyanda bulunma hakkı tanınmış olup, hakemlerin bu sayıyı artırabilmeleri konusunda da takdir yetkisi verilmiştir. Kanaatimizce hakemlerin yargılamanın kısa süre içerisinde tamamlanabilmesini sağlayabilmek ve gereksiz yere uzamasını engelleyebilmek adına usuli anlamda taraflara birebir aynı imkanları sağlamaması her zaman taraflar arasındaki eşitliği bozmayabilecektir. Aksi halde bir tarafın sunduğu bir beyan ya da belgeye karşı diğer tarafa mutlaka bir cevap hakkı verilmesi, özellikle seri tahkim yargılamasının en önemli özelliği olan kısa sürede yargılamanın gerçekleşmesi önünde en büyük bir engel olacaktır. Dolayısıyla taraflara ek beyan ya da belge sunmaları açısından imkân tanınması hususunun uyuşmazlığın şartları dikkate alınarak hakem heyetince belirlenmesi gerekmektedir²⁶⁶.

²⁶³ Serbest, (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy), s. 280.

²⁶⁴ Welser/Klausegger, s. 267.

²⁶⁵ ICC Tahkim Kuralları EK-VI md. 3/4: *“The arbitral tribunal shall have discretion to adopt such procedural measures as it considers appropriate. In particular, the arbitral tribunal may, after consultation with the parties, decide not to allow requests for document production or to limit the number, length and scope of written submissions and written witness evidence (both fact witnesses and experts)”*

²⁶⁶ David P. Roney/Anna K. Müller, “The Arbitral Procedure”, International Arbitration in Switzerland, Ed. Gabrielle Kaufmann-Kohler/Blaise Stücker, Kluwer Law International, 2004, s. 58.

Sonuç olarak seri tahkimde hızlı bir yargılamanın sağlanması adına bir tarafa sağlanan hakkın diğer tarafa sağlanmaması konusunda önemli olan, taraflara matematiksel olarak eşit hakkın tanınması değil, birine tanınan bir hakkın diğerine tanınmamasının yargılamanın esasını etkileyecek nitelikte olup olmadığıdır. Dolayısıyla biz bu çalışmamızda, seri tahkim yargılamasında özellikle yargılamanın kısa sürede çözümlenmesine ilişkin olarak taraflardan birine tanınan bir imkânın diğerine tanınmamasının, doğrudan ilgili hakem kararının tenfizinin reddine ya da iptaline karar verilmesine neden olmaması gerektiğini düşünüyoruz.

3.2.2. Yargılama prosedüründen usulüne uygun olarak haberdar edilme ve delillerini ikame edebilme hakkı

Taraflar bir tahkim yargılamasında hakemlerin kimler olacağını ve seçim usulünü, tahkim yeri ve süresini, yargılamada esas alınacak lisanı, tebligat usulünü, davada esas alınacak delilleri ve bunların ibraz şeklini doğrudan veya dolaylı olarak kararlaştırabilirler²⁶⁷. Hakemler, yetkilerini taraflar arasındaki anlaşmadan aldıklarından, hakem mahkemesinin teşkili ve tahkim prosedürünün ifasında taraf anlaşmalarıyla sıkı sıkıya bağlıdırlar²⁶⁸. Taraflar arasında doğrudan ya da dolaylı olarak ne şekilde düzenlenirse düzense tarafların, yargılamanın başından sonuna kadar sahip oldukları iddia ve savunma hakkı, davadan, karşılıklı iddia ve savunmalardan, bunları destekleyen delillerden, karşı tarafın açıklamalarından, yargılamanın seyrinden, aşamalarından ve duruşmalardan haberdar olmayı içermektedir²⁶⁹.

Tahkim yargılamasında tarafların iddia ve savunma hakkını hukuka uygun bir şekilde kullanabilmeleri, tahkim usulü hakkında bilgi sahibi olmalarına ve delillerini ikame edebilme imkanına sahip olabilmelerine bağlıdır.²⁷⁰ Davanın davalı tarafa tebliğ edilmemesi ve seri tahkim usulünün uygulanacağı konusunda bilgilendirme yapılmaması ya da tarafların iddia ve savunmaları ile ilgili delillerini

²⁶⁷ Şanlı, s. 490.

²⁶⁸ Şanlı, s. 490.

²⁶⁹ Muhammet Özekes, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s. 87.

²⁷⁰ Akıncı, s. 375.

ikame edebilmeleri için imkan tanınmaması, hukuki dinlenilme hakkının ihlal edilmesine bu nedenle de ilgili tarafın ileride hakem kararının tenfizinin reddini talep etmesine sebebiyet verebilecektir.

New York Sözleşmesi'nin V-1(b) maddesinde hukuki dinlenilme hakkına riayet edilerek verilen hakem kararlarının tenfizinin mümkün olduğundan bahsedilmektedir. İlgili madde detaylı bir şekilde incelendiğinde öncelikle davalı tarafın hakemlerin seçiminden ve tahkim prosedüründen usulü dairesinde haberdar edilmiş olması gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir. New York Sözleşmesi'nin V-1(b) maddesinin diğer bölümünde ise taraflardan birinin herhangi bir sebep yüzünden delillerini ikame etme imkanını elde edememesi durumundan bahsedilmektedir. Tarafların delillerini sunma imkanından mahrum olması, hakem mahkemesinin uygulamalarından ya da onun esas aldığı kanun veya kurallardan kaynaklanmış olabilir²⁷¹.

MTK'nın yabancı hakem kararlarına karşı başvurulacak kanun yolu ile ilgili 15. maddesine baktığımızda ise, tarafların delillerini ikame etme imkanından faydalanamamaları gibi bir sebepten özel olarak bahsedilmediği görülecektir. Ancak burada da tarafların delil ikame etme imkanına sahip olamaması hususunun daha geniş bir düzenleme olan tarafların eşitliği ilkesine ilişkin bent altında değerlendirilebileceğini düşünüyoruz. Bir başka deyişle, hakemlerin kendi uygulamaları ya da esas alınan kanun veya kurallar gereği delil ikame etme imkanından tarafları mahrum bırakması durumunda Türkiye'de verilen bu tür bir hakem kararına karşı açılan iptal davasında bu husus MTK'nın 15/A-1(g) maddesi uyarınca değerlendirilebilecektir. Taraflar arasında eşitsizliğe neden olacak şekilde bir tarafın hakem tayininden veya hakemlik prosedüründen haberdar edilmesi ya da bir tarafın delillerini ikame etme imkanına sahip olmasının yanında diğer tarafa bu hak tanınmamış ise söz konusu hakem kararı MTK md 15/A-1(g) uyarınca iptal edilebilecektir.

²⁷¹ Şanlı, s. 480.

3.2.2.1. Seri tahkim özelinde yargılama prosedüründen usulüne uygun olarak haberdar edilme hakkı ve delillerini ikame edebilme hakkı

Seri tahkimin asıl amacı yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yürütülmesi ve bunun sonucunda da daha kısa sürede esasa ilişkin bir karar alınması olduğu için, bu hususun sağlanması adına bazı süreler standart tahkimdekinden daha kısa düzenlenmiş ya da bazı usuli prosedürlerle ilgili daha farklı kurallar oluşturulmuştur.

Seri tahkimde daha kısa sürelerin öngörülmesinin, hakem tayini ya da hakemlik prosedürü konusunda tarafların usulünce haberdar edilmesi ile ilgili hatalar yapılmasına ve dolayısıyla hukuki dinlenilme hakkının ihlal edilmesi riskinin standart tahkime göre daha yüksek olmasına sebep olabileceği ileri sürülmektedir²⁷². Yine aynı şekilde hem sürenin daha kısıtlı olması hem de bazı usuli prosedürlerin daha farklı uygulanması sebebiyle tarafların uyuşmazlık ile ilgili delillerini hiçbir şekilde ikame edememe durumu ortaya çıkabilecektir.

Peki standart tahkimden farklı olarak seri tahkim yargılamasında yargılamanın daha hızlı ilerlemesini sağlamaya yönelik farklı usuller öngörülmesi sebebiyle bu usuller uyarınca gerçekleşen bir yargılamada verilen hakem kararının ileride tarafların hukuki dinlenilme haklarına riayet edilmediği gerekçesi ile iptali ya da tenfizinin reddi mümkün olabilecek midir? Bu noktada öncelikle belirtilmesi gereken en önemli husus şudur ki, taraflar tahkim sözleşmesi ya da tahkim şartının içeriği ile ilgili olarak anlaşmaya varmadan önce bu kuralların içeriği ile ilgili olarak gerekli araştırmayı yapmalı ve bilgi sahibi olmalıdırlar. Çalışmamızın ikinci bölümünde detaylı bir şekilde bahsettiğimiz üzere, kurumsal tahkim kurallarının bazılarının oluşturulmasında opt-in yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntemin kullanıldığı kurallar doğrultusunda tarafların seri tahkim yargılamasını tercih etmesi ancak buna ilişkin açık düzenlemeleri ile mümkün olabilecektir²⁷³. Dolayısıyla tarafların açık

²⁷² Domitille Baizeau (Lalive), Award under expedited arbitration rules examined by the Swiss Supreme Court, Kluwer Arbitration Blog, 2009, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2009/04/06/award-under-expedited-arbitration-rules-examined-by-the-swiss-supreme-court/>, erişim tarihi: 29.10.2019.

²⁷³ WIPO, SCC, AIAC gibi kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkim kuralları opt-in yöntemi ile oluşturulmuştur.

bir şekilde söz konusu seri tahkim kurallarının uygulanacağını kararlaştırmaları halinde, taraflarca yargılamanın standart tahkimdekine göre daha kısa süre içerisinde ve basitleştirilmiş bir prosedür ile yürütüleceğini biliyor olması gerektiği söylenebilecektir. Bu nedenle de örneğin tebligata ilişkin standart tahkimdekinden daha farklı kurallar uygulanıyor oluşunun ya da delillerin ikamesi ile ilgili kuralların seri tahkimde daha sınırlı olmasının tek başına hakem kararının iptali ya da tenfizinin reddi için bir sebep oluşturmayacağı söylenebilecektir.

Bu noktada üzerinde durulması gereken en önemli husus seri tahkim yargılamasındaki kısaltılmış sürelerdir. Çalışmamızın ikinci bölümünde, dünyanın önde gelen bazı kurumsal tahkim merkezlerinin sürelerle ilişkin olarak standart tahkimdekinden daha kısa süreler öngördüğünden bahsetmiştik. Peki asıl amacı çok daha kısa bir sürede hakem kararının verilmesinin sağlanması olan seri tahkimde, her durum ve koşulda bu sürelerle uyulması bir zorunluluk mudur? Bu sürelerle uyulmak durumunda kalınması sebebiyle, tarafların iddia ve savunmalarını tam olarak hazırlayamamaları, gereken delillere ulaşamamaları söz konusu olursa, ek süre verilmesi gerekir mi? Ek sürenin dahi yetersiz kaldığı durumda tarafların süre kısıtlaması sebebiyle dosyaya sunmaları gereken beyan ve belgeleri sunamamaları ya da eksik bir şekilde sunmaları ileride bu şekilde verilen bir hakem kararının iptaline ya da tenfizinin reddine sebep olacak mıdır? Burada bizim görüşümüz, taraflar açısından uzun bir hazırlık süreci gerektirir nitelikte bir uyuşmazlığın söz konusu olduğunun anlaşılması halinde, tahkim süresinin re'sen veya taraflardan birinin talebi ile uzatılmasının hakem kararının akıbeti açısından olumlu olacağı yönündedir. Zira, taraflar uyuşmazlığın seri tahkim yoluyla çözülmesi konusunda anlaşırken, usuli haklarının da sınırlandırılması konusunda anlaşmış olmamaktadırlar²⁷⁴.

Süre konusunun özellikle, belli bir parasal eşğin altında kalan uyuşmazlıklarda seri tahkim usulünün kendiliğinden uygulama alanı bulduğu durumlarda daha çok önem arz ettiğini düşünüyoruz. Taraflarca seri tahkim kurallarının uygulanacağını açık

²⁷⁴ Annette Magnusson, Fast Track Arbitration-SCC Experience, https://sccinstitute.com/media/56055/fast_track_arbitration.pdf, erişim tarihi: 01.03.2020.

bir şekilde kararlaştırıldığı usul ile (opt-in yöntemi), ileride seri tahkime ilişkin kuralların kendiliğinden uygulanabilir olduğu usulün farklı şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Taraflarca seri tahkim kurallarının uygulanacağını açık bir şekilde düzenlendiği tahkim sözleşmelerinden farklı olarak, seçilen kurumsal tahkim kuralları nedeniyle uyuşmazlık miktarının belli bir parasal eşiğin altında kalması sebebiyle doğrudan seri tahkim kurallarının uygulanır hale geldiği durumlarda, tarafların standart tahkimdekinden daha kısa sürelerden ve bazı usuli prosedürlerin atlanmasından etkilenmesi söz konusu olabilecektir. Çünkü böyle bir durumda, taraflar önceden uyuşmazlık miktarının belirlenebilir olmaması sebebiyle, seri tahkimin uygulanıp uygulanmayacağını da önceden tahmin edemeyecekler ve bir anda kısaltılmış süreler ve basitleştirilmiş prosedürler ile karşılaşabileceklerdir. Eğer bu kısa süreler ve basitleştirilmiş prosedürler sebebiyle tarafların delillerini ikame edebilme imkanları ortadan kalkarsa, ileride bu şekilde verilmiş bir hakem kararının iptalinin talep edilmesi ya da tenfizinin reddedilmesi talepleri ile karşılaşılması mümkün olabilir.

Ancak burada en önemli husus, seri tahkim yargılamasındaki kısaltılmış sürelerin tarafların beyan ve belge sunması açısından yeterli olmaması ve kurum tarafından da sürelerin uzatılmaması sonucunda tarafların iddia ve savunma haklarını kullanmalarının engellemiş olmasıdır. İddia ve savunma hakkının kullanılmasının zorlaşmış olması söz konusu hakem kararının iptaline ya da tenfizinin reddine sebebiyet vermeyecektir. Hakem kararının böyle bir sebeple iptali ya da tenfizinin reddinden söz edebilmek için, hakkın kullanılmasının sürenin yetersizliği nedeniyle imkansızlaşmış olması ve bu imkânsızlık durumunun hakkını kullanamayan tarafça ispatlanmış olması gerekmektedir²⁷⁵.

Kurumsal tahkim merkezlerinin oluşturduğu seri tahkim kuralları incelendiğinde, tarafların delillerini ikame etme imkanını elde edememelerine sebebiyet verebilecek düzenlemelerin ek beyan dilekçesi, belge veya tanık gibi beyan ve delillerin sunulmasına ilişkin sınırlandırmalar ya da duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden yargılama yapılmasını mümkün kılan düzenlemeler olduğu

²⁷⁵ Güvenalp, s. 49.

görülebilecektir. Bu tür düzenlemelerin geneline bakıldığında aslında esas amacın daha kısa sürede sonuçlanacak basitleştirilmiş bir yargılama elde edilmesi olduğu anlaşılabilecektir. Çalışmamızın ikinci bölümünde detaylı bir şekilde incelediğimiz üzere, yargılamanın daha kısa sürede sonuçlandırılmasını sağlamak adına bazı kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin kurallarında taraflara, ek beyan dilekçesi veya belge sunmaları ya da tanık, bilirkişi gibi delillere başvurmaları konusunda sınırlandırma getirilmesi daha yumuşak kurallara tabidir. Bazı kurallarda ise taraflara ek beyan dilekçesi ya da belge sunmaları veya tanık, bilirkişi gibi delillere başvurmaları konusunda imkân tanınmasının hakemlerin takdir yetkisine bırakıldığı görülmektedir²⁷⁶.

Özellikle tarafların ek beyan ve belge sunabilmeleri konusunda karar verebilmeleri için hakemlere takdir yetkisi tanıyan kurallarda, ileride söz konusu hakem kararının iddia ve savunma hakkının ihlali sebebiyle iptali ya da tenfizinin reddi ile karşılaşılması adına hakemlerin, tarafların uyuşmazlığın esası açısından önemli beyan ve belgeler sunmalarına ve yine gerekmesi halinde diğer tarafın da buna ilişkin beyanda bulunmasına imkân sağlaması gerektiğini söylemek doğru olacaktır. Gerçekten kararın esasını etkileyecek nitelikte bir beyan veya belge söz konusu ise, diğer tarafın da bundan usulüne uygun bir şekilde haberdar edilmesi ve kendisine eğer gerekiyorsa, söz konusu beyan ya da belgeye karşı savunmada bulunma hakkı tanınması gerektiğini düşünüyoruz. Seri tahkimin esas amacı hızlı bir yargılama olsa dahi, iddia ve savunma hakkı ihlal edilerek alınacak hızlı bir kararın icra edilebilirliğinin riskli oluşu noktada kararın alınma hızının çok da önem arz etmediği söylenebilecektir.

Yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesi ve duruşma yapılmaması ise seri tahkim yargılamasında sürenin kısaltılması için kullanılan yöntemlerden bir başkasıdır. Çalışmamızın ikinci bölümünde detaylı bir şekilde incelendiği üzere kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin kurallarının birçoğunda yargılamanın

²⁷⁶ Çalışmamızın ikinci bölümünde de bahsedildiği üzere, ICC, ISTAC ve SCC'nin kuralları uyarınca hakemlere takdir yetkisi kullanma ve tarafların görüşünü alma konusunda imkân verilirken, SCAI'nın kuralları incelendiğinde hakeme bu şekilde bir imkânın açıkça tanınmadığı görülebilecektir.

dosya üzerinden mi yoksa duruşmalı olarak mı yapılacağı konusunda hakem heyetinin karar vereceğine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı görülebilecektir. Bazı kurallarda ise taraflarca ya da bir tarafça duruşma yapılması talep edilmediği sürece yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesi kural olarak belirlenmiştir. Peki seri tahkimde yargılamanın duruşmasız bir şekilde dosya üzerinden yürütülmesinin zaman ve maliyet açısından sağlayacağı avantajın yanında, bu durumun tarafların hukuki dinlenilme hakkını olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilecek midir?

Yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesi, her ne kadar yargılama süresinin azaltılması yönünde bir düzenleme olsa da bazı durumlarda uyuşmazlığın esasını etkileyecek unsurların yazılı belgelerle değil sözlü olarak ifade edilmesi, örneğin tanık ifadesine dayanması söz konusu olabilecektir. Bu durumda hakemin duruşma yapılmasına karar vermesi gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Aksi halde duruşma yapılmaksızın görülen bir seri tahkim yargılamasında tarafların delillerini ikame etme imkanını elde edememeleri söz konusu olabilecektir.

Bu konuya İsveç Temyiz Mahkemesinin vermiş olduğu 24.02.2012 tarihli ve T 6238-10 sayılı karar örnek olarak gösterilebilecektir²⁷⁷. Taraflardan birinin tanıklarının duruşma yapılarak dinlenmesi talebinin hakem tarafından reddedilmesi ve hakem kararının duruşma yapılmaksızın verilmesi üzerine açtığı iptal davasının temyizine ilişkin yargılamada İsveç Temyiz Mahkemesi, SCC'nin ilgili kuralının taraflardan birinin duruşma yapılmasını talep etmesi ve hakemin de duruşma yapılması talebine ilişkin gerekçeyi makul görmesi halinde duruşma yapılmasına karar verebileceği şeklinde anlaşılması gerektiğini ve talep üzerine duruşma görülmesine karar verilmesinin bir zorunluluk olmadığını söylemiştir. Sonuç olarak mahkeme vermiş olduğu kararda ortada hakem kararının iptal edilmesini gerektirecek nitelikte bir hukuka aykırılık olmadığına hükmetmiştir.

²⁷⁷ Karar için bkz: https://www.arbitration.sccinstitute.com/Swedish-Arbitration-Portal/Court-of-Appeal/Court-of-Appeal/Court-of-Appeal/d_1767474-judgment-of-the-svea-court-of-appeal-24-february-2012-case-no.-t-6238-10; erişim tarihi: 01.04.2020.

3.2.3. Tahkim prosedürünün taraflar arasındaki anlaşma hükümlerine uygun olması

MTK'nın 15/A-1(b) maddesinde hakem kararının iptali için başvuruda bulunan tarafın hakem veya hakem kurulunun seçiminde, tarafların anlaşmasında belirlenen veya bu Kanunda öngörülen usule uyulmadığını ispat etmesi halinde, hakem kararının iptaline karar verilebileceği düzenlenmiştir. Yine benzer şekilde New York Sözleşmesi'nin V.1(d) maddesinde de, hakem mahkemesinin teşkili veya tahkim prosedürünün taraflar arasındaki anlaşma hükümlerine, anlaşmada hüküm bulunmayan hallerde ise tahkim yerinin ülke hukukuna aykırı olması halinde, bu durumun başvuran tarafça ispat edilmesi halinde ilgili hakem kararının tenfizinin reddine sebebiyet verebileceği hüküm altına alınmıştır²⁷⁸. Görüldüğü üzere, New York Sözleşmesi'nin V.1(d) maddesi, yabancı hakem kararının tenfizi için, hakem mahkemesinin teşkili ve tahkim prosedürünün tarafların tahkim şartı veya sözleşmesinde öngördükleri hükümlere veya onların atıfta bulundukları kurallara uygun olmasını yeterli saymıştır²⁷⁹ ve ayrıca tahkim yargılamasının görüldüğü ülke hukukuna uygun olmasını şart koşmamıştır. UNCITRAL Model Kanunu'nun 34/2(a)(iv) maddesi uyarınca taraflardan birisinin; hakem heyetinin oluşturulmasının ya da tahkim prosedürünün taraflar arasında imzalanan sözleşmeye aykırı olduğunu ispatlaması halinde, söz konusu tahkim anlaşmasının Model Kanun'a aykırılık içermemesi ya da tarafların aralarındaki anlaşma hükümlerine aykırı hareket etmelerinin Model Kanun'un hükümlerinden kaynaklanmaması şartıyla, hakem heyeti tarafından verilen kararın iptal edilebileceğinin düzenlendiği görülebilecektir²⁸⁰.

Konuyu seri tahkim özelinde değerlendirdiğimizde, çalışmamızın ikinci bölümünde dünyanın önde gelen bazı kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin

²⁷⁸ Akıncı, s. 382-383; Cemal Şanlı/Emre Esen/İnci Ataman Fıganmeşe, Milletlerarası Özel Hukuk, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014, s. 624-625.

²⁷⁹ Şanlı, s. 491.

²⁸⁰ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration art. 34/2(a)(iv): “*An arbitral award may be set aside by the court specified in article 6 only if: ... (iv) the composition of the arbitral tribunal or the arbitral procedure was not in accordance with the agreement of the parties, unless such agreement was in conflict with a provision of this Law from which the parties cannot derogate, or, failing such agreement, was not in accordance with this Law; or...*”

kurallarının taraf iradesini de ortadan kaldıracak nitelikte olduğu söylenebilecektir. Örneğin, ICC'nin seri tahkime ilişkin kurallarında Divan'ın, tahkim sözleşmesinde aksine bir hüküm olsa bile tek hakem atayabileceği düzenlenmektedir²⁸¹. Taraflarca ICC tahkiminin seçilmesi ve ileride doğacak bir uyuşmazlığın çözümünün üç hakem tarafından çözüme ulaştırılacağına kararlaştırıldığı bir durumda, taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlık meblağı seri tahkim kurallarında belirtilen sınıırn aşığıında kalıyorsa, aksi taraflarca düzenlenmediğı sürece, bu uyuşmazlığın çözümünde kendiliğinden seri tahkim kuralları uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla, taraflarca açık bir şekilde yargılamanın üç hakem tarafından çözüme ulaştırılacağına kararlaştırılmasına rağmen ICC seri tahkim kuralları uyarınca Divan tarafından tek hakem atanabilecektir. Bu durumda taraf iradesinden farklı içerikteki kurallar doğrultusunda verilen hakem kararının iptali veya tenfizinin reddi ile karşılaşılıp karşılaşılmayacağı sorusu akla gelmektedir.

Hakemler tarafından devlet mahkemelerince iptal edilmeyecek ve tenfiz edilebilecek kararların verilmesi tahkim yargılaması açısından büyük önem arz etmektedir çünkü bir tahkim anlaşması yapıldığında tarafların arzusunun yargılamanın sonunda icra edilebilir bir karar elde edilmesi olduğu açıktır. Bununla birlikte, kurumsal tahkim kurallarının da birçoğı, hakemlerin verecekleri kararın tenfiz edilebilir olması ve iptal edilmemesi için ellerinden geleni yapmaları gerektiğini öngörmüştür. Ancak kararın her zaman ve tüm devlet mahkemelerinde tenfiz edilebilir olması gerekmez²⁸². Hakemin yükümlülüğü bu konuda elinden gelenin en iyisini yapmakla sınırlıdır. Bunun sağlanabilmesi için de hakemler tarafından dikkat edilmesi gereken en önemli husus, tarafların hukuki dinlenilme hakkına riayet etmektir²⁸³. Bu hususun aslında sadece hakemler için değil, kurumsal tahkim merkezleri için de geçerli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla, ICC'nin seri tahkime ilişkin kuralları doğrultusunda, taraflarca üç

²⁸¹ ICC Tahkim Kuralları-Ek VI: Seri Tahkim Kuralları md. 2/1: *"The Court may, notwithstanding any contrary provision of the arbitration agreement, appoint a sole arbitrator"*

²⁸² Gisela Knuts, Jura Novit Curia and the Right to Be Heard-An Analysis of Recent Case Law, Arbitration International, Cilt: 28, Sayı: 4, 2012, ss. 670-671.

²⁸³ Martin Platte, An Arbitrator's Duty to Render Enforceable Awards, Journal of International Arbitration, Cilt: 20, Sayı: 3, 2003, s. 308-313.

hakem ile yargılama yapılması konusunda bir anlaşma yapılmış olması durumunda, Divan tarafından tek hakem atanmasına kara verilirken uyuşmazlığın özelliklerinin göz önünde bulundurulması ve gerekirse tarafların da görüşünün alınması uygun olacaktır.

Nitekim ICC tarafından 1 Ocak 2019 tarihinde yayımlanan “ICC Tahkim Kuralları Kapsamında Yürütülecek Tahkim Yargılamalarında Taraflar ve Hakem Heyetleri için Notlar”²⁸⁴ başlıklı dokümanda, taraflarca üç hakem ile yargılama konusunda bir anlaşma olup olmadığına bakılmaksızın, Divan’ın tek hakem atayabileceği, ancak Divan’ın uyuşmazlığın koşullarına uygun olması ihtimalinde üç hakem ile yargılamanın yürütülmesine dahi karar verebileceği belirtilmiştir. Burada dikkat çeken en önemli husus, Divan’ın her durumda hakem sayısına karar vermeden önce tarafların konuyla ilgili yazılı görüşlerini almasının ve hakem kararının icra edilebilir olmasını sağlamak adına elinden gelen tüm çabayı sarf etmesi gerektiğinin altının çizilmiş olduğudur.

Konuya ilişkin olarak verilen yerel mahkeme kararlarından birisi de Singapur Yüksek Mahkemesi’nin 13.02.2015 tarihli AQZ v. ARA kararıdır²⁸⁵. Yüksek Mahkeme bu kararında, taraflarca imzalanan tahkim anlaşmasında üç hakem ile yargılama yapılacağı konusunda anlaşma imzalanmış olmasına rağmen, tarafların SIAC tahkim kurallarının uygulanacağını kararlaştırmış olmaları ve yargılamanın SIAC’ın seri tahkim yargılamasına ilişkin kuralları çerçevesinde yürütülmesi sebebiyle Divan tarafından tek hakem atanmasının hukuka aykırılık teşkil etmediğine karar vermiştir.

Yüksek Mahkeme’nin vermiş olduğu kararla ilgili en önemli gerekçesi, tarafların tahkim anlaşmasında üç hakem ile yargılama yapma konusunda anlaşmaları ile SIAC Tahkim Kurallarının bir arada değerlendirilmesi gerektiğidir. Buradan yola

²⁸⁴ Note to Parties and Arbitral Tribunals on The Conduct of The Arbitration Under The ICC Rules of Arbitration, E-Constitution of the Arbitral Tribunal/112, s. 16, <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/03/icc-note-to-parties-and-arbitral-tribunals-on-the-conduct-of-arbitration.pdf>, erişim tarihi: 16.12.2019.

²⁸⁵ AQZ v. ARA, (2015) SGHC 49, 13.02.2015; <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/d4dc14a1/summary-awards-and-expedited-procedures-mdashbrstrike-out-or-home-run>, erişim tarihi: 04.04.2020.

ıkararak da aslında tarafların SIAC tahkim kurallarının uygulanması yönünde anlaşırken SIAC’ın seri tahkim kuralları uyarınca ileride SIAC Divanı tarafından tek hakem ile yargılama yapılmasına karar verilebileceğini bilmesi gerektiğidir.

Yüksek Mahkeme vermiş olduğu kararda özetle, taraflar arasında her ne kadar tahkim yargılamasının  hakem tarafından görüleceği konusunda yazılı bir anlaşma bulunsa da uyuşmazlığın çözümünde SIAC tahkim kurallarını yetkili kılmalarının aslında zımnen tek hakem ile yargılama yapılmasını da kabul ettikleri anlamına geleceğini belirtmiştir.

Benzer içerikte bir tenfiz talebinin Türk mahkemeleri tarafından incelendiği dşnldğnde, Singapur Yüksek Mahkemesi’nin yaklaşımına benzer bir yaklaşımla konunun değerlendirileceğini ve bu durumun taraflar arasında yapılan anlaşmaya aykırı davranıldığı şeklinde yorumlanmayacağını düşünüyoruz. Her ne kadar taraflar arasında yargılamanın 3 hakem ile yürütüleceğine ilişkin bir anlaşma olsa da, taraflar arasındaki bir diğer anlaşma da yargılamanın bir tahkim merkezinin tahkim kuralları uyarınca çözüme ulaştırılacağıdır. Bu doğrultuda taraflar olası bir seri tahkim yargılamasında hakem sayısının, kararlaştırdıkları gibi 3 değil tek olabileceğini önceden öngörebilir olmalıdır. Ancak taraflar arasındaki anlaşmada, yargılamanın seri tahkim ile çözülmesi halinde dahi 3 hakem ile yargılama yapılacağına ilişkin bir madde bulunması durumunda, bu husus daha farklı bir şekilde değerlendirilebilecek ve Türk mahkemesi tarafından tarafların çok açık bir şekilde iradelerini ortaya koymalarına rağmen, bu iradelerine aykırı şekilde verilen bir hakem kararının tenfiz talebinin reddi ile karşı karşıya kalınabileceğini düşünüyoruz.

Bu konuyla ilgili önem arz eden bir başka husus ise, ilgili tarafın tahkim yargılaması sırasında susarak hakem sayısına ilişkin herhangi bir itirazda bulunmaması ve bu itirazını iptal davası ya da tenfiz davası sırasında ortaya koymasının ne şekilde değerlendirileceğidir. Bu noktada böyle bir tutumun, dürüstlük kuralına aykırı olduğu ve birçok ülke hukukunda taraflarca yargılama sırasında bu yönde bir

itirazın ileri sürülmemesinin bu itiraz hakkından feragat edildiği anlamına geleceği şeklinde yorumlandığı görülmektedir²⁸⁶.

Tahkim yargılamasında uygulanan prosedürün taraf iradesinden farklı bir şekilde yürütülebileceği bir başka konu ise seri tahkim kuralları uyarınca belirlenen sürelerin taraf iradesi ile uzatılma konusudur. Daha önce de belirtmiş olduğumuz üzere, sürelerin kısaltılması seri tahkim yargılamasında hızlandırılmış bir yargılamanın sağlanabilmesi adına en önemli hususlardan biri olduğundan, bu sürelerin uzatılması tartışmaya müsait bir konudur. Çalışmamızın ikinci bölümünde de detaylı bir şekilde bahsedildiği üzere kurumsal tahkim merkezlerinin birçoğunda esasa ilişkin kararın verilmesi için seri tahkimde bazı süreler belirlenmiştir. Bununla birlikte sadece esasa ilişkin kararın verilmesi için değil aynı zamanda yargılamanın çeşitli aşamalarında da taraflar bazı süreler ile bağlıdırlar. Peki bu sürelerin taraf anlaşması veya re'sen kurum tarafından uzatılması mümkün müdür? Bu noktada bazı tahkim merkezlerinin açık bir şekilde bu hususu düzenledikleri görülmektedir. Ancak defalarca süre uzatımının söz konusu olması sonucunda yargılamanın seri tahkimde olması gerektiğinden çok daha uzun sürmesinin seri tahkim yargılamasına ilişkin kuralların konuluş amacıyla bağdaşmadığı düşüncesindeyiz. Bu noktada, yargılamanın artık seri tahkim usulüne göre değil standart tahkim usulüne göre yürütüleceğine karar verilmesi ve seri tahkimin uygulama alanından çıkılması daha isabetli olabilir.

3.2.4. Kamu düzenine aykırılık

Kamu düzeni, niteliği gereği zamana, yere göre değişen, içeriğinin tespiti zor ve her somut olaya göre değişiklik gösteren bir kavramdır²⁸⁷. 2010/1 E. ve 2012/1 K. sayılı ve 01.02.2010 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu Kararı'nda da ilmi açıklamalara ve yargısal kararlara rağmen gelişen hukuk sistemlerinde bile tanımı olmamasına rağmen kamu düzeni kavramının, toplumun temel yapısını ve

²⁸⁶ Gary B. Born, International Arbitration: Law and Practice, Chapter 16: Annulment of International Arbitral Awards, Kluwer Law Arbitration, 2015, s. 327; bu yönde verilen bir mahkeme kararına örnek: Avraham v. Shigur Express Ltd., 1991 U.S. Dist. LEXIS 12267 (S.D.N.Y. 1991).

²⁸⁷ 20.09.2012 tarihli ve 28417 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2010/1 E. Ve 2012/1 K. sayılı-01.02.2010 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu Kararı, ilgili karar için bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120920-8.htm>, erişim tarihi 12.04.2020.

çıkarlarını koruyan kuralların bütünü olarak tanımlanabileceği belirtilmektedir. Bununla birlikte doktrinde de kamu düzenine ilişkin bazı tanımlar yapılmaktadır. Bu doğrultuda kamu düzeni, bir toplumun, belirli bir zaman dilimi içerisinde, siyasi, sosyal, ekonomik, ahlaki ve hukuki açılardan temel yapısını belirleyen ve temel çıkarlarını koruyan kurum ve kurallar bütünü olarak tanımlanabilecektir²⁸⁸.

Ancak kamu düzeni kavramına yaklaşım, iç hukukta ve milletlerarası özel hukukta farklıdır. Bir başka deyişle kamu düzeni kavramının hakimler ve hakemler tarafından farklı değerlendirmeye tabi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır²⁸⁹. Doktrin ve uygulamada da hakimler (mahkemeler) ile hakemlerin konumları arasındaki bu fark sebebiyle yapacakları yargılamada dikkate alacakları kamu düzenleri arasındaki farka işaret edilmiş ve hakem kararlarının uluslararası kamu düzenine aykırı olup olmadığının denetlenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir²⁹⁰. Hâkim (mahkemeler), daima bir lex fori'ye sahiptir ve bu, hâkimin bağlı olduğu devletin hukukudur. Bu doğrultuda da resmi mahkemeler, ülkede hakim olan temel, sosyal, siyasal, hukuki ve ahlaki ilkelerle sıkı sıkıya bağlıdır²⁹¹. Oysa hakemler için aynı durumdan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Pratikte, hakemlerin muhtemel tenfiz ülkesi ve tahkim yerindeki kamu düzeni veya emredici kuralları dikkate alması gerektiği söylenebilirse de; prensip olarak hakemler, belli bir devletin kamu düzeni veya emredici kurallarından çok, uluslararası hukukta hakim olan temel ilkeler ile bağlıdırlar²⁹². Hakemler ile hakimler arasındaki bu fark önemli bir farktır ve kamu düzeninin yorumlanmasında mutlaka dikkate alınmalıdır. Kamu düzeni kavramının iç hukukta ve uluslararası hukukta farklı açılardan değerlendirilmesinin bir sonucu olarak tenfiz hakimine kamu düzeninin tanımlanması ve söz konusu hakem kararının kamu düzenine aykırı olup olmadığının değerlendirilmesi konusunda geniş bir takdir yetkisi verilmesi uygun bir çözüm olarak karşımıza

²⁸⁸ Süha Tanrıver, Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Kamu Düzeninin Rolü, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Banka ve Ticaret Enstitüsü Yanını, Ankara 1998, s. 152.

²⁸⁹ Akıncı, s. 404; Demir Gökyayla, s. 30.

²⁹⁰ Mahmut T. Birsell, Milletlerarası Ticari Tahkim ve Türkiye, İzmir HFD, Yıl: 1, Sayı: 1, 1980, s. 109.

²⁹¹ Şanlı, s. 513.

²⁹² Şanlı, s. 514.

çıkacaktır²⁹³. Böylece tenfiz hâkimi bir hakem kararının Türk kamu düzenine aykırı olup olmadığını değerlendirirken bu geniş takdir yetkisini kullanarak, konuya iç hukuktaki bakış açısından ziyade, uluslararası tahkim hukuku perspektifinden bakarak çok daha uygun bir yaklaşım sergileyebilecektir²⁹⁴. Aksi halde tenfiz devletinin hukukunda mahalli amaçlarla çıkartılmış emredici veya kamu düzeni niteliğindeki kurallara aykırı olan her yabancı mahkeme kararının New York Sözleşmesinin V/2(b) uyarınca reddedilmesi gerekecektir²⁹⁵.

Yukarıda da bahsedildiği üzere, kamu düzeni kavramı iç hukukta ve milletlerarası özel hukukta farklı içeriklere sahiptir. İç hukukta kamu düzeninin müdahalesini gerektiren hususlar, Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklere aykırılık, Türk kanunlarının esas prensiplerine aykırılık, Türk adap ve ahlak anlayışına aykırılık şeklinde özetlenebilecektir²⁹⁶. Oysa milletlerarası kamu düzeni kavramı iç hukuktaki kamu düzeni kavramına göre daha dar ve sınırlıdır.

Tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararının hem esasa ilişkin hem de usule ilişkin kamu düzenine aykırı olmaması gerekir. Aksi halde söz konusu hakem kararının iptal edilmesi ya da tenfizinin reddedilmesi gibi sorunlarla karşılaşılabilir. Biz çalışmamızda seri tahkim usulüne ilişkin kuralların uygulanmasının kamu düzenine aykırılık içerip içermediğini tartışacağımızdan esasa ilişkin kamu düzeninden bu çalışmada bahsedilmeyecektir. Ancak şu husus unutulmamalıdır ki, yabancı hakem kararının kamu düzenine aykırı olup olmadığı tespit edilirken incelenmesi gereken husus kararın sonuçlarının kamu düzenine aykırı olup olmadığıdır²⁹⁷.

Tahkim yargılamasının en önemli özelliklerinden birinin taraf iradesinin üstünlüğü olduğu düşünüldüğünde, bir hakem kararının başka bir ülkede tenfizinin talep edilmesi halinde yerel mahkemeler tarafından yapılacak incelemede, genelde yargı

²⁹³ Akıncı, s. 404.

²⁹⁴ Akıncı, s. 404.

²⁹⁵ Şanlı, 514.

²⁹⁶ Akıncı, s. 279.

²⁹⁷ Ayhan Dolunay, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni, Prof. Dr. Yıldırım Uler’e Armağan, Lefkoşa, 2014, s. 51; Akıncı, s. 405.

sistemlerinin kendi ülke kanunları ile taraf iradesi arasında denge kurmaya çalıştığı söylenebilecektir²⁹⁸. Bir başka deyişle, aslında kamu düzeni, geniş bir şekilde yorumlanmaya müsait bir kavram olmasına rağmen, birçok devlet mahkemesi yabancı hakem kararının tenfiz talebini reddetmek için kamu düzenine aykırılık istisnasını kullanmak konusunda isteksiz bir davranış sergilemektedir²⁹⁹ ve bu doğrultuda da kamu düzenine ilişkin sınırları uluslararası tahkimde minimum seviyeye çekme eğilimi göstermektedir³⁰⁰. Özellikle tahkim dostu ülkelerde mahkemeler, yabancı hakem kararının tenfizine ilişkin davalarda, kamu düzeni ifadesini geniş yorumlamaktan kaçınmaktadırlar ve yabancı bir hakem kararında uygulanan hukukun tenfiz istenen ülkenin iç hukukundan farklı olmasını tek başına kamu düzenine aykırılık olarak nitelendirmemektedirler. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse tahkim dostu ülkelerde mahkemeler kamu düzenine aykırılığın tenfizin reddine sebebiyet verme durumunun istisnai olması gerektiğinin altını çizmektedirler³⁰¹.

Kamu düzenine ilişkin her ne kadar net ve tam bir tanım olmasa da, usule ilişkin kamu düzeni, yabancı hakem kararının verilmesi sırasında taraflardan birisinin ya da her ikisinin birden usule ilişkin temel haklarının ihlal edilmiş olması sebebiyle, söz konusu yabancı kararın tanıma-tenfizinin talep edildiği devletin temel değerlerine aykırılık teşkil etmesi sonucunda kararın tanınması ve tenfizinin reddine neden olması şeklinde tanımlanabilecektir³⁰². Seri tahkim yargılamasının değerlendirildiği bu çalışmada da usule ilişkin kamu düzeninin seri tahkim özelinde hangi durumlarda ihlal edilebileceği üzerinde durulacaktır.

²⁹⁸ Christopher Lau/Christin Horlach, Party Autonomy-The Turning Point?, Volume 4, Issue 1, Dispute Resolution International, 2010, s. 126.

²⁹⁹ Born, s. 409.

³⁰⁰ Lau/Horlach, s. 127.

³⁰¹ Born, s. 409.

³⁰² Cemile Demir Gökyayla, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizde Kamu Düzeni (Kamu Düzeni), Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara 2001, s. 141.

3.2.4.1. Türk hukukunda ve milletlerarası özel hukukta kamu düzenine aykırılık

Kamu düzeni kavramını yabancı hakem kararlarının tenfizi açısından incelediğimizde MÖHUK'un 62/1(b) hükmünde yabancı hakem kararının genel ahlaka ve kamu düzenine aykırı olması halinde tenfiz isteminin reddedileceğinin düzenlendiği görülebilecektir.

MÖHUK'un 62/1(b) hükmünde bahsi geçen kamu düzenine aykırılık kavramı, yabancı hakem kararlarının yalnızca esasa ilişkin değil aynı zamanda usule ilişkin de kamu düzenine aykırılıklarını sonuca bağlar niteliktedir³⁰³. Söz konusu düzenlemeye göre kamu düzenine aykırılık aleyhine hakem kararı ileri sürülen tarafça ileri sürülebileceği gibi, tenfiz hâkimi tarafından re'sen de tespit edilebilecektir³⁰⁴.

MTK md 15/A/2-b maddesinde de kararın kamu düzenine aykırı olduğunun tespit edilmesi durumunda hakem kararının iptal edilebileceği düzenlenmektedir³⁰⁵. Bu madde çerçevesinde, hakem kararının iptali davasında, kararın kamu düzenine aykırı olup olmadığının araştırması da hâkim tarafından re'sen yapılacaktır³⁰⁶.

UNCITRAL Model Kanunu madde 34/2/b-ii'de³⁰⁷ mahkeme tarafından hakem kararının verildiği ülkenin kamu düzenine aykırı bulunması halinde söz konusu hakem kararının iptaline karar verilebileceği belirtilmiştir. Yine benzer şekilde UNCITRAL Model Kanun madde 36/1/b-ii³⁰⁸ ise hakem kararının tenfizine ilişkin talebin, mahkeme tarafından kararın tenfiz talep edilen ülkenin kamu düzenine aykırı bulunması halinde reddedilebileceğini düzenlemektedir. Görüldüğü üzere

³⁰³ Matti S. Kurkela/ Santtu Turunen, Due Process in International Commercial Arbitration, 2. Baskı, New York: Oxford University Press, 2010, s. 21-22.

³⁰⁴ MÖHUK md. 62/2: "Birinci fıkranın ç, d, e, f, g ve h bentlerinde yazılı hususların ispat yükü, hakkında tenfiz istenen tarafa aittir. "

³⁰⁵ Akıncı, s. 281.

³⁰⁶ MTK md. 15/A-2(b): "Bölge Adliye Mahkemesince kararın kamu düzenine aykırı olduğu tespit edilirse. "

³⁰⁷ UNCITRAL Model Law art. 34/2(b)-ii: "An arbitral award may be set aside by the court specified in article 6 only if: the court finds that: (i) the subject-matter of the dispute is not capable of settlement by arbitration under the law of this State; "

³⁰⁸ UNCITRAL Model Law art. 36/1(b)-ii: "Recognition or enforcement of an arbitral award, irrespective of the country in which it was made, may be refused only: if the court finds that: the recognition or enforcement of the award would be contrary to the public policy of this State. "

Model Kanun'da da hakem kararının kamu düzenine aykırılığı hususu, hakem kararının iptaline ve tenfiz talebine ilişkin davalarda mahkeme tarafından re'sen dikkate alınacak bir unsur olarak düzenlenmiştir.

New York Sözleşmesi'nin V/2-(b) maddesinde bir tenfiz engeli olarak sayılan kamu düzenine aykırılık, tenfiz talebinin ileri sürüldüğü ülkenin kamu düzeni dikkate alınarak tespit edilmiştir³⁰⁹. Ancak anlaşma koyucuları kamu düzenine aykırılığın tespitinde esas alınabilecek kriterlere yer vermediklerinden dolayı bu hususun tespitinin tamamen tenfiz devleti hakiminin anlayışına bırakıldığı ve bu nedenle de burada normal şartlarda tenfiz devleti hakiminin aslında geniş bir takdir yetkisi olduğu söylenebilecektir³¹⁰. Ancak bu noktada, bir üst başlıkta da belirtildiği üzere, özellikle tahkim dostu ülkelerin V/2(b) maddesini istisnai durumlarda uygulamak yönündeki eğilimi, kamu düzenine aykırılık sebebine dayanılarak tenfizi reddedilen hakem kararı sayısının oldukça az olması sonucunu doğurmaktadır.

New York Sözleşmesi'nin V/1-(b) maddesinde ve MÖHUK'un 62/1-(ç)-(d) maddelerinde bir tenfiz engeli olarak düzenlenen hukuki dinlenilme hakkının ihlalinin bir yandan kamu düzeni ile de yakından ilişkili olması sebebiyle³¹¹ hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiği bir hakem kararının, New York Sözleşmesi ve MÖHUK'un kamu düzenine ilişkin maddeleri kapsamında değerlendirilebilmesi ve bu sebeple söz konusu hakem kararının tenfizinin reddedilmesi de mümkün olabilecektir. New York Sözleşmesi md. V/1-(b) ve MÖHUK md. 62/1-(ç)-(d)'de düzenlenen tenfiz engeli ancak tarafların itirazıyla ve bu itirazı desteklemek üzere sunulan deliller kapsamında inceleme konusu olabilecekken, kamu düzeninin

³⁰⁹ Ahmet Cemal Ruhi, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, 4. Baskı, Ankara 2014, s. 480-486.

³¹⁰ Şanlı, s. 514.

³¹¹ Albert Jan Van den Berg, The New York Arbitration Convention of 1958, Towards a Uniform Judicial Interpretation, Hollanda: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1981, s. 299; Ergin Nomer, Devletler Hususi Hukuku, 21. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2015, s. 562.

ihlaline ilişkin maddeler tenfiz hakimi tarafından re'sen inceleme konusu yapılabilecektir³¹².

İddia ve savunma hakkının ihlal edildiği bir hakem kararının tenfizinin reddinin talep edilmesi New York Sözleşmesi'nin V/2(b) maddesi uyarınca kamu düzenine aykırılık gerekçesinin ileri sürülmesiyle mümkünken, bunun ayrıca Sözleşmenin V/1(b) maddesinde de düzenlenmesinin, iddia ve savunma hakkına verilen önemden kaynaklandığı söylenebilecektir³¹³. New York Sözleşmesi'nin V/1(b) maddesinde tek tip olarak ve uluslararası düzeyde düzenlenen tenfiz engellerine gidebilme imkanına alternatif olarak V/2(b) maddesi, taraf devletlere istisnai hallerde ve kendi hukuk sistemlerine aykırılık teşkil eden durumlarda başvurabilecekleri bir kaçış maddesi olarak da görülebilecektir³¹⁴.

3.2.4.2. Seri tahkim uygulaması özelinde kamu düzenine aykırılık

Bu bölümde, seri tahkime ilişkin usul kurallarının uygulanması sonucunda verilecek bir hakem kararının kamu düzenine aykırılık sebebiyle tenfizinin reddinin mümkün olup olmadığı inceleme altına alınacaktır.

Kamu düzenine aykırılık sebebiyle hakem kararının tenfizinin reddedildiği (ya da iptaline karar verildiği) durumlara verilebilecek en önemli örnek seri tahkim yargılamasına ilişkin bazı kurumsal tahkim kurallarında gerekçesiz hakem kararı verilebilmesine ilişkin kuraldır. Çalışmamızın ikinci bölümünde detaylı bir şekilde anlatıldığı üzere, bazı kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkim kurallarında, seri tahkim yargılaması sonucunda verilecek esasa ilişkin kararın gerekçesiz bir şekilde

³¹² Güvenalp, s. 128; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 02.06.2003 tarihli, 2002/13265 E. Ve 2003/5759 K. sayılı kararına konu olan tenfiz davasında, davalı tarafından iddia ve savunma hakkının ihlal edildiğine dair herhangi bir iddiada bulunulmamış olup, yerel mahkeme tarafından kamu düzenine aykırılık olup olmadığı araştırılırken iddia ve savunma hakkına da aykırılık olup olmadığı incelenmiştir. *"Mahkemece, iddia, savunma ve dosyadaki kanıtlara nazaran, taraflar arasında düzenlenmiş tahkim şartının geçerli olduğu, İngiltere'de taraflarca belirlenen kurallar çerçevesinde tahkim yargılamasının yapıldığı, tarafların savunma hakkına riayet edildiği, hakem kararının Türk kamu düzenine ve genel ahlaka aykırılık taşımadığı, hakem kararının tahkim şartı sınırlarını aşmadığı, usulünce kesinleştiği, MÖHUK'nun ve New York Konvansiyonu hükümlerinin aradığı tüm şartların davacı yararına gerçekleştiği gerekçesiyle, davanın kabulü ile 9.2.2001 tarihinde İngiliz Hakem Patrick O'Donovan tarafından verilen ve kesinleşen hakem kararının aynen tenfizine karar verilmiştir."*

³¹³ Van den Berg, s. 300.

³¹⁴ Born, s. 407.

verilmesine imkân sağlanmaktadır. Kararın gerekçeli verilip verilmemesi ile ilgili seri tahkim kuralları incelendiğinde, bazı kurallarda hakemlere bu konuda geniş takdir yetkisi verildiği ancak tarafların hakem kararının gerekçeli verilmesini talep etmesi halinde bazı durumlarda birlikte anlaşarak bazı durumlarda ise tek taraflı beyanda bulunarak kararın gerekçeli bir şekilde verilmesini sağlayabildikleri görülebilecektir.

Bir hakem kararının gerekçesinin yargılama üzerinde yapılan hukuki değerlendirmeyi yansıttığı söylenebilir. Dolayısıyla bir tahkim yargılamasının adil bir şekilde yürütülüp yürütülmediğinin anlaşılabilmesi açısından gerekçe önemli bir yere sahiptir. Konu, mahkeme kararları özelinde doktrin ve Yargıtay kararlarında ele alınmıştır. Bir kararın gerekçeli olması gerekip gerekmediği, o ülkenin egemenliğine ilişkin bir konu olduğundan, tenfizi istenen mahkeme (hakem) kararına ilişkin yargılama usulünün tenfiz ülkesindeki usulden farklı olması mümkün olabilecektir³¹⁵. Dolayısıyla Türk Hukuku açısından bakacak olursak, yabancı mahkemenin uyguladığı usulün, Türk usul hukukundan farklı olmasının, Türk kamu düzeninin müdahalesi için bir gerekçe olmadığı belirtilmektedir³¹⁶.

20 Eylül 2012 tarihli Resmi Gazete’de 10.02.2012 tarihli “Yabancı Mahkeme Kararlarının Salt Gerekçesinin Bulunmamasının Kesinleşmiş Yabancı Mahkeme Kararının Tenfizine Engel Olmayacağına ve Bu Hususun 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 54/c maddesi Anlamında Kamu Düzenine Açıkça Aykırılık Sayılmayacağına Dair Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararı”³¹⁷ yayımlanmıştır. Bu kararda, gerekçesi olmayan bir yabancı mahkeme kararının Türkiye’de tanınması ya da tenfiz edilmesi talep edildiği takdirde, kararın gerekçesiz bir şekilde verilmesinin tek başına bir kamu düzenine aykırılık sebebi teşkil edip etmeyeceği tartışılmıştır ve yabancı mahkeme kararının

³¹⁵ Berk Demirkol, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Sayı:157 - 158 | Eylül - Ekim 2017, s. 72.

³¹⁶ Nomer, *Kamu Düzeni*, s. 12; Cemal Şanlı/Emre Esen/İnci Ataman Figanmeşe, Milletlerarası Özel Hukuk, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 520.

³¹⁷ 2010/1 E., 2012/K. sayılı 10.02.2012 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararı, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120920-8.htm>, erişim tarihi: 02.04.2020.

gereksiz olmasının tek başına Türk hukuku açısından kamu düzenine aykırılık teşkil etmediği sonucuna varılmıştır.

Kararda, ilk olarak hukuk düzenindeki emredici hükümlerin her ihlalinin, kamu düzenine aykırılık teşkil etmeyeceğini belirtmiştir³¹⁸. Daha sonrasında ise yabancı bir mahkeme kararının gerekçesi ile kamu düzeni arasındaki ilişkiden bahsedilmiştir. Yargıtay’a göre yabancı mahkeme kararının verilme şekli, dolayısıyla bir gerekçe içerip içermediği, kararı veren hâkimin usul hukuku kurallarına tabi bir husustur³¹⁹. Yargıtay tarafından yapılan en önemli değerlendirmelerden biri de içeriği tetkik yasağı olması sebebiyle, yabancı mahkeme kararının gerekçesinin ilamın tenfizini etkileyecek güçte olmadığı yönündeki değerlendirmedir³²⁰.

³¹⁸ “5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku hakkında Kanunun 54/c maddesinde, hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması, tenfiz şartları içinde sayılmıştır. Buna göre, yabancı mahkeme kararının verilmesinde uygulanan hukuk ve bunun hangi kriterlere göre uygulandığı değil, yabancı kararın Türkiye’de icra edilmesi halinde meydana gelecek sonuçların Türk kamu düzenini ihlal edip etmeyeceğinin araştırılması gerekir. Anılan maddede yer alan, “Hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması” ifadesinden, yabancı mahkeme kararının esasına uygulanan hukukun Türk kamu düzenine aykırılığının incelenemeyeceği, sadece hükmün tenfizi neticesinde ortaya çıkan hukuki sonuçların kamu düzenine aykırı olması halinde yabancı mahkeme kararının tenfizinin reddedileceği sonucuna varılmalıdır. Esasa uygulanan hukukun Türk Hukukunda farklı olması ya da Türk Hukukunun emredici kurallarına aykırı olması gibi nedenlerle yabancı kararın tenfizi reddedilemez. Burada esas alınması gereken kıtas, yabancı ilamın Türk Hukukunda bir veya birden çok kanun hükümlerine aykırı bulunmasından çok, Türk Hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına ve hukuk siyasetine, Anayasa ‘da yer alan temel hak ve özgürlüklere milletlerarası alanda geçerli ortak ve kabul görmüş hukuk prensiplerine, ikili anlaşmalara, gelişmiş toplumların ortak benimsedikleri ahlak ve adalet anlayışına, medeniyet seviyesine siyasi ve ekonomik rejimine bakmak olmalıdır.”

³¹⁹ Devletler Özel Hukuku’nun yabancı mahkeme kararlarının gerekçesine yaklaşımı Medeni Usul Hukuku ile aynı değildir. Kararın gerekçesi, kararı veren hâkimin mensup olduğu devletin usul kanunlarına tabi olup, kural olarak başlı başına bir kamu düzenine aykırılık teşkil etmesi aykırılık yaratmayacaktır. Temel savunma hakkının ihlali ile kararın gereksiz oluşu farklı hususlar olup, savunma hakkının verilmemiş olması iç hukuktaki kamu düzenine aykırılık yaratacak ise de, yabancı ilamın gereksiz oluşu sadece ve tek başına bir sebep olarak kamu düzenine aykırılığı oluşturmayacaktır.”

³²⁰ “Diğer bir deyişle, ilamda bir gerekçenin bulunması veya bulunmaması ilamda yer alan hükmün kamu düzenine aykırılığını belirlemede önem taşımamaktadır. Tenfizi talep edilen yabancı mahkeme ilamında Türk Usul Hukuku’nun anladığı anlamda bir gerekçenin bulunması ya da bulunmaması Türk Kamu düzeninin müdahalesi bakımından tenfiz için ne etkilidir ne de gereklidir. Aksinin kabulü, yeniden yargılama yapmak sonucunu doğuracağı gibi yabancı ilamı ittihaz eyleyen mahkemenin de denetim ve inceleme organı haline gelmek gibi istenilmeyen bir durum belirecektir.”

Anayasa'nın 141/3. Maddesinde bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılacağı düzenlenmektedir. Ancak içtihadı birleştirme kararında bu hükmün, yabancı mahkeme kararlarına uygulanmasının mümkün olmadığını, aksi durumun lex fori prensibi ile bağdaşmayacağını belirtmiştir³²¹.

Özetlemek gerekirse, Yargıtay içtihadı birleştirme kararında, yabancı usul hukuku ile Türk usul hukukunun aynı kurallara sahip olmamasının kamu düzeni müdahalesi için bir gerekçe olmayacağından ve bununla birlikte yabancı mahkeme kararının kamu düzeni denetiminin, hüküm fıkrası ile sınırlı olacağı ve kararın gerekçesinin tenfize ilişkin kararda bir etkisi olmayacağı için, gerekçesiz yabancı mahkeme kararının tenfiz edilmesinde herhangi bir problem olmadığına karar verilmiştir.

Ancak beş üye, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'nda çoğunluk kararına karşı, karşı oy kullanmışlar ve bu karşı oylarında tenfizi istenen bir yabancı mahkeme kararının kamu düzenine aykırı olup olmadığının ancak gerekçe ile denetlenebileceğini, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesinde öngörülen adil yargılanma hakkı çerçevesinde kararların gerekçeli olmasının arandığını, yine aynı şekilde Anayasa'nın 141/3. Maddesinde ve HMK'nın 297. maddesinde de kararların mutlak surette gerekçeli şekilde alınması gerektiğini belirtmişlerdir³²². Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesine bakıldığında aslında açık bir şekilde kararların gerekçeli olmasından bahsedilmediği görülebilecektir³²³. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadında

³²¹ “Anayasanın 141. maddesinin yargılama usulüne ilişkin olarak koyduğu ilkelerin, münhasıran Türk Mahkemeleri için geçerli olacağı açık ve tartışmasız kabul edilen bir belirlemedir. Türk Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun, şekli ve maddi içeriğini belirlediği “gerekçe” bilindiği üzere “Türk Usul Hukuku anlamında” bir gerekçedir. Bu içerikteki bir gerekçenin yabancı mahkeme kararında da bulunmasını istemek veya aramak şüphesiz lex fori prensibi ile de bağdaşmayacaktır.”

³²² “Tenfizi istenen kararın kamu düzenine aykırı olup olmadığı gerekçe ile saptanabilir. Anayasa 141/3 maddesi “ Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” HUMK 388 (HMK 297) maddesi de bütün kararların gerekçeli olmasını öngörmüştür. Gerekçe hükmün dayandığı hukuki esasları açıklar. Böylelikle hükmün denetlenmesi mümkün olur. Taraflar da mahkemenin gerekçesi sayesinde haklı olup olmadıklarını anlayabilir. Yargıtay incelemesi aşamasında kararın usul ve yasalara uygun olup olmadığı gerekçe ile denetlenebilir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 45.maddesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hükümlerinin ve kararların gerekçeli olmasını şart koştuğu gibi sözleşmenin 6 maddesi de adil yargılama hakkı başlığı altında kararların gerekçeli olmasına değinmektedir.”

³²³ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi md. 6: “herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar [...] konusunda karar verecek lani yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir

mahkemelerin gerekçeli bir şekilde karar vermesi gerektiği kabul edilmiş ve kararların gerekçeli olmasının adil yargılanma hakkı kapsamına giren bir güvence olduğu kabul edilmiştir³²⁴.

Konuyla ilgili olarak doktrindeki genel görüş ise, kararın gerekçeli olmasının adil yargılanma hakkının temel unsurlarından birini oluşturduğu, tarafların hukuki dinlenilme hakkına riayet edilip edilmediğinin³²⁵, hakemlerin bağımsız ve tarafsız bir yargılama gerçekleştirdiğinin ve kararın dış etkenlerden bağımsız bir şekilde verildiğinin de yine kararın gerekçesinden anlaşılacağı yönündedir³²⁶. Yine benzer şekilde doktrinde, mahkeme kararlarının gerekçeli olmasının Anayasa'nın bir gerekliliği olduğu, dolayısıyla buna aykırı bir durumun kamu düzeninin ihlaline sebebiyet verebileceği, kararın gerekçesinin keyfiliği önlemesi sebebiyle adil yargılamanın en önemli unsuru olduğu, bu nedenle de Türkiye'de tenfizi talep edilen yabancı mahkeme kararlarının gerekçeli olmasının aranması gerektiği savunulmaktadır³²⁷.

Hiç şüphesiz ki, yargılamanın taraflar arasındaki eşitlik korunarak, iddia ve savunma hakkının ihlal edilmesine yol açmayacak şekilde belge ve delil ibraz edilmesine ya da duruşma görülmesine imkân tanınarak yürütüldüğü, özetle adil bir yargılama yürütüldüğü kararın gerekçesinden anlaşılabilir. Ancak Yargıtay içtihadı birleştirme kararında çok genel bir ifade ile ve istisnai durumlardan bahsetmeksizin, gerekçesiz yabancı mahkeme kararlarının salt gerekçesiz olmasının kamu düzenine aykırılık teşkil etmeyeceğinin söylenmesi nasıl isabetli değilse, gerekçesiz bir mahkeme kararının her daim kamu düzenine aykırılık teşkil ettiğini söylemenin de bir o kadar isabetli olmayacağı düşüncesindeyiz.

mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir”

³²⁴ Demirkol, s. 73.

³²⁵ Vahit Doğan, Milletlerarası Özel Hukuk, Savaş, 3. Baskı, 2015 s. 120; Burak Huysal, Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Milletlerarası Özel Hukuka İlişkin Bazı Değerlendirmeler, Ayfer Uyanık Çavuşoğlu/Zeynep Derya Tarman (eds), Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı, On İki Levha, 2014, s. 73.

³²⁶ Cemile Demir Gökyayla, Yeni Yargıtay Kararları Işığında Gerekçesiz Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 105-106, 2013, s. 10.

³²⁷ Demirkol, 76.

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, yabancı bir mahkeme kararının gerekçesi, o kararın verilış aşamasında tarafların adil yargılanma haklarına riayet edilip edilmediğinin anlaşılabilmesi açısından en önemli verilerden biridir. Dolayısıyla, yabancı bir mahkeme/hakem kararının gerekçesiz şekilde verilmesi uyuşmazlığın çözümünde uygulanan usul hukukuna göre mümkün ise, bu şekilde verilen bir kararın Türkiye’de tenfiz talebinin kamu düzenine aykırılık sebebiyle reddedilebilmesi için kararın gerekçesiz verilmesinin tarafların iddia ve savunma haklarının ihlal ediliyor olması gerekir. Ancak tarafların kararın gerekçesiz bir şekilde verilmesini sağlayabildiği hallerde adil yargılanma hakkını ihlal etmeyen bir denge kurulacağı söylenebilecektir³²⁸.

Çalışmamızın ikinci bölümünde seri tahkimde gerekçesiz karar verilmesine ilişkin düzenlemeleri incelemiştik. Bazı tahkim kurumları seri tahkim yargılamasında dahi yargılamanın daha hızlı bir şekilde sonuçlandırılması açısından kararın gerekçesiz verilmesine imkân tanımazken, bazıları ise kararın gerekçesiz verilmesini mümkün kılan düzenlemeler içermektedir³²⁹. Tüm bu kurallar incelendiğinde, bazı durumlarda kararın gerekçesiz şekilde alınmasının ancak tarafların anlaşmasına bağlı olduğu ya da tek taraflı beyanda bulunarak kararın gerekçeli alınmasını talep edebilme imkânı sağlandığı görülebilecektir.

Seri tahkim yargılamasındaki gerekçesiz karar prosedürü bu açıdan değerlendirildiğinde aslında tarafların kararın gerekçesiz şekilde verilmesini engelleyebilme imkanları bulunduğu için, taraflar kendilerine tanınan bu hakkı kullanmadılarsa ya da açık bir şekilde kararın gerekçesiz bir şekilde verilmesi konusunda anlaşılarsa, artık bu noktada kararın gerekçesiz olmasının tek başına kamu düzenine aykırılık içermeyeceği, ortada adil yargılanma hakkını ihlal eden

³²⁸ Demirkol, s. 85.

³²⁹ Örneğin SCAI seri tahkim kuralları uyarınca taraflar kararın gerekçesiz şekilde verilmesi konusunda anlaşmadıkça, hakem kararı gerekçeli bir şekilde verilecektir. HKIAC ve SIAC seri tahkim kurallarında ise aynı SCAI seri tahkiminde olduğu gibi tarafların kararın gerekçesiz alınmasına karar vermesi mümkündür ancak taraflar böyle bir karar almadılarsa kararın mutlaka gerekçeli şekilde alınması gerekmez ve hakem dilerse, tarafların bu yönde bir anlaşması olmamasına rağmen gerekçesiz karar verebilir. SCC seri tahkiminde ise en geç kapanış beyanından önce taraflardan birinin kararın gerekçeli bir şekilde verilmesini talep edebilmesine imkan tanınmıştır. Ancak SCC’nin kurallarından, seri tahkimde kararın kural olarak gerekçesiz alınacağı da çok net bir şekilde anlaşılmamaktadır.

bir durum olmadığı için, bu şekilde verilen bir hakem kararının kamu düzenine aykırılık sebebiyle iptaline veya tenfizinin reddine karar verilemeyeceği düşüncesindeyiz.

Hakem kararının gerekçesiz verilmesi ile ilgili olarak, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı haricinde dünya genelinde farklı içtihatlarla bakılacak olursa, örneğin İspanya’da, İspanyol Tahkim Kanunu’nun 37.4 maddesi uyarınca, hakem kararının mutlaka gerekçeli olması gerektiğine ilişkin açık bir düzenleme olduğu görülecektir. Bu kuralın açık bir şekilde hakem kararlarının gerekçeli olması gerektiğini düzenlemesi sebebiyle İspanyol hukukunun usule ilişkin emredici kurallarından olduğu ve bu nedenle bu kurala aykırı olarak gerekçesiz bir şekilde verilen bir hakem kararının kamu düzenine aykırılık oluşturacağı söylenebilecektir³³⁰. Yine benzer şekilde, Avusturya Yüksek Mahkemesi tarafından verilen bir kararda da, hakem kararının gerekçesiz olmasının usul kurallarıyla ilgili kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle iptal edildiği görülebilecektir³³¹.

Seri tahkim yargılamasında bazı kurallarda kararın gerekçesiz verilebilmesi imkanının mevcut olmasının yanında, bazı kurumların seri tahkim kurallarında ise hakem kararının özet şeklinde verileceğinin düzenlendiği görülmektedir. HKIAC ve SIAC seri tahkiminde seri tahkim yargılamasında kararın özet şeklinde verileceğine ilişkin düzenleme yer almaktadır. Bu kuralların içeriği incelendiğinde görülecektir ki, gerekçesiz karar verilmesine ilişkin kurallarda olduğu gibi taraflara bunun önüne geçebilme imkanı tanınmamaktadır. Bir başka deyişle bazı kurallar uyarınca hakem kararları seri tahkim yargılamasında doğrudan özet şekilde alınacaktır. Peki bu durumun yine usule ilişkin kamu düzenine aykırı olması sebebiyle özet şeklinde verilen hakem kararlarının tenfizine engel olabileceği veya iptaline yol açabileceği söylenebilecek midir? Bu konuya ilişkin bizim görüşümüz, kararın özet şeklinde verilmesinin gerekçesiz verilmesinden farklı bir durum olması

³³⁰ Tarjuelo, s. 115.

³³¹ Anne-Karin Grill/Sebastian Lukic, “Austrian Supreme Court Establishes New Standards as Regards the Decisive Underlying Reasoning of Arbitral Awards”, Kluwer Arbitration Blog, Aralık 2016, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2016/12/24/austrian-supreme-court-establishes-new-standards-as-regards-the-decisive-underlying-reasoning-of-arbitral-awards/?print=pdf>, erişim tarihi: 16.12.2019.

ve özet kararın yargılamaya ilişkin olarak yalnızca detayları içermemesi sebebiyle, genel anlamda tarafların iddia ve savunma hakkının ihlaline yol açacak bir nitelikte olmadığı yönündedir. Ancak burada da aynı gerekçesiz kararda olduğu gibi, somut olaya özel olarak değerlendirme yapılmalı ve kararın özet şeklinde verilmesinin adil yargılanma ilkesinin ihlal edilmesine sebep olduğu durumlarda yine iptale yol açacak veya tenfize engel bir durum olarak değerlendirilmesinin söz konusu olabileceği söylenmelidir.

3.3. Seri Tahkimin Avantaj ve Dezavantajlarının Değerlendirilmesi

3.3.1. Seri tahkimin avantajları

Seri tahkim yargılamasının en önemli avantajı, hiç şüphesiz ki taraflara sağladığı hızlandırılmış yargılama prosedürüdür. Aslında bu hızlandırılmış yargılama prosedürü, standart tahkim yargılamasının da ilk ortaya çıkış sebebiydi³³². Her ne kadar tahkim yargılaması bazı durumlarda yerel mahkemelerdeki yargılamaya oranla daha hızlı, kolay ve hesaplı olsa da, özellikle büyük ticari uyuşmazlıklarda tahkim yargılamasının en az yerel mahkemelerdeki yargılama kadar uzun ve masraflı olduğu da açık bir şekilde söylenebilecektir³³³. Hatta bu durumun tarafları uluslararası ticari tahkim yargılamasındaki uzun süre ve maliyetlerden kaçınmak amacıyla eskiden olduğu gibi yerel mahkeme yargılamasına ittiği de belirtilmektedir³³⁴. İşte uluslararası tahkimde tarafların bu çekincelerini bertaraf etmek amacıyla, son yıllarda hem ulusal hem de uluslararası alanda birçok kurumsal tahkim merkezi, seri tahkim yargılamasına ilişkin kurallar ortaya çıkarmaktadırlar³³⁵. Bu doğrultuda da standart tahkim karşısında seri tahkimin en önemli avantajının “hız” olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Seri tahkim yargılamasının adı üstünde hızlı bir prosedürde ilerlemesinin en önemli sonuçlarından birisi, hakemler de dahil olmak üzere yargılamanın tüm taraflarının, uyuşmazlığın esasına ve buna ilişkin belge ve diğer deliller üzerine

³³² Welser/Klauegger, s. 272.

³³³ Carter/Neuhaus, s. 4.

³³⁴ Klaus Peter Berger, The Need for Speed in International Arbitration, Journal of International Arbitration, Volume 25, Issue 5, Kluwer Law International, 2008, s. 595.

³³⁵ Carter/Neuhaus, s. 4.

yoğunlaşmasıdır. Bir seri tahkim yargılamasında tarafların ve hakemlerin yargılamaya daha kısa bir süre içerisinde maksimum özenle hazırlanmaları hem vakit kazanılmasını hem de yargılamanın daha etkili bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır³³⁶. Daha kısa bir süre içerisinde maksimum özenle yargılamanın yürütülmesi de beraberinde, aslında uyuşmazlıkla yakından ilgisi olmayan konulara ve bunlarla ilgili belge ve diğer delillere taraflarca değinilmekten de kaçınılmasını getirmektedir.

Seri tahkimin standart tahkim karşısında hız konusunda avantajlı olmasını sağlayan tek husus elbette ki sürelerin kısaltılmış olması değildir. Bunun haricinde tahkim kurumlarının oluşturduğu seri tahkim kuralları incelendiğinde yargılamanın usulüne ilişkin olarak, hızlı bir yargılama yürütülmesini sağlamak amacıyla basitleştirilmiş usuller öngörüldüğü görülmektedir. İleride daha detaylı bir şekilde anlatılacağı üzere, dava yönetim toplantısının daha önce yapılması, tarafların birbirlerinden belge ibraz talebinde bulunmasının sınırlandırılması, tarafların dilekçe ve beyanlarının sayısının, kapsamının ve genişliğinin sınırlandırılması, sözlü yargılama yapılmamasına imkan sağlanması, yargılamanın tek hakem ile yürütülmesi gibi yargılama usulüne ilişkin pek çok konudaki basitlik de seri tahkim yargılamasının hız anlamında standart tahkimden daha avantajlı olmasını sağlamaktadır.

Seri tahkimin standart tahkim karşısında bir diğer avantajı ise, taraf iradesinin daha geniş bir şekilde kullanılabilmesidir³³⁷. Seri tahkime ilişkin düzenlemeler içeren kurumsal tahkim merkezlerinin oluşturduğu kuralların niteliğine göre, taraflar açısından seri tahkimin uygulanması bazı kurallara göre kendiliğinden, bazı kurallara göre ise tarafların iradesi doğrultusunda gerçekleşmektedir. Seri tahkim kurallarınca taraflara sağlanan bu irade serbestisinin, seri tahkim yargılamasının özellikle her iki tarafın da hızlı bir yargılama elde etmek istediği durumlarda bu amacın sağlanmasına çok büyük katkı sağladığı söylenebilecektir.

³³⁶ Welser/Klausegger, s. 272.

³³⁷ Welser/Klausegger, s. 273.

Seri tahkimin, standart tahkim karşısında sahip olduğu bir diğer avantaj ise, yukarıda da değinildiği üzere az maliyetli oluşudur. Seri tahkimde belge ve diğer delillerin ibrazına ilişkin daha sınırlı prosedürlerin öngörülmesi, sürelerin daha kısıtlı olması, daha kısa duruşmalar ve bunun gibi genel yargılama süresini ve tarafların dava konusu uyuşmazlıkla alakası olmayan konulara zaman ve emek ayırmayı ve çoğunlukla tek hakem tarafından yargılamanın yürütülecek olması, daha az maliyetli yargılamaları da beraberinde getirmektedir.

Ancak seri tahkimin daha az maliyetli olması konusunda çeşitli tartışmalar da mevcuttur. Yukarıda sayılan tüm bu hususlar bir yandan yargılamanın kısa sürmesi sebebiyle daha az maliyetli olmasını sağlarken bir yandan ise aslında bu durum, her şeyin çok kısa süreler içerisinde yapılabilmesini sağlamak adına yargılamanın taraflarının avukatlarının ve hakemlerin neredeyse tüm vakitlerini buna vermelerine neden olmaktadır. Bu sefer de bu durumun yarattığı ek bir maliyet ortaya çıkabilmektedir.

Standart tahkim yargılamasında her ne kadar karara varma süreci daha uzun olsa da hem taraf vekilleri hem de hakemler açısından seri tahkimde olabileceği kadar tam zamanlı bir çalışma söz konusu olmamaktadır. Seri tahkimde öngörülen sürelerde yapılması gerekenleri gerçekleştirmek her zaman düşünüldüğü kadar kolay olmayabilir. Ancak yine de standart tahkim yargılamasının söz konusu olduğu bazı uyuşmazlıklarda her ne kadar yargılama yıllar boyunca sürse de, bu durum karşısında seri tahkim yargılamasında öngörülen sürelere uyulması amacıyla yapılan ekstra masraflar, tarafların kısa sürede bir karara ulaşması karşısındaki tatminleri de göz önünde bulundurulduğunda, çok da büyük bir önem arz etmemektedir.

3.3.2. Seri tahkimin dezavantajları

Taraflar arasındaki ticari uyuşmazlıkların bir an önce karara ulaştırılması, aslında her iki taraf açısından da faydalıdır. Yukarıda da değinildiği üzere, bazı durumlarda aleyhine iddiada bulunulan tarafın bazı taktikler kullanarak yargılama sürecini uzattığı görülmektedir. Bunun haricinde ise tarafların her ikisinin de hızlı bir şekilde karara ulaşmaları ve ticari hayatlarına buna göre devam etmeleri olağan

olandır. Seri tahkim yargılaması bu hızı sağlayan bir yargılama olması sebebiyle aslında tarafların bir an önce bir karar elde etmek istedikleri durumlarda başvurmaları gereken bir yargılama türüdür.

Ancak seri tahkimin hızlı olma özelliği sebebiyle her zaman avantajlı olduğunu söylemek de mümkün değildir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli durumlardan biri seri tahkim yargılamasının her türlü uyuşmazlığın çözümü için elverişli olmamasıdır³³⁸. Tarafların tahkim şartını müzakere ettikleri sırada ortada henüz bir uyuşmazlık mevcut olmadığından ve ileride çıkacak uyuşmazlıkla ilgili olarak hangi tarafın davacı hangi tarafın davalı olacağı, uyuşmazlığın konusu, uyuşmazlığın miktarı ve uyuşmazlığın çözümünde ne tür delillerin kullanılmasının gerektiği de bilinmediğinden tarafların her türlü uyuşmazlık çözümü için seri tahkimi seçmeleri, özellikle inşaat veya birleşme ve devralma gibi karmaşık konularda çıkacak uyuşmazlıkların çözümünde taraflar açısından avantajlı olamayabilecektir³³⁹.

Benzer şekilde bazı uyuşmazlıklara ilişkin yargılamalarda, daha detaylı ve kapsamlı bilirkişi incelemesi ya da tanık dinletilmesi zorunlu olabilir. Bu tarzda detaylı ve uzun soluklu bir incelemeyi gerektiren bir yargılamanın da sınırlandırılmış süreler içerisinde gerçekleştirilmeye çalışılması yargılamadan verimli bir sonuç alınmasının engellenmesine yol açacaktır³⁴⁰. Dolayısıyla seri tahkim yargılamasına ilişkin kurallar göz önünde bulundurulduğunda, uyuşmazlık konusunun daha karmaşık olduğu ya da çok taraflı bir uyuşmazlığın bulunduğu durumlar açısından seri tahkim yargılamasının elverişsiz olabileceği sonucu ortaya çıkacaktır.

Seri tahkim yargılamasının bir diğer dezavantajı olarak, seri tahkim yargılamasında genel olarak uzman görüşlerine yer verilmeyişi ve uyuşmazlık konusunun teknik detayıyla ilgili hakemlerin de bilgi sahibi olmadıkları durumlarda, uyuşmazlık konusunun çözümünde yaşanan zorluklar gösterilebilecektir. Elbette tarafların hakem olarak teknik uzmanlar atamaları mümkündür ancak bu sefer de bu teknik

³³⁸ Welser/Klaussegger, s. 274.

³³⁹ Alice Broichmann, "Disputes in the Fast Lane: Fast-Track Arbitration in Merger and Acquisition Disputes", Sweet&Maxwell (ed.), Issue 4, International Arbitration Review, 2008, s. 146.

³⁴⁰ Welser/Klaussegger, s. 274.

kişilerin uyuşmazlığın hukuki karışıklıklarıyla özellikle de seri tahkimin zorlu koşullarında baş etmesi oldukça zor hale gelecektir³⁴¹.

Bir tahkim yargılamasında taraflarca dosyaya sunulacak dilekçeler ve tarafların iddia ve savunmalarını destekler tüm belgelerin seri tahkim yargılamasında çok daha sıkıştırılmış bir süre içerisinde sunulması gerekmektedir. Burada aslında sadece dosyaya sunulacak dilekçe ve belgelerin değil taraf vekillerinin de hızlı bir şekilde yargılama için hazır olması gerekliliğinden bahsetmemiz gerekir. Her ne kadar hızlandırılmış bir yargılama, taraflar açısından karara bir an önce ulaşılması anlamında avantajlı olsa da diğer yandan da hem tarafların hem de taraf vekillerinin sıkıştırılmış süreler içerisinde çok daha fazla efor sarf etmelerine yol açacağından, dezavantajlı olabilir³⁴².

Seri tahkim daha kısa sürelerde tamamlanması her zaman daha az maliyetli olacağı anlamına da gelmemektedir³⁴³. Nitekim seri tahkim yargılamasında kısa sürede bir karara ulaşabilmek adına oldukça sıkıştırılmış süreler öngörüldüğünden, tarafların da bu yargılamaya uyum sağlayabilecek şekilde vekiller bulması gerekmektedir. Hem konuyla alakalı bilgi ve tecrübesi iyi derecede olan hem de kısa bir süre boyunca olsa da vaktinin neredeyse tamamını bir uyuşmazlığın çözümü için harcayacak vekiller bulma gerekliliği de seri tahkim yargılamasının dezavantajları arasında gösterilebilecektir.

Son olarak, seri tahkim yargılamasının dezavantajı olarak gösterilebilecek en önemli husus, taraflardan birinin yargılamanın bir an önce sonuçlanması konusunda bir isteği olmadığı hallerde, diğer taraf ve yargılamayı yürüten hakemlerle iş birliği içinde bulunmaması sonucunda seri tahkimden beklenen verimin alınamamasıdır. Elbette ki, yargılamayı uzatmak isteyen tarafın tayin edilen sürelerle uymaması ve üzerine düşenleri zamanında yapmaması kendi aleyhine sonuç doğuracaktır. Ancak çoğu durumda karar aleyhine çıkan tarafın seri tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararını tanıma ve tenfiz aşamalarında ya da iptalini talep ederek

³⁴¹ Welser/Klausegger, s. 274.

³⁴² Welser/Klausegger, s. 274.

³⁴³ Broichmann, s. 146.

iptal davası sırasında, çok kısa süreler tayin edildiği ve bu nedenle adil yargılanma hakkına riayet edilmediği gerekçesiyle adete yok etmeye çalıştığına rastlanmaktadır. Dolayısıyla taraflardan biri seri tahkim yargılaması konusunda istekli değilse, ileride hakem kararının yüksek oranda iptal edilme riski bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır³⁴⁴.

Sonuç olarak eğer taraflar öncesinde üzerinde anlaştıkları seri tahkim kurallarının, ileride çıkacak bir uyuşmazlık sürecinde uygulanmasını gerçek anlamda istiyorlarsa, bu durumda kesinlikle kuralları tayin ederken gerçekçi olmalıdırlar ve seri tahkim yargılaması sonucunda çok kısa bir süre içerisinde bir karara ulaşabilmeleri adına, yukarıda bahsi geçen birçok hususu da göz önünde bulundurmalıdırlar. Bir başka deyişle seri tahkim yargılamasının, öncelikle hızlandırılmış bir yargılama sunduğu ve tarafların bir an önce karara ulaşabilmelerini sağladığı için avantajlı olduğu söylenebilecekse de, yukarıda anlatılanlar doğrultusunda, hem uyuşmazlık konusunun hem de tarafların seri tahkime yaklaşımlarının birlikte değerlendirilmesi ve seri tahkim yargılamasına bu doğrultuda karar verilmesi gerektiği söylenebilecektir. Aksi halde hızlandırılmış bir yargılama elde edilmek istenirken, standart tahkim yargılamasından daha uzun süren bir süreçle karşı karşıya kalınması kaçınılmaz olabilecektir.

³⁴⁴ Welser/Klausegger, s. 275.

SONUÇ

Uyuşmazlıkların kesin ve bağlayıcı bir şekilde çözülebilmesi konusunda tarafların anlaştıkları bir sistem olan ve yerel mahkeme yargılamasına alternatif olarak ortaya çıkan tahkim yargılaması, ortaya çıktığı dönemden bu yana özellikle uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde sıklıkla tercih edilen bir uyuşmazlık çözüm yolu olarak benimsenmiştir. Yerel mahkemelerde görülen davaların çok uzun sürelerde sonuçlanması ve oldukça yüksek maliyetlere sebebiyet vermesi tahkimin doğmasındaki en önemli sebepler arasında gösterilebilecek olsa da tahkim yargılaması, özellikle ekonominin gelişmesiyle tahkimi tercih eden aktörlerin sayısının hızlı bir şekilde artması sonucunda, hız ve maliyet anlamında eskisi kadar avantajlı olmamaya başlamıştır. Tahkimin hız ve maliyet avantajının giderek azalması ve tahkimi kullananların bu konudaki memnuniyetsizliklerini dile getirmeleri hem doktrinde hem de pratikte bazı önlemler alınması konusunda belli çevreleri harekete geçirmiştir. İşte tahkim yargılamasının daha hızlı, etkili ve az maliyetli bir şekilde yürütülmesini amaçlayan seri tahkim yargılaması bu şekilde ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızın ilk bölümünde, seri tahkimin ortaya çıkmaya başladığı ilk zamanlardan günümüze ne şekilde tanımlandığı ortaya koyulmuş ve özellikle dünyanın önde gelen tahkim merkezlerinin günümüzde oluşturdukları tahkim kuralları da göz önünde bulundurularak seri tahkim yargılamasına en uygun tanım yapılmaya çalışılmıştır. Seri tahkimin tanımı ile ilgili ilk ortaya çıkmaya başladığı dönemden günümüze seri tahkime ilişkin olarak yapılan tanımlamaların yanında seri tahkimin tarihsel gelişimi de yine aynı bölümde anlatılmıştır. 90'lı yılların başlarında seri tahkim yargılamasına ilişkin ayrı ve özel kurallar içeren tahkim merkezleri olmasa da, ilk olarak bu yıllarda ICC tahkiminde yargılamanın hakem ve tarafların isteği ile hızlandırılmış bir şekilde çözüldüğü örneklerle rastlanmıştır. Ancak seri tahkime ilişkin özel kurallar olmadan da seri tahkim yargılamasının gerçekleştirilmesinin ancak tarafların ve hakemlerin bu konuda istekli oldukları durumda mümkün olduğu görülmüştür ve seri tahkim yargılama usulünün yaygınlaşabilmesi için özel olarak düzenlenmiş kurallara ihtiyaç duyulmaya devam

edilmiştir. Bununla birlikte yapılan anket sonuçlarından da anlaşılabileceği üzere tahkim yargılamasının en büyük dezavantajı olan uzun süre ve maliyetlerin devam etmesi de yargılamanın hızlandırılmasına çözüm bulunma arayışlarını artırmıştır. Bunun sonucunda da 1990'lı yılların ortalarından itibaren kurumsal tahkim merkezleri seri tahkim yargılamasına ilişkin özel kurallar oluşturmaya başlamıştır. Ancak çok yakın zamanda bile halen, yapılan anket sonuçlarından da anlaşılabileceği üzere tahkimin hız ve maliyet konusunda eleştirilmeye devam ettiği görülebilecektir. Bunun sonucu olarak da günümüzde bile seri tahkim yargılamasına ilişkin oluşturulan kurallara yenileri eklenmeye ve seri tahkim yargılaması yaygınlaşmaya devam etmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise dünyanın önde gelen tahkim merkezlerinin seri tahkime ilişkin kurallarının özellikleri üzerinde durulmuştur. Öncelikle bu kuralların bir kısmı standart tahkim kurallarından bağımsız kurallar olarak düzenlenmiş olmakla birlikte birçoğu standart kurallardan tamamen ayrı şekilde düzenlenmemiş ve bu kuralları destekleyici nitelikte, yarı-bağımlı şekilde kaleme alınmıştır. Bu iki sistem arasındaki en önemli fark, standart kurallardan tamamen bağımsız şekilde düzenlenen kuralların uygulanmasının tarafların bu konuda açıkça anlaşmış olmalarına bağlı olmasıyken, yarı-bağımlı kuralların uygulanmasının taraf iradesinden ayrı koşullara tabi olarak kendiliğinden de uygulanabilir olmasıdır. Özellikle uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde tahkim yargılamalarının oldukça uzun sürmesinin ve dolayısıyla maliyetli olmasının çok fazla eleştirilmesi nedeniyle, seri tahkim yargılamasını tarafların kararına bırakmanın çözüm odaklı bir sistem olmadığını söylemek daha isabetli olacaktır. Bunun en önemli sebebi ise ancak tarafların açıkça anlaşması halinde seri tahkim kuralları uygulanacağında (opt-in yöntem), bu durumun yargılamanın uzun sürmesi konusunda avantajı olan tarafça kötüye kullanılmaya açık olmasıdır.

İkinci bölümün ilerleyen kısımlarında ise, farklı tahkim merkezlerinin seri tahkim yargılama usulüne ilişkin olarak düzenledikleri kurallar üzerinde durulmuştur. Bu kurallar incelendiğinde esas amacın elbette yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde tamamlanması ve kısa sürede bir hakem kararı alınması olduğu anlaşılabilmektedir.

Ancak bazı kurumların kararları bu amacın gerçekleştirilmesi anlamında daha verimli iken, bazılarının aynı verimliliği sağlamadığını söylemek isabetli olacaktır. Bu noktada verimlilikten kasıt aslında yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde sonuçlandırılması ve kısa süre içerisinde hakem kararının alınması için belirlenen kurallardan sapılabilmesi konusunda taraflara ne kadar inisiyatif tanındığı ve bunun hangi şartlar altında mümkün olabildiğidir. Bazı kurallara bakıldığında, hakem kararının kısa süre içerisinde alınması amacıyla düzenlenen kurallar konusunda taraflardan ziyade hakemin daha geniş takdir yetkisine sahip olduğu hatta bazı durumlarda taraflarca tahkim sözleşmesinde aksi yönde düzenleme olsa dahi seri tahkim kurallarının uygulanacağı görülmektedir. Bazı kurallarda ise tarafların seri tahkim kuralları ile düzenlenen hususların aksini düzenleyebilmeleri daha kolaydır.

Yargılamanın hızlandırılmış bir şekilde yapılması ve kararın kısa sürede alınması amacıyla düzenlenen seri tahkim kurallarına genel olarak bakıldığında, en önemli düzenlemelerin sürelerle ve tek hakem ile yargılama yapılmasına ilişkin olduğu görülebilecektir. Sürelerle ilgili düzenleme genel anlamda hakem kararının alınması için öngörülen süre olabileceği gibi, tarafların ya da hakemin usuli işlemlerle ilgili sahip oldukları süre ile de ilgili olabilmektedir. Süreler ve tek hakem ile yargılama haricinde dikkat çeken bir diğer kural ise tarafların ek beyan ve delil sunabilmelerine ya da tanık, bilirkişi, uzman görüşü gibi delillere başvurabilmeleri konusunda getirilebilecek kısıtlamalardır. Standart tahkim yargılamalarının uzun sürmesinin en önemli nedenlerinden birisi de tarafların sürekli ve sonu gelmez bir şekilde dosyaya beyan veya belge sunması olduğu için seri tahkim kurallarında bu yönde düzenlemelerin yapılmasının isabetli olduğu söylenebilecektir. Yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesi konusunda tarafların talepte bulunabilmesine ya da hakemin yargılamanın duruşmasız şekilde yürütülmesine karar vermesine olanak sağlayan kuralları da yine yargılamanın uzun sürmesinin önüne geçebilecek nitelikte ve önemli türde düzenlemelerdir. Son olarak sonuçları bakımından da önem arz edecek ve bazı seri tahkim kurallarında düzenlenen gerekçesiz karar verilebilme imkânı, gerekçenin yazılması sırasında uzun vakitler harcanabileceği düşünüldüğünde etkili bir düzenleme olarak değerlendirilse de, gerekçesiz şekilde verilecek hakem kararlarının bazı ülkelerinin

usul hukukuna aykırılık teşkil edebileceği göz önünde bulundurulduğunda, hakem kararının iptaline ya da tenfizinin reddine sebebiyet verebileceği de söylenebilecektir.

Çalışmamızın son bölümünde ise dünyanın önde gelen seri tahkim kurallarının tahkimin temel prensipleri çerçevesinde değerlendirilmesi yapılmıştır. Seri tahkimin en önemli özelliğinin kısaltılmış süreler ve basitleştirilmiş bir yargılama usulü olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu durumun bazı hallerde seri tahkim yargılamasında tarafların hukuki dinlenilme hakkının zedelenmesine yol açabileceği söylenebilecektir. Seri tahkim özelindeki kurallar göz önünde bulundurulduğunda tarafların seri tahkim usulündeki kısaltılmış süreler nedeniyle ya da bazı hallerde ek beyan ve belge sunmalarının sınırlandırılması nedeniyle hukuki dinlenilme haklarının zedelenmesi ve bunun sonucunda da hakem kararının iptali ya da tenfizinin reddi söz konusu olabilecektir.

Bu konuda en önemli noktalardan ilki, seri tahkim kuralları uyarınca verilen sürelere uyabilmek adına taraflardan birine sunulan imkanlardan diğer tarafın eşit şekilde fayda sağlayamamasıdır. Bu noktada hakemlerin tarafların eşitliği ilkesini gözetmesi gerekmektedir. Ancak buradaki eşitliğin matematiksel bir eşitlik olarak değil, tarafların objektif şartları değerlendirildiğinde eşit haklara sahip olması gerektiği şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Bir diğer önemli nokta ise yargılamanın hızlandırılmış ve basitleştirilmiş şekilde yürütülmesi sebebiyle yargılama prosedüründen usulüne uygun olarak haberdar edilmeme ve delilleri ikame edebilme imkanına sahip olamama durumudur. Özellikle belli şartların oluşması ile kendiliğinden uygulanır hale gelecek seri tahkim kurallarından tarafların haberdar edilmemesi ve bu durumun hak kaybına sebebiyet vermesi, ileride bu hakem kararlarının iptaline ya da tenfizinin reddine sebebiyet verebilecektir. Seri tahkim özelinde en çok karşılaşılabilecek bir diğer durum ise tarafların hem sürelerin kısaltılması hem de usule ilişkin bazı prosedürlerin basitleştirilmesi sonucunda delillerini ikame etme imkanı bulamamalarıdır. Bu noktada hakemlerin iki durum arasında dengeyi sağlamaları çok büyük önem taşımaktadır. Hakemler bir yandan seri tahkimin asıl amacı olan hızlandırılmış

yargılamayı ve kararın daha kısa süre içerisinde alınmasını, diğer yandan ise bu amaç yolunda tarafların hukuki dinlenilme hakkına aykırı hareket edilmemesini sağlamak durumundadırlar. Bazı seri tahkim kuralları uyarınca yargılamanın duruşmasız bir şekilde dosya üzerinden yürütülmesi de yine bu kapsamda değerlendirilebilecektir. Uyuşmazlığın özellikleri göz önünde bulundurulduğunda eğer tarafların bu uyuşmazlığa ilişkin iddia ve savunmalarını ve delillerini sözlü şekilde bir duruşma sırasında ikame etmeleri esasa ilişkin verilecek karar açısından hayati öneme sahipse, bu durumda yargılamanın duruşmasız bir şekilde dosya üzerinden yürütülmesi hukuki dinlenilme hakkına aykırı bir durum olarak değerlendirilecek ve bu hakem kararının iptaline ya da tenfizinin reddine neden olabilecektir.

Seri tahkim yargılamasına özel kurallar arasında tartışmaya en açık olanlardan birisi de gerekçesiz karar verebilme imkanındır. Gerekçesiz hakem kararının, tarafların hukuki dinlenilme hakkının zedelenmesinden yola çıkılarak usule ilişkin kamu düzenine aykırılık teşkil ettiğinden bahisle tenfizinin reddedilmesi ya da iptal edilmesi tartışmalı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuya ilişkin olarak Yargıtay'ın da 2012 yılına kadar sabit bir görüşü bulunmamakla birlikte 01.02.2012 tarihinde verilen Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararı ile bu tartışma sonlandırıldı ve hakem kararının gerekçesiz bir şekilde verilmesinin tek başına usule ilişkin kamu düzenine aykırılık teşkil etmeyeceğine karar verildi. Bu karar doktrinde birçok tartışmaya neden olmuş ve halen de olmaya devam etmektedir. Bir hakem kararının gerekçesiz oluşu elbette tek başına o hakem kararının kamu düzenine aykırılık nedeniyle tenfizinin reddine neden olmamalıdır. Bunun için hakem kararının gerekçesiz bir şekilde verilmesinin tarafların hukuki dinlenilme hakkına aykırılık sonucunu da doğurması gerekmektedir. Yargılamanın adil bir şekilde yürütülüp yürütülmediğinin ancak gerekçeden anlaşılabileceği, bazı istisnai durumlar haricinde, açık bir şekilde ortada olduğundan aslında gerekçesiz şekilde verilen kararlarda yargılamanın adil bir şekilde yürütülüp yürütülmediği anlaşılamayacağından bu şekilde verilen bir hakem kararının tenfizinin reddedilmesi gerektiğini söylemek isabetli olacaktır. Ancak seri tahkim özelinde konu incelendiğinde, çalışmamızda incelenen seri tahkim kurallarının hiçbirinde

taraflar gerekçeli bir hakem kararı alınmasını istemedikleri takdirde kararın gerekçesiz bir şekilde verilmesine yol açabilecek bir düzenleme olmadığı görülebilecektir. Kural gerekçesiz karar alınması yönünde bile olsa, taraflara bu konuda aksini düzenleme hakkı tanındığı takdirde, hakem kararının gerekçesiz bir şekilde verilmesinin tarafların hukuki dinlenilme hakkını zedelediğini söylemek seri tahkimin hızlandırılmış yargılama sunma amacını destekler nitelikte olacaktır.

Çalışmamızın son kısmında ise özellikle son 30 yıl içerisinde gelişen ve gelişmeye de devam eden seri tahkim prosedürünün avantajları ve dezavantajları üzerinde durulmuştur. Seri tahkimin en büyük avantajının aslında ortaya çıkmasına da sebep olan hız ve maliyet avantajı olduğu bir gerçektir. Ancak seri tahkim yargılaması hızlı ve az maliyetli bir yargılama öngörmesi sebebiyle avantajlı olarak görülse de, bu durum her türlü uyuşmazlık için aynı şekilde olmamaktadır. Standart tahkim yargılamasında sürelerin ve dolayısıyla maliyetin çok yüksek olması sebebiyle, bunu en aza indirmek adına seri tahkim yargılamasının geliştirildiği düşünülecek olursa, seri tahkimin avantajlarından tam anlamıyla faydalanabilmek ve dezavantajlarıyla karşılaşmamak adına uyuşmazlığın özellikleri göz önünde bulundurularak kural seçimi yapmak en doğru yol olacaktır. Aksi halde hem seri tahkimin avantajlarından faydalanılamayabilecek hem de bu şekilde alınan hakem kararlarının iptali veya tenfizinin reddi riski ile karşı karşıya kalılabilecektir.

Sonuç olarak seri tahkim yargılaması hem çok da eskiye dayanmayan bir sistem olması hem de uygulamada en çok ihtiyaç duyulan hususların hızlı ve az maliyetli tahkim yargılaması olması sebebiyle günümüzde hızlı bir şekilde gelişmeye devam etmekte ve kullanımı hızla artmaktadır. Özellikle kısaltılmış sürelerin ve basitleştirilmiş usullerin uygulanması söz konusu olduğundan, seri tahkime ilişkin bazı usullerin uygulanmasının hukuki dinlenilme hakkına aykırılık oluşturabilme potansiyeli bulunduğu söylenebilecektir. Hukuki dinlenilme hakkına aykırılık içeren hakem kararlarının iptali ya da tenfizinin reddi söz konusu olabilecekse de, seri tahkim yargılamasında verilen hakem kararlarının icra edilebilirlik oranlarının artması ile seri tahkimin çok daha hızlı bir şekilde gelişmeye devam edeceğini ve kullanım oranının her geçen gün artacağını söylemek isabetli olacaktır.

KAYNAKÇA

AKINCI, Ziya, Milletlerarası Tahkim, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 375.

AYGÜL, Musa, GÜLTUTAR, Doğan, “Chapter 5: Arbitration Procedure ”, Ali Yeşilirmak, İsmail Esin (ed.), Arbitration in Turkey, Kluwer Law International, 2015, <http://0-www.kluwerarbitration.com.opac.bilgi.edu.tr/document/print?ids=KLI-KA-Yesilirmak-Ch05&title=PDF>, erişim tarihi: 12.12.2019.

BAGNER, Hans G., Expedited Arbitration Rules: Stockholm and WIPO, Volume 13, Issue 2, Arbitration International: The Journal of LCIA Worldwide Arbitration, 13(2), 1997.

BAIZEAU (LALIVE), Domitille, Award under expedited arbitration rules examined by the Swiss Supreme Court, Kluwer Arbitration Blog, 2009.

BANIFATEMI, Yas, “Chapter 1: Expedited Proceedings in International Arbitration”, Laurent Levy&Michael Polknghorne (ed.), Expedited Procedures in International Arbitration, Dossiers of the ICC Institute of World Business Law, Volume 16, Kluwer Law International, 2017.

BANTEKAS, Ilias, An Introduction to International Arbitration, 1. Baskı, Cambridge University Press, 2015.

BEDARD, Julie, Recession-Proof Arbitration of the Power of Constraint to Control Time and Costs, Volume 64, Issue 3, Dispute Resolution Journal (AAA).

BERG, Albert Jan Van den, The New York Arbitration Convention of 1958, Towards a Uniform Judicial Interpretation, Hollanda: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1981.

BERGER, Klaus Peter, The Need for Speed in International Arbitration, Journal of International Arbitration, Volume 25, Issue 5, Kluwer Law International, 2008.

BLACKABY, Nigel, PARTASIDES, Costantine, REDFERN, Alan, HUNTER, Martin, Redfern and Hunter On International Arbitration, 6. Baskı, Oxford University Press, 2015.

BORN, Gary B., International Arbitration: Law and Practice, Chapter 16: Annulment of International Arbitral Awards, Kluwer Law Arbitration, 2015.

BORN, Gary B., KENT, Rachael, Streamlining International Arbitration, Guide to the World's Leading Litigation Lawyers, 2006.

BORN, Gary, International Commercial Arbitration, 2nd edition, Kluwer Law International, <http://0-www.kluwerarbitration.com.opac.bilgi.edu.tr/document/print?ids=KLI-KA-Born-2014-Ch01&title=PDF>, erişim tarihi: 11.12.2019.

BÖCKSTIEGEL, Karl-Heinz, Past, Present and Future Perspectives of Arbitration, Arbitration: The Journal of the Chartered Institute of Arbitrators Arbitration, Volume 75, No 2, Mayıs 2009.

BROICHMANN, Alice, "Disputes in the Fast Lane: Fast-Track Arbitration in Merger and Acquisition Disputes", Sweet&Maxwell (ed.), Issue 4, International Arbitration Review, 2008, Alice Broichmann, "Disputes in the Fast Lane: Fast-Track Arbitration in Merger and Acquisition Disputes", Sweet&Maxwell (ed.), Issue 4, International Arbitration Review, 2008, s. 146, file:///C:/Users/User/Desktop/TEZ/Fast-TrackArbitrationinMergerandAcquisitionDisputes.pdf, erişim tarihi: 11.12.2019.

CANYAŞ, Aslı Bayata, UNCITRAL Model Kanunu Temelinde Uluslararası Ticari Hakem Kararlarına Karşı Başvuru Yolu, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Nisan 2016.

CAPPER, Phillip, Drafting International Arbitration Clauses-IBA Draft Guidelines Published, Kluwer Arbitration Blog, Mart 2010.

CARTER, Jim H., NEUHAUS, Joseph E., Arbitration Under Expedited Discovery Procedures: What Are the Sacrifices?, Global Arbitration Review, Arbitration Review of the Americas, 2011.

CRAIG, W. Laurence, PARK, William W./PAULSSON, Jan, International Chamber of Commerce Arbitration, Oxford University Press, 2001.

CREMADES, Bernardo M., “Overcoming the Clash of Legal Cultures: The role of interactive arbitration”, Conflicting Legal Cultures in Commercial Arbitration, Frommel, S. And Rider, B. Eds., 1999.

ÇALIŞKAN, Zeynep, Fındık İhracatında Uyuşmazlıkların Tahkim Yöntemiyle Çözümü: ISTAC ve TNA, Public and Private International Law Bulletin, Volume: 37, Issue: 2.

DAVIS, Benjamin, LAGACE, Odette, VOLKOVITSCH, Michael, When Doctrines Meet Fast-Track Arbitration and the ICC Experience, Journal of International Arbitration, Kluwer Law Arbitration, Volume 10, Issue 4, 1993.

DAYINLARLI, Kemal, “Hakem Kararlarına Etkisi Bakımından Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni”, İntes İnşaat Sanayi Dergisi, sayı: 76, Mart-Nisan 2003.

DEMİRKOL, Berk, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Sayı:157 - 158 | Eylül - Ekim 2017.

DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, Savaş, 3. Baskı, 2015.

DOLUNAY, Ayhan, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni, Prof. Dr. Yıldırım Uler’e Armağan, Lefkoşa, 2014.

DRAHOZAL, Christopher R., Arbitration Costs and Forum Accessibility: Empirical Evidence, Volume 41, Issue 4, University of Michigan Journal of Law Reform, 2008.

DUVAN, Ayşe Özkan, Bireysel Başvuru Kararlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 68 (1), 2019.

FREYER, Dana, H., Getting to “Fast Track Arbitration”: Pre-dispute agreements and post-dispute Techniques, Improving International Arbitration: The Need for Speed and Trust: Liber Amicorum Gaudet, Benjamin G. Davis (ed.), 1998.

FRIC, Joachim G., Arbitration and Complex International Contracts: With Special Emphasis on the Determination of the Applicable Substantive Law and On the Adaptation of Contracts to Changed Circumstances, Kluwer Law International, The Hague 2001.

FRIEDLAND, Paul D., OTTLENGHI, Michael, Comments on the 2008 Survey on International Arbitration: Corporate Attitudes and Practices on Recognition and Enforcement of Arbitral Awards, The American Review of International Arbitration, 2008.

FRIEDMAN, Mark W., Expedited Procedure (BCDR Rules 2017, Art. 6), BCDR International Arbitration Review, Nassib G. Ziade (ed.), Bahrain 2017, Kluwer Law International 2017, Volume 4, Issue 2.

GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John, Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, The Hague 1999.

GEORGIEV, Nikola S., “Cultural Differences or Cultural Clash?, The Future of International Commercial Arbitration”, Selected Works of Nikola S. Georgiev, 2012.

GINSBURG, Tom, The Culture of Arbitration, Vanderbilt Journal of Transnational Law, University of Chicago Law School, Journal Articles, 2003.

GÖKYAYLA, Cemile Demir, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizde Kamu Düzeni, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara 2001.

GÖKYAYLA, Cemile Demir, Yeni Yargıtay Kararları Işığında Gerekçesiz Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 105-106, 2013.

GÜVENALP, Ferda Nur, Milletlerarası Tahkimde İddia ve Savunma Hakkının İhlali, On İki Levha Yayıncılık, 2018.

HANESSIAN, Grant, HAYDEN, Donald. J., MUNİZ, Joaquim, The New ICC and UNCITRAL Rules: Focus on Cost effectiveness and Multiparty Disputes, The Arbitration Review of the Americas, 2012.

HORVATH, Günther J., “Chapter 13: The Judicialization of International Arbitration: Does the Increasing Introduction of Litigation-Style Practices, Regulations, Norms and Structures into International Arbitration Risk a Denial of Justice in International Business Disputes?”, International Arbitration and International Commercial Law-Synergy, Convergence and Evolution, S. Kröll, L.A. Mistelis, P. Perales Viscasillas & V. Rogers (ed.), Kluwer Law Arbitration, 2011.

HUYSAL, Burak, Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Milletlerarası Özel Hukuka İlişkin Bazı Değerlendirmeler, Ayfer Uyanık Çavuşoğlu/Zeynep Derya Tarman (eds), Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı, On İki Levha, 2014.

JARVIN, Sigvard, NGUYEN, Corinne, Comparative Arbitration Law Reflected through Examples of Document Drafting, Kluwer Arbitration Blog, 2017.

JONES, N.F., Re-thinking the Role of the Lawyer in the Arbitration Process. Arbitration: The Journal of the Chartered Institute of Arbitrators Arbitration, 53(3).

KALPSÜZ, Turgut, Yeni Milletlerarası Kanunu’nun Değerlendirilmesi, Milletlerarası Tahkim Semineri, 5 Kasım 2001.

KAPLAN, Yavuz, Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002.

KNUTS, Gisela, *Jura Novit Curia and the Right to Be Heard-An Analysis of Recent Case Law*, *Arbitration International*, Cilt: 28, Sayı: 4, 2012.

KURKELA, Matti S., TURUNEN, Santtu, *Due Process in International Commercial Arbitration*, 2. Baskı, New York: Oxford University Press, 2010.

KURU, Baki, ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder, *Medeni Usul Hukuku*, 25. Baskı, Ankara 2014.

LANDAU, Toby T., “Arbitral Lifelines”: *The Protection of Jurisdiction by Arbitrators*, *International Arbitration 2006: Back to Basics?*, ICCA Congress Series No. 13, Albert Jan van den Berg (ed.), Kluwer Law International, The Hague 2007, *ICCA international arbitration congress; back to basics?*, Kluwer Law International, 2007.

LAZAREFF, Serge, “Mandatory Extraterritorial Application of National Law Rules”, *Planning Efficient Arbitration Proceedings: The Law Applicable in International Arbitration*, Albert Jan Van den Berg (ed), ICCA Congress Series, Volume 7, Kluwer Law International, 1996.

MCLLWRATH, Michael, *Faster, Cheaper: Global Initiatives to Promote Efficiency in International Arbitration*, Chartered Institute of Arbitrators, Sweet&Maxwell, Londra 2010.

MCLLWRATH, Michael, SAVAGE, John, “Chapter 5: The Conduct of the Arbitration”, *International Arbitration and Mediation: A Practical Guide*, Kluwer Law International.

NARİMAN, Fali S., *The Influence of Civil Lawyers on International Commercial Arbitration*, *Global Reflections on International Law, Commerce and Dispute Resolution: Liber Amicorum in Honour of Robert Briner*.

NOMER, Ergin, *Devletler Hususi Hukuku*, 21. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2015.

NOMER, Ergin, EKŞİ, Nuray, ÖZTEKİN GELGEL, Günseli, Milletlerarası Tahkim Hukuku, Cilt I, 5. Baskı, Beta, 2016.

NOMER, Ergin, Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi (09.06.1999 Tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı), Dergi Park Milletlerarası Hukuk Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 19; Sayı:1-2, 1999.

OKEKEIFERE, Andrew I., “The Uncitral Model Law and the Problem of Delay in International Commercial Arbitration”, Journal of International Arbitration, Volume 16, Issue 2, Kluwer Law International, 1999.

OKEKEIFERE, Andrew I., Commercial Arbitration as the Most Effective Dispute Resolution Method: Still a Fact or Now a Myth?, Journal of International Arbitration, Volume 15, Issue 4, Kluwer Law International, 1998.

ÖZEKEŞ, Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

PAULSSON, Jan, “Fast-Track Arbitration in Europe (With Special Reference to the WIPO Expedited Arbitration Rules)”, 18 Hastings Int’l&Comp. L. Rev. 713, 1993, file:///C:/Users/User/Downloads/18HastingsIntlCompLRev713.pdf, erişim tarihi:12.12.2019.

PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, ÖZEKEŞ, Muhammet, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine göre Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 12. Bası, Ankara 2011.

PHILIPPE, Mireze, Are Specific Fast-Track Arbitration Rules Necessary?, Arbitration in Air, Space and Telecommunications Law: Enforcing Regulatory Measures, Volume 3, The Permanent Court of Arbitration/Peace Palace Papers series, International Bureau of The Permanent Court of Arbitration (ed.), Kluwer Law Arbitration.

PLATTE, Martin, An Arbitrator’s Duty to Render Enforceable Awards, Journal of International Arbitration, Cilt: 20, Sayı: 3, 2003.

RAWDING, Nigel, FULLELOV, Gregory Roy, MARTIN, Penny, "Chapter 18: International Arbitration in England: A procedural overview", Greenaway, Lew, Bor, Fullelove, et al. (eds)., Arbitration in England, Kluwer Law International, 2013.

REDFERN, Alan, HUNTER, Martin, Law and Practice of International Commercial Arbitration, 2. Baskı, Sweet&Maxwell, 1991.

RONEY, David P., MÜLLER, Anna K., "The Arbitral Procedure", International Arbitration in Switzerland, Ed. Gabrielle Kaufmann-Kohler/Blaise Stüchi, Kluwer Law International, 2004.

ROVINE, Arthur W., Fast-Track Arbitration: A Step Away From Judicialization of International Arbitration, International Arbitration in the 21st Century: Towards Judicialization and Uniformity, R.B. Lillich & C.N. Brower Eds.

RUBINO-SAMMARTANO, Mauro, Third Generation Arbitration: Appeals to a New Panel Within Arbitration Proceedings, Journal International Arbitration, Volume 4, Issue 1, Kluwer Law International, 1987.

RUBINO-SAMMARTANO, Mauro, "Arbitration is Useful Only if It is Better than Court Proceedings", Miguel Angel Fernandez-Ballester&David Arias Lozano (ed.), Liber Amicorum Bernardo Cremades, Kluwer Arbitration.

RUDOLF, K. Fiebing, CHRISTIAN, Gregorich, Arbitration on Acid: Fast Track Arbitration in Austria from a Practical Perspective, Austrian Arbitration Yearbook on International Arbitration, Kluwer Arbitration.

RUHİ, Ahmet Cemal, 1958 Tarihli New York Sözleşmesi Çerçevesinde Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2019.

SACHS, Klaus, Chapter 5: Time and Money: Cost Control and Effective Case Management, Pervasive Problems in International Arbitration, International Arbitration Law Library, Volume 15, Mistelis and Lew (ed.), 2006.

SCHNEIDER, Michael E., “Lean Arbitration: Cost Control and Efficiency Through Progressive Identification of Issues and Separate Pricing of Arbitration Services”, *Arbitration International*, Volume 10, Issue 2.

SERBEST, Fatih, Is There Scope For The Wider Application of Fast-Track Arbitrations In The Resolution of International Commercial Disputes?, Thesis submitted to the Dickson Poon School of Law, King’s College London, for the degree of Doctor of Philosophy in Law Research, 2013.

SHACKELFORD, Elizabeth, Party Autonomy and Regional Harmonization of Rules In International Commercial Arbitration, *University of Pittsburgh Law Review*.

SILVERMAN, Moses, “The Fast-Track Arbitration of the International Chamber of Commerce - The User's Point of View”, *Journal of International Arbitration*, Volume 10, Issue 4, Kluwer Law International, 1993.

ŞANLI, Cemal, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, 6. Baskı, Beta Yayıncılık, 2016.

ŞANLI, Cemal, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolu*, 6. Baskı, Beta, İstanbul 2016.

ŞANLI, Cemal, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, 7. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2019.

ŞANLI, Cemal/ESEN Emre, *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, Arbitration in Turkey*, Eds, Ali Yeşilırmak&İsmail G. Esin, Wolter Kluwer, 2015.

ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/FİGANMEŞE İnci Ataman, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014.

TANRIVER, Süha, *Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Kamu Düzeninin Rolü*, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Banka ve Ticaret Enstitüsü Yanını, Ankara 1998.

TEPETAŞ, Candan Yasan, İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) Tahkim Kuralları Uyarınca Seri Tahkim Yargılaması (Fast Track Arbitration), Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu, Eskişehir, 21-22 Nisan 2016, Editörler: Prof. Dr. Bilgin Tiryakioğlu, Yrd. Doç. Dr. Mesut Aygün, Ar. Göre. Ali Önal, Ar. Gör. A. Kübra Altıparmak, Ar. Gör. Cansu Kaya, Yetkin Basımevi, 2016.

TRAKMAN, Leon, Legal Traditions' and International Commercial Arbitration, University of New South Wales Faculty of Law Research Series, 2007.

WELSER, Irene, KLAUSEGGER, Christian, “Chapter II: The Arbitration and The Arbitration Procedure –Fast track arbitration: Just fast or something different?”, Austrian Arbitration Yearbook on International Arbitration, Klausegger, Klein, Kremslehner, et al. (ed), 2009.

WESSEL, Jane, “Fast Track Arbitration: A Proposed Solution to the Elephantine Laboriousness of International Commercial Arbitration”, New York Dispute Resolution Lawyer, Volume 6, No 1, 2013.

YEŞİLIRMAK, Ali, ESİN, İsmail, Arbitration in Turkey, Kluwer Law International, 2015, <http://0-www.kluwerarbitration.com.opac.bilgi.edu.tr/book-toc?title=Arbitration%20in%20Turkey>, erişim tarihi: 12.12.2019.

YEŞİLIRMAK, Ali, ICC Tahkim Kuralları ve Uygulaması, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.

YEŞİLIRMAK, Ali, Türkiye’de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, HakemBilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011.

ZABUNOĞLU, Yahya, Adil Yargılanma Hakkı ve İdari Yargı, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir Barosu.

Yararlanılan Elektronik Ağ Adresleri ve Veritabanları

<http://www.kluwerarbitration.com>

<http://heinonline.org>

<https://0-opil-ouplaw-com.opac.bilgi.edu.tr/page/OSAIL-titles/titles-in-oxford-scholarly-authorities-on-international-law>

<http://www.academia.edu/>

<https://eur-lex.europa.eu>

<https://www.pwc.co.uk>

<https://www.adrtimes.com>

<http://www.arbitration.qmul.ac.uk>

<https://www.josemigueljudice-arbitration.com>

<https://iccwbo.org>

<http://www.intracen.org>

<http://tahkim.barobirlik.org.tr>

<https://sccinstitute.com>

<https://www.aiac.world>

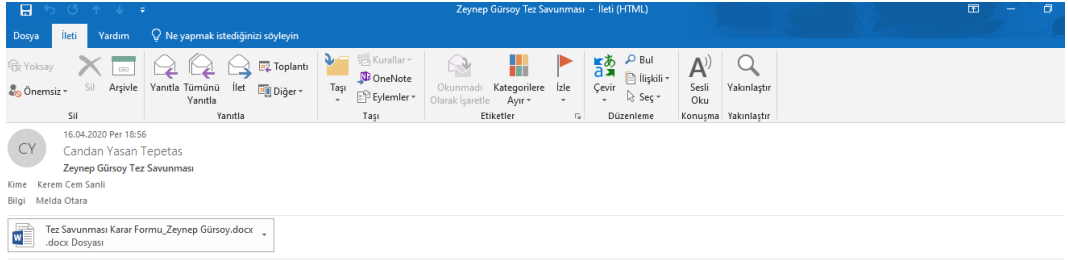
<http://www.siac.org.sg>

<http://www.cietac.org>

<https://www.swissarbitration.org>

<http://www.disarb.org>

<http://istac.org.tr>

Sayın Hocam,

16 Nisan 2020 tarihinde 115615071 numaralı Zeynep GÜRSOY adlı Hukuk Yüksek Lisans Programı öğrencisinin "SERİ TAHKİM USULÜ VE UYGULAMASI" konulu düzeltilmiş tez savunmasında danışman sıfatıyla jüri üyesi olarak bulundum.

Olumlu görüşümü içeren karar formu bu emailin ekinde yer almaktadır. Öğrencinin düzeltilmiş tezinin ilave kaynaklarla zenginleştirildiğini, plan ve içerik açısından ilk savunmada belirtmiş olduğumuz yorumlar uyarınca gerekli düzeltmelerin yapıldığını ve böylelikle tezin kanaatimce başarılı bulunduğunu belirtmek isterim.

Saygılarımla,

Dr. Candan Yasan Tepetas, LL.M.

Assistant Professor / Dr. Öğr. Üyesi

-

Istanbul Bilgi University Faculty of Law

Private International Law Department

Eski Silahtaraga Elektrik Santrali

Kazım Karabekir Cad. No: 2/13

34060 Eyupsultan Istanbul Turkey

candan.yasan@bilgi.edu.tr

Tarih: 16 Nisan
2020

Lisansüstü Programlar Enstitüsü'ne,

16 Nisan 2020 tarihinde 115615071 numaralı Zeynep GÜRSOY adlı Hukuk Yüksek Lisans Programı öğrencisinin “SERİ TAHKİM USULÜ VE UYGULAMASI” konulu tez savunmasında jüri üyesi olarak bulundum.

İlgili tezin kabulünü uygun buluyorum.

Jüri Üyesinin Unvanı, Adı Soyadı : Dr. Öğr. Ü. Candan Yasan Tepetaş

Bağlı Bulunduğu Üniversite: İstanbul Bilgi Üniversitesi

DosyaİletiYardım

Ne yapmak istediğinizi söyleyin

Yoksay

Önemli

Sil

Arşivle

Yanıtla

Tümünü Yanıtla

İlet

Diğer

Toplantı

Taşı

OneNote

Eylemler

Okunmadı

Kategorilere

İzle

Çevir

Bul

İlgili

Sesli

Yakınlaştır

Sil

Yanıtla

Taşı

Okunmadı

Kategorilere

İzle

Çevir

Bul

Sesli

Yakınlaştır

MP

16.04.2020 Per 14:56

Mehmet Polat Kalafatoğlu <mkalafatoglu@ku.edu.tr>

Zeynep Gürsoy Yüksek Lisans Tez Savunması

Kime Kerem Cem Sanlı

Bilgi Melda Otara

Bu iletiyi 16.04.2020 17:03 tarihinde iletiniz.

Tez Savunması Karar Formu_Zeynep Gürsoy (1).docx

.docx Dosyası

Sayın Hocam,

16 Nisan 2020 tarihinde 115615071 numaralı Zeynep GÜRSOY adlı Hukuk Yüksek Lisans Programı öğrencisinin "SERİ TAHKİM USULÜ VE UYGULAMASI" konulu düzeltilmiş tez savunmasında jüri üyesi olarak bulundum.

Olumlu görüşümü içeren tez savunması karar formu e-postamın ekinde yer almaktadır. Öğrencinin tez konusu milletlerarası tahkim hukukunda son derece güncel bir konudur. Öğrencinin düzeltilmiş tezinin ilave kaynaklarla zenginleştirildiğini, plan ve içerik açısından ilk savunmada belirtmiş olduğumuz yorumlar uyarınca gerekli düzeltmelerin yapıldığını ve böylelikle tezin kanaatimce başarılı bulunduğunu belirtmek isterim.

Bu vesileyle, sağlıklı günler dilerim.

Saygılarımla,
Dr. Öğr. Üyesi M. Polat Kalafatoğlu

--
Dr. Mehmet Polat Kalafatoglu, Master2 (Panthéon-Assas), Ph.D (Paris-Est)
Assistant Professor
Koç University Law School
Rumelifeneri Yolu 34450

147

Tarih: 16 Nisan
2020

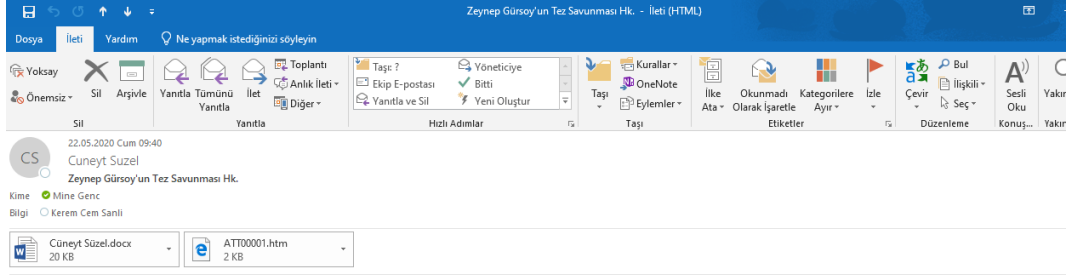
Lisansüstü Programlar Enstitüsü'ne,

16 Nisan 2020 tarihinde 115615071 numaralı Zeynep GÜRSOY adlı Hukuk Yüksek Lisans Programı öğrencisinin “SERİ TAHKİM USULÜ VE UYGULAMASI” konulu tez savunmasında jüri üyesi olarak bulundum.

İlgili tezin kabulünü uygun buluyorum.

Jüri Üyesinin Unvanı, Adı Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Polat Kalafatoğlu

Bağlı Bulunduğu Üniversite: Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Lisansüstü Programlar Enstitüsü Müdürlüğüne,

16.04.2020 tarihinde 115615071 numaralı Zeynep Gürsoy adlı Hukuk Yüksek Lisans Programı öğrencisinin tez savunmasında bulundum. Olumlu görüşümü içeren karar formu bu emailin ekinde yer almaktadır. Öğrencinin tezinin başarılı bulunduğunu beyan ederim.

Asst. Prof. Dr. Cüneyt Süzel, LL.M.
Istanbul Bilgi University Law School
Director, Istanbul Bilgi University Marine Law Research Center

Tarih: 16 Nisan
2020

Lisansüstü Programlar Enstitüsü'ne,

16 Nisan 2020 tarihinde 115615071 numaralı Zeynep GÜRSOY adlı Hukuk Yüksek Lisans Programı öğrencisinin “Seri Tahkim Usulü ve Uygulaması” konulu tez savunmasında jüri üyesi olarak bulundum. Aday, konu bütünlüğünü sağlamış, kişisel değerlendirmelere yer vermiş ve yeterli kaynakça kullanarak bilimsel etik değerlere uygun bir şekilde tezini kaleme almıştır.

İlgili tezin kabulünü uygun buluyorum.

Jüri Üyesinin Unvanı, Adı Soyadı : Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt Süzel

Bağlı Bulunduğu Üniversite: İstanbul Bilgi Üniversitesi